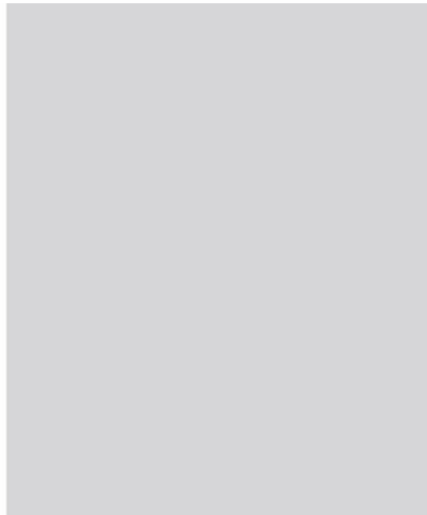

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЩОДО ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО
ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

ЦУС ЦЕНТР
УРБАНІСТИЧНИХ СТУДІЙ

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО ПЛАНУВАННЯ І ВИЗНАЧЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ.....	4
1. МЕТОДОЛОГІЯ	6
1.1. ПРИНЦИПИ І ПІДХОДИ ДО ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО ПЛАНУВАННЯ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА.....	7
1.1.1. Ґендерна проблематика в територіальному плануванні.....	7
1.1.2. Принципи і підходи.....	9
1.1.3. Аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду	16
1.1.4. Аналіз нормативно-законодавчої бази.....	19
1.2. АНАЛІЗ АСПЕКТІВ І КРИТЕРІЇВ.....	21
1.2.1. Житлове середовище.....	30
1.2.2. Громадські простори.....	33
1.3. МЕТОДИКА ОЦІНКИ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ	36
1.3.1. Опис методики.....	36
1.3.2. Критерії оцінки	38
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	45
2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	46
2.1. АНАЛІЗ ІСНУЮЧОЇ СИТУАЦІЇ.....	47
2.2. АУДИТ.....	49
2.3. ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ	87
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	91
3.1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ...92	
3.1.1. Безпроблемне пересування	93
3.1.2. Контрастне та тактильне покриття.....	96
3.1.3. Пандуси, пологі з'їзди.....	102
3.1.4. Зовнішні сходи та підйомники.....	106
3.1.5. Пішохідні переходи.....	109

3.1.6. Вхідні групи.....	111
3.1.7. Освітлення і дзеркала	115
3.1.8. Зупинки громадського транспорту	115
3.1.9. Транслітерація шрифтом Брайля, вказівники та навігація	116
3.1.10. Елементи благоустрою.....	119
3.1.11. Майданчики.....	121
3.1.12. Паркувальні місця.....	135
3.1.13. Велоінфраструктура	135
3.1.14. Громадські вбиральні	136
3.1.15. Зонування території.....	137
3.1.16. Паркові зони.....	137
3.1.16. Житлові території	141
3.2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ В МЕЖАХ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	143
Пропозиції для громадського простору в місті Дунаївці.....	143
3.3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗРОБЛЕННЯ ПІЛОТНИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	150
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	157

РЕЗЮМЕ

Актуальність проєкту

Під ґендерно-чутливим підходом в сфері територіального планування мається на увазі створення комфортних умов для всіх груп населення, незалежно від статі, віку, фізичних та інтелектуальних особливостей. Впровадження ґендерно-чутливих підходів означає врахування інтересів різних груп мешканців, ліквідацію нерівності у доступі до суспільних благ, мінімізацію соціальних конфліктів, налагодження суспільного консенсусу.

Мета проєкту

Формулювання загальних принципів ґендерно-чутливого планування і визначення ґендерно-чутливих підходів до проектування елементів житлового середовища та громадських просторів територіальних громад. Розроблення концептуальних пропозицій для запровадження ґендерно-чутливих підходів до організації окремих громадських просторів Первомайської, Ніжинської, Новоукраїнської, Бердичівської, Дунаєвецької і Миронівської територіальних громад. Даний проєкт може слугувати прикладом для реалізації аналогічних проєктів в інших територіальних громадах.

Основні завдання Проєкту:

1. Формулювання принципів і підходів до ґендерно-чутливого планування житлового середовища в контексті територіальних громад.
2. Визначення основних аспектів, які слід аналізувати при запровадженні ґендерно-чутливих підходів до планування.
3. Розроблення методики узагальненої оцінки громадських просторів на відповідність критеріям ґендерно-чутливого планування.
4. Оцінка потреб локальних спільнот і виявлення проблематики, пов'язаної з відповідністю ґендерно-чутливим підходам організації окремих громадських просторів Первомайської, Ніжинської, Новоукраїнської, Бердичівської, Дунаєвецької і Миронівської територіальних громад:
  - проведення польових досліджень міського простору на предмет безбар'єрності, доступності, інклюзії та недискримінації;
  - аналіз візуального міського простору на предмет наявності сексизму та мови ворожнечі;
  - систематизація та аналіз отриманих даних щодо організації міського простору та візуального міського простору.
5. Розроблення рекомендацій і концептуальних пропозицій для впровадження ґендерно-чутливих принципів до організації окремих громадських просторів Первомайської, Ніжинської, Новоукраїнської, Бердичівської, Дунаєвецької і Миронівської територіальних громад.
6. Пропозиції щодо розроблення пілотних проєктів для територіальних громад з метою підвищення ґендерної чутливості просторів.

Рекомендації щодо гендерно-чутливого планування і визначення гендерно-чутливих підходів до проектування елементів житлового середовища та громадських просторів територіальних громад та концептуальні пропозиції для запровадження гендерно-чутливих підходів до організації окремих громадських просторів територіальних громад розроблено в рамках проекту «Моделі участі в українській реконструкції» на замовлення Громадської організації «МЕРЕЖА ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ «АНТС» групою експертів, очолюваною Київським національним університетом будівництва і архітектури за участю Центру урбаністичних студій.

1. МЕТОДОЛОГІЯ

1.1. ПРИНЦИПИ І ПІДХОДИ ДО ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО ПЛАНУВАННЯ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА

1.1.1. Ґендерна проблематика в територіальному плануванні

Сучасні спільноти територіальних громад є надзвичайно різними за своїм соціальним, демографічним і ґендерним складом. Середовище проживання має значний вплив на якість повсякденного життя і вільне пересування мешканців/ок. В той же час інтереси мешканців/ок помітно різняться в залежності від фаз і способу життя, життєвих реалій і повсякденних потреб. Різні інтереси окремих груп населення можуть викликати конфлікти, які мають тенденцію до посилення через підвищену компактність проживання. Відтак, соціальна і ґендерна чутливість необхідні для реалізації людино-центричного підходу і забезпечення в майбутньому високої якості життя. При цьому особливу увагу слід приділити створенню стійких просторових структур, які уможливають гнучкість використання і сфер застосування.

Фокус ґендерної проблематики в плануванні житлового середовища спрямований на оцінку якісних характеристик рівності можливостей для різних груп користувачів. У процесі планування важливо встановити, з якими труднощами або, навпаки, перевагами, стикаються різні групи жителів/ьок, що в результаті допомагає знайти і запропонувати більш обґрунтовані планувальні рішення. Врахування ґендерної проблематики має вирішальне значення для врахування різних точок зору і перспектив розвитку комфортного житлового середовища, які задовільняють потреби будь-яких груп мешканців в повсякденному житті. Саме тому важливо виявити, які аспекти складають ключові цінності або найважливіші ресурси для різних груп населення. В такому випадку успіх заходів планування можна визначити, виходячи з їх практичної, повсякденної корисності. Це вимагає високого ступеня чутливості для обліку різних потреб користувачів. Основна проблема врахування ґендерної проблематики полягає в тому, щоб виявляти і отримувати систематичне розуміння цих потреб і однаково враховувати їх. Такий підхід в значній мірі сприяє забезпеченню якості заходів з планування, реконструкції.

Ґендерна чутливість — це здатність бачити, відчувати прояви ґендерної нерівності та дискримінації, визнавати їх наявність на всіх рівнях та у всіх сферах життєдіяльності суспільства, враховувати ці аспекти у стратегіях та діях [6].

Ґендерно-чутливе проектування (планування) - це диференційована культура планування, застосування проектних рішень, які характеризуються особливою увагою до всіх ґендерних груп населення. Забезпечення якості в процесах проектування відбувається завдяки тому, що проектування з врахуванням ґендерних факторів враховує потреби осіб, яких часто не беруть до

уваги. Таким чином, групові, гендерні і вікові інтереси та потреби розглядаються системно. Мета полягає в створенні гнучких і адаптованих просторів для задоволення різних потреб і створення нових можливостей для перебування у просторах мешканців/ок, а також справедливий розподіл між ними простору і часу.

Мета гендерно-чутливого проектування полягає не тільки в задоволенні існуючих потреб в просторі, але і в створенні варіантів нових і диференційованих видів зайнятості та розвитку потенціалу населених пунктів. Особливе значення мають аспекти, які сприятимуть розвитку соціальної згуртованості, почуттю спільноти. Якщо гендерна політика має трансформуючу мету, то гендерне проектування як процес обов'язково носитиме досить відкритий характер, включаючи консультації з різними зацікавленими сторонами, організаціями. Кожне проектне рішення повинно бути розглянуто з точки зору його потенційного впливу на гендерну проблематику і застосовано таким чином, щоб сприяти забезпеченню рівності всіх груп населення.

Основними принципами і стратегіями сучасного містопланування є сталий розвиток і політика гендерної рівності, задекларовані в стратегічному документі - Лейпцизькій Хартії «Міста Європи на шляху сталого розвитку». [1] Виходячи зі світових і європейських тенденцій досягнення гендерної рівності і формування соціально справедливого суспільства стає одним з пріоритетів державної політики в Україні. Особливо значення дотримання цих принципів набуло сьогодні, коли обов'язком кожної громади є створення безпечного і комфортного середовища для ветеранів/-ок, які відновлюються після поранень, цивільних, постраждалих внаслідок бойових дій, переселенців/-ок, вимушених покинути свої домівки.

В територіальному плануванні фокус гендерної проблематики зосереджений на оцінці рівності можливостей, які надаються різним групам користувачів/-ок. Для прийняття обґрунтованих гендерно-чутливих планувальних рішень в першу чергу необхідно встановити, які переваги або труднощі мають різні групи мешканців/-ок. Задоволення потреб і можливість самореалізації всіх категорій населення, які лежать в основі врахування гендерної проблематики при плануванні і проектуванні, має вирішальне значення для створення комфортного життєвого середовища. Застосування гендерно-чутливих підходів сприяє послабленню гендерних стереотипів і дозволяє розробляти варіанти планувальних рішень для людей з різним способом життя, соціальних груп і можливостей.

В цьому випадку важливим для запровадження гендерно-чутливих рішень є виявлення тих аспектів, які представляють основні цінності або є важливим ресурсом для різних груп населення. Врахування гендерної проблематики включає в себе вивчення потреб різних користувачів, розуміння цих потреб і

однакове їх врахування. Потрібно розглядати всі проектні рішення з точки зору їх можливого впливу на гендерну проблематику і забезпечення рівності всіх людей.

У регіональному і локальному плануванні важливо не тільки враховувати гендерну проблематику (різні життєві ситуації та інтереси майбутніх користувачів міських просторів будь-якого віку чи статі), але зважати на можливі наслідки впродовж усього процесу планування. З метою розвинути перспективне і комфортне місто планувальники/ці мають бути чутливим до різних способів життя, поважати права жителів і прислухатися до них, створювати умови і забезпечувати потреби мешканців/-ок на всіх етапах життя.

1.1.2. Принципи і підходи

Основним принципом гендерно-чутливого проектування є орієнтованість на користувача. Гендерні відмінності різних категорій населення мають бути враховані в контексті організації громадських (публічних) просторів і в питанні безпеки. Соціальні, культурні, демографічні та інші особливості гендерних чинників мають прямий вплив на те, як ті чи інші категорії і групи мешканців використовують простір. Кожна група має свої вимоги до простору, свій рівень ресурсів і компетенції. Наприклад, молодь зазвичай почувається в громадських просторах більш впевнено, ніж люди старшого віку, жінки старшого віку почуваються більш впевнено, ніж жінки в молодшому віці тощо. Такі відмінності лягають в основу вимог до існуючого чи проектованого середовища. Застосування гендерно-чутливого підходу полягає у врахуванні цих різних потреб за допомогою гендерно-чутливого проектування (планування) – прийняття проектних рішень, спрямованих на підвищення комфортності середовища, з повагою і увагою до всіх категорій і груп населення (чоловіки, жінки, батьки, діти, підлітки, люди похилого віку, люди з інвалідністю тощо).

Комфортність і функціональність середовища вимірюються його корисністю для людей. Проектування середовища з забезпеченням гендерної рівності означає врахування повсякденних потреб. Для цього необхідно підвищувати обізнаність про різні потреби груп населення щодо повсякденних справ і потреб, життєвих фаз, культурних, соціальних особливостей. Гендерно-чутливий підхід враховує різні моделі використання міського простору і зайнятості чоловіків і жінок, різних соціальних груп і сприяє ідентифікації потреб людей, пов'язаних з їх середовищем життєдіяльності. Різні варіанти використання простору в рамках роботи і приватного або сімейного життя, відчуття безпеки чи небезпеки має великий вплив на проектні рішення в рамках такого підходу.

Один з ключових підходів гендерно-чутливого планування полягає в тому, що неоплачувана робота, пов'язана з доглядом за дітьми або іншими людьми, що

потребують допомоги, хатня робота або вирішення сімейних справ є важливою. Слід зазначити, що попри зміни в суспільстві щодо ґендерного розподілу обов'язків така робота здебільшого виконується саме жінками, через що вони більше часу проводять вдома.

Крім того, переваги ґендерно-чутливого підходу полягають не лише в задоволенні потреб, але і в створенні варіантів нових різноманітних видів зайнятості та, відповідно, розвитку потенціалу населених пунктів. Особливе значення мають аспекти, які сприятимуть розвитку соціальної згуртованості, почуттю спільності, забезпеченню безпеки, комфортності та задоволенню потреб всіх груп користувачів в рівній мірі.

Стратегічними цілями планування з урахуванням ґендерних факторів є:

- принцип «15 хвилинного міста» або «міста з короткими маршрутами»;
- створення поліцентричної міської структури (система загальноміських і локальних громадських центрів).

Ефективне поєднання роботи і родинних обов'язків забезпечується впровадженням принципів концепції «міста з короткими маршрутами». В той же час поліфункціональне використання територій, де присутні як житло, так і робочі місця та заклади обслуговування і торгівлі, створює сприятливе середовище, де діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю можуть самостійно пересуватися і вирішувати свої повсякденні задачі. Відповідно, полегшується робота доглядальників/ць і зменшуються потреби в поїздках/користуванні транспортом. Щоденні витрати часу на поїздки скорочуються, збільшується кількість вільного часу у населення, що, в свою чергу, позитивно відбивається на рівні комфорту, здоров'я і безпеки мешканців. Планування і проектування за принципом поліцентричності міської структури є ключовим підходом.

Деякі мешканці, через певні життєві обставини, змушені проводити багато часу поблизу своїх домівок. Тут треба звертати увагу на забезпечення якісного середовища з високою щільністю, і паралельно – раціональної організації мобільності та зручних для користувачів громадських просторів поблизу будинків. Окрім різних потреб городян - жінок і чоловіків - у послугах та зручностях, треба зважати і на додаткові відмінності, викликані певними аспектами дискримінації – пов'язаними з віком, релігією, а також соціокультурними, фізичними або психологічними особливостями. Розвиток багатофункціональних відкритих громадських/публічних просторів із використанням різноманітних малих архітектурних форм (сходів, декоративних огорож, фонтанів), елементів благоустрою (ліхтарі, лавки тощо) та носіїв інформації (навігація, реклама) є запорукою створення комфортного та естетичного міського середовища.

Множинність використання просторів для задоволення різноманітних потреб, розмаїття просторових пропозицій створює потенціал для ефективного подальшого розвитку, виявлення і моніторингу різних інтересів і потреб різних груп користувачів.

Сучасне підходи до транспортного планування передбачають більш екологічні підходи і спрямовані на забезпечення сталої мобільності. Основною метою при цьому є підвищення привабливості використання екологічно чистих видів транспорту і створення для них рівних умов з іншими транспортними засобами. Вулиці, об'єднані у безперервну мережу пішохідних і велосипедних маршрутів, стають цікавими і безпечними місцями для перебування, пересування, прогулянок. А якщо всі частини міста забезпечуються громадським транспортом, це підвищує мобільність осіб з більш низькими доходами і водночас дозволяє ефективно зменшити моторизований індивідуальний трафік.

Важливим критерієм оцінки якості міського середовища є безпека міста для усіх соціальних груп мешканців. Це включає особисту та суспільну безпеку, безпеку життєдіяльності, безпеку міського середовища. Також використовується принцип «захищаючого простору», але він повинний мати чітко визначені межі. Не менш важливою є транспортна безпека, включно із безпекою транспортування небезпечних вантажів та безпекою дорожнього руху.

Таким чином, застосування гендерно-чутливого підходу у містобудуванні та плануванні дозволяє при розподілі міського простору підтримувати баланс між інтересами різних груп.

Децентралізація міського простору – розвиток місцевих центрів забезпечує значно кращий доступ до послуг, торгівлі, освіти, дозвілля, тобто – більш рівномірний доступ до інфраструктури, а, отже, хорошу пішу і велосипедну доступність. Що більше, це значно зберігає час. А роздрібні крамниці, постачальники послуг, комерційні підприємства та екологічно сумісні промислові підприємства підвищують привабливість житла. Окрім того, молодь, літні люди, а також особи з інвалідністю не повинні стикатися з проблемами обмеження участі в культурному житті міста. Іншими словами, принцип поліцентричного міста тісно пов'язаний із концепцією «15-ти хвилинного/компактного міста.»

Таким чином, можна сформулювати такі основні принципи до проектування, що закладені в гендерно-чутливому підході, як:

- застосування принципу «міста з короткими маршрутами»;
- створення поліцентричної міської структури
- формування якісного та комфортного середовища;
- формування безпечного простору;
- організація безбар'єрного простору.

Гендерно орієнтований підхід до планування передбачає збалансованість житлових та офісних просторів, просторів для комерції, торговельних, культурних, розважальних заходів, створюючи стійку інфраструктурну мережу. Врахування місцевих особливостей і створення зручних та безпечних просторів заохочуватимуть різних людей, представників/ць різних груп до участі у соціальному житті громад, сприятимуть інтеграції та виробленню почуття спільноти.

Водночас, неефективне управління міськими територіями або хибні планувальні рішення, що не враховують інтереси різних соціальних груп, а також відсутність практики залучення мешканців до процесу планування призводить до погіршення якості життя, зниження комфортності, негативно відбивається на темпах розвитку міста.

Планування різних фаз життя

Інтенсивність взаємин між людьми і їх місцевим середовищем залежить від того, на якому етапі життя вони перебувають. Люди похилого віку та діти часто мають обмежені можливості для пересування, тому їм важливо, щоб все необхідне для життя було розташоване поруч. Це робить їхнє життя більш комфортним та доступним. Люди похилого віку часто мають погіршене здоров'я, що обмежує їх здатність до пересування. Вони також можуть мати обмежені фінансові можливості, що може ускладнити їм подорожі. Тому для них важливо, щоб житло, магазини, лікарні та інші необхідні послуги були розташовані в межах пішої доступності. Діти також мають обмежені можливості для пересування. Вони залежать від своїх батьків або інших дорослих, щоб відвести їх до школи, лікарні та інших місць. Тому для них важливо, щоб ці місця були розташовані в безпосередній близькості від їхнього будинку. Особи, які працюють і мають сім'ї, також часто цінують щільне місцеве середовище. Вони можуть заощадити час і гроші, якщо все необхідне для життя знаходиться поруч. Це дає їм більше часу на те, щоб проводити його з сім'єю та друзями.

Діти у віці 6 років і молодше

Мобільність і використання простору маленькими дітьми залежать від їх вихователів або людей, які їх супроводжують. Навіть якщо простори, такі як дитячі майданчики, майданчики для гри або спорту, розташовані поруч з будинком, діти можуть їх використовувати лише в певних умовах, наприклад, якщо ці простори безпечні та доступні для дітей.

Отже, діти або користувачі таких просторів завжди повинні перебувати в межах видимості та чутності дорослих, а також мати безпечний доступ до дому.

Крім того, між приватними та відкритими просторами повинен бути чіткий розподіл.

Гендерні відмінності в використанні простору і в мобільності проявляються вже в дитячому садку. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема, з освітою і стереотипними рольовими моделями, які формують певні шаблони поведінки. Наприклад, дівчатка часто віддають перевагу тихим і спокійним іграм в приміщенні, а хлопчики - активним фізичним іграм на свіжому повітрі.

Правильно обладнані дитячі та спортивні майданчики можуть стати ефективним інструментом для заохочення дітей до активного відпочинку на свіжому повітрі. Вони забезпечують безпечне та комфортне середовище для фізичних вправ, що є важливим для їхнього фізичного та психологічного розвитку.

Діти у віці від 6 до 12 років

Діти віком 6-10 років зазвичай супроводжуються дорослими у повсякденному житті, зокрема, під час пересування на великі відстані або по складному рельєфу. Діти середнього шкільного віку (від 10 років) в основному пересуваються самостійно в повсякденному житті, зокрема, до школи та назад, у місця відпочинку та парки. Виявлення та вивчення околиць і самого міста набуває інтересу і здійснюється самостійно або разом з іншими. Через шкільні заняття та інші позашкільні активності діти в основному вільні у вечірній час і у вихідні дні. Транспортні засоби для цієї вікової групи стають все більш різноманітними, включаючи пішохідну ходьбу, громадський транспорт, скутери та велосипеди. Громадські відкриті та зелені простори набувають все більшого значення, часто відвідуються дітьми самостійно або супроводжуючи молодших братів і сестер. У цій категорії часто спостерігається посилення гендерних відмінностей у поведінці та моделях поведінки, які формуються під впливом гендерних стереотипів. Це проявляється в перевагах до різних форм і видів гри та активності.

При проектуванні громадських просторів і будівель (наприклад, шкіл) і їх відкритих/зелених просторів слід враховувати гендерні аспекти. Це допоможе забезпечити рівні можливості для всіх користувачів, незалежно від їхньої статі.

Відмінності в поведінці активності часто пов'язані з правилами, які встановлюють батьки. Наприклад, дівчаткам часто дозволяють вільно пересуватися тільки в старшому віці, на більш короткий час і рідше, ніж хлопчикам. Це може бути пов'язано з тим, що дівчаткам часто забороняють грати в ті ігри, які вважаються "хлопчачими".

Соціальний та/або етнічний фон також може впливати на гендерні відмінності. Наприклад, на дівчат з підліткового віку можуть покладати деякі домашні обов'язки та догляд за молодшими братами/сестрами.

Молоді люди у віці від 13 до 17 років

Підлітки в більшості випадків не обмежують свою активність межами свого житлового району. Вони активно досліджують навколишній світ, відвідують різні місця та зустрічаються з друзями. Вільний час у школі є обмеженим. У підлітків, які працюють, він обмежується обідніми перервами та короткими перервами між уроками. Решта вільного часу припадає на вихідні дні. Починаючи з 16 років, моторолери, електросамокати тощо є додатковим засобом пересування, а потім, з 18 років, автомобілі. Доступ до моторизованих транспортних засобів розширює діапазон мобільності підлітків і знижує потребу їздити на велосипеді. Хлопці-підлітки частіше використовують моторизовані транспортні засоби в ранньому віці і є більш уразливими до дорожньо-транспортних пригод.

Громадські парки і площі, а також соціальні установи по сусідству є важливими місцями зустрічей і спілкування для молоді. Крім того, молоді люди потребують місць відпочинку, які можуть бути гучними, але не спричиняти дискомфорту оточуючим. Наприклад, це можуть бути відкриті майданчики, розташовані в парку, але далеко від дитячих майданчиків або місць, де гуляють мами з немовлятами. Присутність підлітків у громадському просторі значно залежить від багатьох факторів, зокрема статі, етнічного, культурного та соціального походження. Хлопчики, як правило, мають більший радіус активності, ніж дівчатка. Це пов'язано з тим, що батьки дівчаток часто більше хвилюються про їхню безпеку, оскільки дівчата частіше зазнають сексуальних домагань та насильства в громадському просторі. Стресові ситуації, пов'язані з переслідуванням у громадському просторі, або відсутність безпечних громадських майданчиків для дівчат можуть призвести до того, що вони будуть менше проводити часу поза домом.

Жінки і чоловіки працездатного віку

Працездатне населення є неоднорідним і може бути поділене на групи за різними ознаками, такими як культура, етнічність, життєві обставини, тип професії, сімейний склад, участь у сімейних справах та економічна відповідальність за членів сім'ї. У зв'язку з потребою виконувати повсякденні завдання, існують певні вимоги до відкритих публічних просторів і міської інфраструктури.

Наявність дітей або інших залежних родичів у будинку змінює мобільність вихователів та міську циркуляцію. Жінки та чоловіки, які доглядають за іншими, мають виконувати такі завдання, як: догляд за дітьми або літніми родичами, домашні справи, основна робота та пов'язані з нею поїздки. Для цього способу життя характерні складні маршрути, що включають всі ці завдання. Зусилля, спрямовані на вирішення завдань по догляду, зростають, оскільки діти зазвичай повинні супроводжуватися дорослими. Більшість людей долають великі відстані

пішки в рамках повсякденного життя. Через асиметричний розподіл догляду та сімейних обов'язків жінки зазвичай роблять набагато більше покупок, ніж чоловіки. Часткова зайнятість, торгові точки, відкриті простори та установи по догляду за дітьми, розташовані компактно і поруч, полегшують організацію повсякденного життя. Компактне місто відповідає складним вимогам, які виникають на цьому етапі життя, коли люди поєднують роботу з повсякденними завданнями.

Високоякісне житлове середовище відіграє важливу роль для осіб, які поєднують роботу та повсякденні завдання. Ці особи, як правило, залежать від певного місця, оскільки їх життєві обставини вимагають від них поєднувати різні види діяльності в одному районі. Багатодітні сім'ї з низькими доходами часто змушені переїжджати в дешеві квартири, які не мають доступу до приватних зелених просторів. Збільшення кількості громадських відкритих просторів може покращити якість життя цих осіб.

Літні люди

У третьому періоді життя, коли трудова діяльність людини закінчується, рухові навички поступово погіршуються в залежності від віку та індивідуальних фізичних особливостей. У повсякденному житті людей похилого віку виділяються такі фактори, які впливають на їхнє життя:

- соціальні зобов'язання: чи приймає людина на себе дедалі більше навантаження в плані неоплачуваних соціальних завдань, таких як турбота про хворого партнера або онуків, участь в асоціаціях, робота в громадах тощо;
- працездатність: чи продовжує людина працювати в пенсійному віці.

Ці фактори визначають доступний часовий бюджет людей похилого віку, який зазвичай збільшується в порівнянні з особами, які належать до працездатного віку.

Зміни в рухових навичках та соціальних зобов'язаннях людей похилого віку впливають на їхні потреби у житлі. Люди похилого віку часто потребують житла, яке відповідає їхнім потребам, таким як:

- безбар'єрне житло, яке дозволяє їм безпечно та комфортно пересуватися по будинку;
- житло з окремою кімнатою для доглядачів, які можуть надавати допомогу та підтримку;
- житло, розташоване поблизу відкритих просторів та зелених зон, які забезпечують можливість для фізичної активності та відпочинку;
- житло, розташоване поблизу транспорту, який відповідає їхнім потребам.

Частка жінок у групі літніх і літніх людей набагато вища, ніж у чоловіків. Це пов'язано з тим, що жінки, як правило, живуть довше чоловіків, а також з тим, що вони частіше беруть на себе догляд за членами сім'ї похилого віку.

Люди з інвалідністю

Хоча люди з інвалідністю не належать до жодної конкретної вікової групи, їхні потреби в доступності та безбар'єрності є важливим фактором у проектуванні будинків і відкритих просторів.

Вимоги до міського простору повинні враховувати особливості мобільності людей з інвалідністю, такі як використання інвалідного візка, милиць або ходунків, а також обмеження зору, слуху та/або рухливості (в тому числі тимчасові, наприклад, унаслідок травми).

Всі заходи, спрямовані на забезпечення незалежності людей з інвалідністю, сприяють їхньому повноцінному життю та роботі, яке не відрізняється від життя інших груп населення. Важливою передумовою для цього є безбар'єрна конструкція квартир, житлового середовища, відкритих і зелених просторів поблизу будинку та сусідства в цілому.

1.1.3. Аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду

З кінця 1990-х років в ООН та інших міжнародних політичних інститутах була впроваджена стратегічна програма гендерного мейнстрімінгу. Згідно з Амстердамським договором 1997 року всі країни-члени Європейського союзу зобов'язані враховувати в своїй політиці принципи гендерного мейнстрімінгу (від англ. Gender mainstreaming) – довгострокової стратегії, що від початку враховує різні інтереси і умови життя чоловіків і жінок в силу виконання ними різних соціальних і культурних гендерних ролей в суспільстві. Мета гендерного мейнстрімінгу полягає в тому, щоб подолати негативні впливи існуючих взаємовідносин між статями і забезпечити їх рівність та рівність можливостей.

Профілактичне проектування безпечних громадських просторів - це обмеження ризиків. У цьому контексті Джейн Джейкобс - канадсько-американська письменниця, активістка, перераховує три основних якості безпечних вулиць [4]:

- чітке розмежування між публічним і приватним простором;
- вулиці повинні бути живими і житловими (використання приміщень на першому поверсі);
- будівлі і вікна повинні бути орієнтовані на вулицю («соціальні очі»).

Існує широкий спектр підходів до гендерного планування, які базуються на різних розуміннях гендерних розривів та нерівності. Кожен підхід має свої власні принципи та інструменти. Наприклад, Керолайн Мозер (1993) розробила структуру гендерного планування, яка складається з таких компонентів:

Інструменти гендерного аналізу, які допомагають оцінити вплив гендерних факторів на планування;

Процедури планування, які забезпечують включення гендерних аспектів у процес планування;

Компоненти практики гендерного планування, які сприяють реалізації гендерно-чутливої політики та програм.

У 2017 році доцентка SMAID College New Vallabh Vidya Nagar, Gujarat, Seemantini Soraganvi опублікувала роботу «Безпечні громадські місця: переосмислення дизайну для безпеки жінок». Вона досліджувала, як міський простір впливає на безпеку жінок та інших соціальних груп. Авторка дійшла висновку, що багато факторів, які роблять місто небезпечним, поширені у всіх містах.

Дослідниця провела ряд соціальних опитувань і вуличних досліджень, щоб з'ясувати, які фактори, на думку людей, роблять їх недостатньо захищеними в громадських місцях. Вона виявила, що ці фактори включають:

- погану міську інфраструктуру, наприклад, темні або погано освітлені вулиці, занедбані парки та порожні ділянки, відсутність громадських туалетів та дезорієнтуючі вказівники.
- порожні вулиці вночі через раннє закриття магазинів і підприємств або відсутність традиції вуличного життя.
- Недостатню присутність та агресивне ставлення правоохоронних органів та громадської влади.
- ізоляцію від сусідів та відсутність суспільного життя.
- традиційні уявлення про недоторканість приватного життя, які можуть призвести до того, що сусіди або незнайомі люди не будуть втручатися в ситуації насильства.
- ідеї та переконання щодо належної поведінки, які можуть призвести до того, що люди не будуть протестувати у випадках громадського насильства.

Гендерно-чутливе планування – пріоритет у Відні. Містобудівники міста провели дослідження, щоб зрозуміти, як чоловіки та жінки використовують парки. Врахування гендерних аспектів не є самоціллю, а стратегією досягнення гендерної рівності. Це означає, що гендерні питання мають бути в центрі уваги всіх видів діяльності – розробки політики, досліджень, законодавства, розподілу ресурсів, проектування, реалізації та моніторингу програм і проектів.

Дослідження, проведене в 1996-1997 роках, показало, що з 9 років кількість дівчат у громадських парках різко скорочується, а кількість хлопчиків залишається незмінною. Дослідники виявили, що дівчатка менш напористі, ніж хлопчики, і тому, якщо вони змагатимуться за парковий простір, хлопчики, швидше за все, переможуть.

Містобудівники вирішили змінити цю тенденцію, змінивши самі парки. Вони реорганізували два парки, щоб зробити їх більш доступними та привабливими для

дівчат. Вони додали пішохідні доріжки, щоб зробити парки більш зручними для прогулянок, і встановили майданчики для волейболу та бадмінтону, щоб запропонувати дівчатам більше можливостей для занять спортом. За допомогою ландшафтного дизайну великі паркові простори були розділені на кілька напівзакритих майданчиків, щоб дівчата могли почуватися більш комфортно.

Майже відразу ж після цих змін стало помітно, що дівчата почали відвідувати парки частіше. Вони використовували парки так само, як і хлопчики, і не заважали один одному.

В Україні проведення гендерного аудиту міського простору не є новою практикою, про що свідчать приклади проєктів, реалізованих громадськими організаціями. Так, з 2001 року проводились численні моніторинги реклами на предмет наявності ознак сексизму та акції з протидії, що проводилися різними громадськими організаціями, починаючи з 2001 р. (Львівською міською організацією «Жінка та суспільство», ХЖО «Крона» м. Харків, ГО «Паритет» м. Житомир, Центром гендерної культури м. Харків тощо). З 2013 року Центром гендерної освіти ХУМГ ім. О.Бекетова були реалізовані проєкти «Гендерний аудит міського простору», «Місто, дружнє для людини». У 2017 році в рамках спільного проєкту ПРООН – ООН Жінки «Відновлення управління та сприяння примиренню в постраждалих від кризи громадах України» було реалізовано проєкт «Гендерний аудит доступності». Результати цих проєктів дали поштовх до розробки і апробації на прикладі міст Харківської області методики комплексного гендерного аудиту[6].

У році 2021 році розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р виконання Указу Президента України було схвалено Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.

У межах названої концепції закладено, що кожна людина зможе:

- отримати безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення;
- отримувати інформацію у найзручніший спосіб;
- отримати спрощений доступ до цифровізованих та аналогових державних та соціальних послуг;
- отримати рівні умови участі у всіх сферах життя суспільства;
- отримати умови та рівні можливості для занять фізичною культурою та спортом;
- отримати рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, провадження культурної діяльності; доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них;
- брати участь у політичних процесах та громадській діяльності;
- отримати рівні можливості та вільний доступ до освіти;

- отримати рівні умови та можливості у сфері зайнятості, а також заняття підприємництвом.

1.1.4. Аналіз нормативно-законодавчої бази

Національне законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків включає в себе такі законодавчі акти:

- Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996;

- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 № 2866-IV;

- Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI;

- Закон України від 14.09.2021 № 1643-IX «Про внесення зміни до статті 73 Кодексу законів про працю України»;

- Закон України від 10.09.2021 № 1750-IX «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі»;

- Кодекс законів про працю, затверджений Законом № 322-VIII від 10.12.1971

- Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III;

- Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 №1618-IV;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 930 «Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;

- Національна стратегія у сфері прав людини на 2021-2023 роки, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 № 756-р;

- Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р;

- Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та операційний план з її реалізації на 2022-2024 роки, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 року № 752-р.

Згідно зі статтею 9 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, Україна зобов'язана забезпечити доступність для людей з інвалідністю в усіх сферах життя, а також усунути бар'єри, що заважають їм реалізувати свої права.

Конвенція визначає інвалідність як «поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами, і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими». [7]

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [8]

Закон визначає правові, організаційні, соціальні та економічні засади забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні. Закон встановлює гарантії захисту прав жінок і чоловіків на рівне утворення, зайнятість, оплату праці, соціальне забезпечення, участь у політичному житті тощо.

Основні положення Закону:

- Рівність жінок і чоловіків є одним із фундаментальних принципів конституційного ладу України.
- Жінки і чоловіки мають рівні права та можливості в усіх сферах життєдіяльності.
- Не допускається дискримінація жінок і чоловіків за ознакою статі.

Закон визначає такі види дискримінації жінок і чоловіків:

- Дискримінація за ознакою статі - будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, заснована на статі, яка має на меті або наслідком обмеження або позбавлення жінок і чоловіків можливості користуватися всіма правами людини та основними свободами на рівних умовах.
- Непряма дискримінація - дискримінація, яка не має на меті, але має наслідком обмеження або позбавлення жінок і чоловіків можливості користуватися всіма правами людини та основними свободами на рівних умовах.

Закон передбачає такі заходи щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків:

- запровадження законодавчих та адміністративних заходів, які забороняють дискримінацію жінок і чоловіків.
- надання підтримки та послуг жінкам і чоловікам, які є жертвами дискримінації.
- підвищення обізнаності про права жінок і чоловіків та гендерну рівність.

Закон про рекламу [9]

Основні зміни, внесені Законом, включають:

- визначення дискримінаційної реклами за ознакою статі. Закон визначає дискримінаційну рекламу за ознакою статі як рекламу, яка містить твердження та/або зображення, які пропагують принизливе та зневажливе ставлення до людей за ознакою статі, принижують гідність людини за ознакою статі, демонструють насильство за ознакою статі, використовують зображення тіла людини (частини тіла) виключно як сексуального об'єкта з метою привернення уваги споживача та/або посилення (слова, звуки, зображення) на сексуальні стосунки, що не стосуються рекламованого продукту чи способу його споживання.

- заборона дискримінаційної реклами за ознакою статі. Закон забороняє поширення дискримінаційної реклами за ознакою статі.

- збільшення відповідальності за порушення законодавства про рекламу. Закон встановлює штраф за порушення законодавства про рекламу, зокрема за поширення дискримінаційної реклами.

1.2. АНАЛІЗ АСПЕКТІВ І КРИТЕРІЇВ

Гендерні критерії є необхідними і можливими на всіх рівнях планування. Вони повинні враховуватися в процесі планування місцевого розвитку, містобудівного планування, а також планування окремих територій.

Гендерні аспекти актуальні на всіх рівнях регіонального планування та зачіпають всі сфери діяльності: від міського розвитку до формування житлового середовища і планування розвитку для місцевих підприємств.

Функціональний розподіл простору

Гендерно-чутливе проектування багатофункціональних зон є важливим інструментом для створення більш рівноправного і інклюзивного суспільства. Воно має на меті забезпечити доступність і безпеку для всіх груп користувачів, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу. Це досягається шляхом розміщення інфраструктурних об'єктів таким чином, щоб забезпечити зручний доступ для всіх груп користувачів, забезпечення безпеки в громадських місцях, особливо для жінок і дітей, і врахування потреб різних груп користувачів, наприклад, людей з обмеженими можливостями або з маленькими дітьми.

Вимоги до міського розвитку

Правильно спроектовані міські простори можуть стати місцями для активного користування, зустрічей і спілкування між мешканцями. Для цього необхідно враховувати гендерні аспекти, тобто потреби і інтереси різних груп населення, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу.

Основні критерії гендерно-чутливого проектування міських просторів:

- функціональні і просторові зв'язки об'єкту з існуючим міським середовищем. Це означає, що міські простори повинні бути зручними для використання різними групами населення, незалежно від їхнього місця проживання, роботи або навчання.
- збалансоване співвідношення житлових приміщень, робочих місць, об'єктів громадського обслуговування та рекреаційної діяльності. Це допоможе забезпечити доступність різних послуг і можливостей для всіх груп населення.

- виділення функціональних зон для різних потреб. Це дозволить забезпечити комфорт і безпеку для всіх користувачів.
- створення варіантів використання міських просторів різними соціальними групами. Це допоможе зробити міські простори більш інклюзивними і привабливими для всіх.

Щільність забудови

Висока щільність міської забудови є важливим фактором економічної ефективності та сталості міста. Вона може забезпечити доступ до різноманітних послуг і можливостей для всіх груп населення, а також сприяти зменшенню залежності від автомобілів. Однак, щільність забудови не повинна бути занадто високою, щоб негативно вплинути на якість життя і умови праці.

Гендерно-чутливе проектування щільності забудови в місті має на меті забезпечити доступність і безпеку для всіх груп населення, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу.

Гендерні критерії щільності забудови в місті:

- баланс бажаного рівня щільності забудови і щільності забудови в безпосередній близькості. Це означає, що щільність забудови в певній місцевості повинна бути врівноваженою, щоб забезпечити доступ до різноманітних послуг і можливостей для всіх груп населення. Наприклад, житлові будинки, робочі місця, освітні та медичні заклади, а також громадські простори повинні бути розташовані в межах досяжності для всіх користувачів.
- обмеження щільності забудови, беручи до уваги сонячні відкриті простори, достатній рівень сонячного світла і природне світло для житлових і робочих приміщень. Це важливо для забезпечення комфорту і безпеки для всіх користувачів, особливо для жінок і дітей.

Оптимальний просторовий розподіл шляхом забезпечення взаємозв'язків між будівлями і відкритими просторами

Просторове планування міст є важливим фактором, що визначає можливості використання простору різними соціальними групами. Відповідна щільність забудови, визначення зон і ув'язка будівель з відкритим простором можуть створити зручні умови і забезпечити достатні можливості використання громадських місць. Додаткові міркування також повинні включати індивідуальні потреби в безпеці і захисті життя і робочого простору від шумового забруднення та інших забруднювачів.

Мета гендерно-чутливого просторового планування полягає в створенні простору, який є доступним і безпечним для всіх груп населення, незалежно від

статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу. Це включає в себе такі аспекти, як:

- Ідентифікація користувача: забезпечення того, щоб користувачі могли легко визначити, де вони знаходяться і як дістатися до потрібного місця.
- Конфіденційність: забезпечення приватності для тих, хто цього потребує.
- Соціальний контроль: створення відчуття безпеки за рахунок близькості до інших людей.
- Основні шляхи: забезпечення видимості і безпеки на основних шляхах.
- Відкритий простір: створення якісного відкритого простору з різноманітними елементами благоустрою.
- Природне освітлення: забезпечення достатнього природного освітлення для житлових і робочих приміщень.
- Захист від шуму: захист житлових приміщень від шуму.
- Доступність житла: забезпечення доступності житла різних розмірів і цінних категорій для різних груп населення.

Критерії оптимального просторового розміщення.

Для досягнення цих цілей важливо враховувати такі критерії оптимального просторового розміщення:

- Близькість до інфраструктури: забезпечення легкого доступу до громадського та індивідуального транспорту, а також до інших важливих послуг.
- Оптимальний простір між будівлями: забезпечення достатнього простору для конфіденційності, інсоляції, природного освітлення, вентиляції та запобігання екстремальних повітряних потоків.
- Орієнтація будівель на відкритий простір: забезпечення видимості і доступу до відкритого простору.
- Використання будівельних методів і конструкцій, які дозволяють створити тихі внутрішні і зовнішні зони.
- Уникнення «сліпих фасадів»: забезпечення видимості і безпеки в громадських місцях.
- Уникнення будівельних виїмок і виступів, які обмежують видимість.

Гендерний моніторинг якості життя в місті - це систематичний процес збору, аналізу та інтерпретації інформації про те, як різні статево-вікові групи та соціальні категорії людей відчувають місто. Він спрямований на виявлення гендерних відмінностей у доступності, якості та використанні міських послуг і ресурсів.

Мета гендерного моніторингу якості життя в місті - це створення умов комфортного життя для всіх мешканців, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу.

Для досягнення цієї мети необхідно:

- 1) Підготувати рекомендації щодо покращення якості послуг, які надає міська інфраструктура, з урахуванням усіх гендерних факторів. Це може включати такі заходи, як:
  - встановлення пандусів і ліфтів у громадських будівлях і транспорті.
  - створення безпечних і доступних громадських просторів для жінок і дітей.
  - забезпечення доступності житла для людей з обмеженими можливостями.
- 2) Втілювати методику гендерного аудиту в діяльність міського самоврядування. Цей аудит допоможе виявити та усунути гендерні упередження в міській політиці та практиці.

Важливо також враховувати потреби самих мешканців при розробці рекомендацій щодо покращення якості життя. Це можна зробити, проводячи опитування та фокус-групи з представниками різних статево-вікових груп та соціальних категорій.

Дослідження гендерного використання відкритих просторів показали, що жінки та чоловіки використовують їх по-різному. Жінки, як правило, віддають перевагу більш закритим і захищеним місцям, тоді як чоловіки більше люблять відкриті та просторі території.

На основі цих досліджень можна сформулювати ряд рекомендацій щодо гендерно-чутливого проектування відкритих просторів:

- Доступність для всіх: Відкриті простори повинні бути доступними для всіх, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу. Для цього необхідно забезпечити зручний доступ до них і наявність різноманітних можливостей для використання.
- Широкий спектр форм використання: Відкриті простори повинні заохочувати широкий спектр форм використання, як для чоловіків, так і для жінок. Це може включати такі види діяльності, як спорт, відпочинок, спілкування та культурні заходи.
- Багатофункціональне використання: Відкриті простори повинні бути багатофункціональними, щоб їх можна було використовувати для різних цілей одночасно. Це допоможе забезпечити їхню максимальну ефективність і доступність для всіх груп населення.
- Безпека: Безпека є важливою умовою для всіх користувачів відкритих просторів, особливо для жінок. Для забезпечення безпеки можна використовувати такі заходи, як освітлення, відеоспостереження та відкриті структури.
- Доступність для різних груп населення: Зручності на відкритих просторах повинні бути доступні для різних груп населення, включаючи людей з обмеженими можливостями. Це може включати такі елементи, як пандуси, ліфти та зручні лавки.
- Психологічна атмосфера: Психологічна атмосфера на відкритих просторах також важлива для забезпечення комфорту і безпеки для всіх користувачів.

Для цього можна використовувати такі заходи, як озеленення, візуальні зв'язки з навколишнім середовищем і освітлення.

- Забезпечення зон для дівчат: Для дівчат, особливо в підлітковому віці, важливо мати спеціальні зони, де вони можуть відчувати себе в безпеці та комфорті. Це може включати такі зони, як спортивні майданчики, дитячі майданчики та громадські туалети.
- Постійні дослідження: Необхідно проводити постійні дослідження з метою вдосконалення гендерно-чутливого проектування відкритих просторів. Це допоможе забезпечити, щоб ці простори були доступними, безпечними та комфортними для всіх груп населення. [5]

Безпечне місто

Безпека в міському середовищі є однією з найважливіших проблем для всіх груп населення, незалежно від статі, віку чи соціального статусу. Насильство і злочинність можуть статися в будь-який час і в будь-якому місці, навіть у тих, де люди вважають себе в безпеці, наприклад, у парку, біля школи або роботи.

Ці випадки можуть призвести до обмеження свободи пересування, погіршення психологічного стану людини та її загального почуття захищеності.

У містах України на сьогоднішній день зберігається дискримінація за гендерними ознаками у праві на якісний та комфортний міський простір. Деяким групам населення, наприклад жінкам, людям похилого віку та дітям, важче користуватися міським простором через відчуття небезпеки у громадських місцях.

Критерії гендерної безпеки у місті визначають різницю у відчутті небезпеки мешканцями чи мешканками, та пов'язані з такими видами небезпеки:

- стихійні лиха (пожежа, смерч, повінь та ін.);
- військові дії;
- небезпека, яка пов'язана з перебуванням на вулиці в нічний час;
- кримінальна злочинність;
- можливість руйнування будівель.

Гендерні критерії безпеки в місті визначають різницю у відчутті небезпеки мешканців і мешканок міста. Ця різниця може бути пов'язана з такими видами небезпеки:

- Стихійні лиха: жінки та дівчата можуть бути більш уразливими до стихійних лих, таких як пожежі, смерчі та повені, через їхню більш обмежену фізичну силу та доступ до ресурсів.
- Військові дії: жінки та дівчата можуть бути більш уразливими до насильства та сексуального насильства під час військових дій.

- Небезпека, пов'язана з перебуванням на вулиці в нічний час: жінки та дівчата можуть відчувати себе менш безпечно на вулиці в нічний час через ризик сексуального насильства та домагань.
- Кримінальна злочинність: жінки та дівчата можуть бути більш уразливими до насильства та злочинності, ніж чоловіки та хлопчики.
- Можливість руйнування будівель: жінки та дівчата можуть бути більш уразливими до травм та загибелі внаслідок руйнування будівель, оскільки вони часто знаходяться вдома або на роботі.

Існують різні види гендерного насильства в місті. Насильство в міському середовищі може проявлятися в різних формах, як-от образливі графіті, словесні домагання, фізичне насильство та сексуальне насильство. Воно може бути спрямоване проти будь-якої групи населення, але жінки і дівчата є особливо вразливими.

Повсякденне насильство

Насильство в міському середовищі може бути повсякденним і непомітним. Наприклад, жінки можуть відчувати себе некомфортно, проходячи повз групу чоловіків, або можуть бути свідками насильства над іншими людьми. Це може призвести до відчуття тривоги і страху, що може обмежити їхню свободу пересування і участь у громадському житті.

Відсутність правоохоронних органів

Відсутність правоохоронних органів у малолюдних місцях може збільшити ризик насильства для жінок і дівчат. Наприклад, жінки можуть бути більш уразливими до сексуального насильства в темних і безлюдних парках або під'їздах.

Соціальні та економічні фактори

Соціальні та економічні фактори також можуть посилити відчуття небезпеки в містах. Наприклад, бідність, безробіття та низька заробітна плата можуть призвести до злочинності, яка може вразити жінок і дівчат.

Малозабезпечені жінки працездатного віку, які живуть у віддалених районах з погано розвинутою інфраструктурою, часто змушені проходити через неосвітлені та небезпечні райони, використовувати ненадійні та довгі маршрути, очікувати громадський транспорт в незахищених місцях в ранній та пізній час доби. Ці умови роблять їх вразливими до насильства та експлуатації. Забезпечені жінки мають змогу уникнути цього, якщо в них, наприклад, є власне авто.

Іншим прикладом є жінки, які працюють на вулиці в неформальній економіці. Їм доводиться пересуватися з маленькими дітьми, використовувати ненадійні маршрути, очікувати громадський транспорт в ранні години

доби. В обох цих випадках, умови бідності та нерівності роблять жінок вразливими і незахищеними. В цілому відсутність поблизу об'єктів обслуговування, соціальної і транспортної інфраструктури викликає у людей відчуття соціальної незахищеності.

Безпека громадських просторів є ключовим аспектом гендерно-чутливого проектування. Можливість бачити і бути побаченим сприяє підвищенню рівня комфортності перебування в межах громадського простору, тож основні зусилля мають бути спрямовані на досягнення цієї мети

На загальне відчуття безпечності простору впливають різні фактори і характеристики середовища. Почуття безпеки в громадському просторі визначається фізичними (видимість, чітка просторова організація), соціальними (наявність різних груп користувачів) і персональними факторами (особистий досвід). Насилля може стосуватися будь-якої вікової і гендерної групи.

Низький рівень благоустрою, як то недостатньо освітлені вулиці і громадські місця, занедбані парки, пустища, закинуті недобудови тощо сприятиме виникненню відчуття небезпеки в громадському просторі. Цей фактор впливає на здатність жінок, чоловіків і літніх людей вільно переміщатися в просторі у будь-який час доби. Так само негативно впливає на відчуття безпеки і відсутність нагляду за територією з боку правоохоронних органів. Такі характеристики простору змушують людей відмовитися від їх відвідування та використання. Ревіталізація занедбаних територій, гарний дизайн, збільшення рівня освітленості, розміщення вказівників, кнопок виклику поліції і відеонагляду можуть значною мірою сприяти збільшенню відчуття безпеки.

Ступінь розвиненості системи громадського транспорту також може впливати на відчуття безпеки. Посилювати відчуття небезпеки може недостатня доступність мережі зупинок громадського транспорту, їх необлаштованість, нестабільне транспортне сполучення в темний час доби, переповненість рухомого складу, що спричиняє підвищення рівня скоєння дрібних крадіжок.

Крім вище перелічених факторів на посилення відчуття небезпеки впливають наявність гендерних стереотипів відносно тієї чи іншої соціальної групи.

Враховуючи викладене, громадський простір має бути безпечним в рівній мірі для усіх соціальних груп, тож при його проектування важливо враховувати всі гендерно-чутливі аспекти і фактори. Так створюватиметься комфортне середовище, де всі почуватимуть себе у безпеці.

Безбар'єрне середовище

Проектування міського середовища в минулому здебільшого було орієнтоване на молодих і здорових людей, та мало враховувало потреби людей з сенсорними або фізичними порушеннями. Дотримання принципів безбар'єрності дозволяють всім категоріям населення користуватися простором, в тому числі людям з інвалідністю та маломобільним групам населення. При вільному фізичному доступі до об'єктів інфраструктури, будівлям, за можливості користуватися громадським транспортом, місцями відпочинку люди з інвалідністю та маломобільні особи отримують рівні можливості для повноцінної участі в житті суспільства.

В контексті гендерної проблематики безбар'єрний дизайн не лише означає підтримку осіб з обмеженою мобільністю, але також робить комфортнішим життя людей, які здійснюють догляд за дітьми і родичами та займаються побутовими справами. Безбар'єрне середовище робить пересування безпечнішим для всіх категорій. Житлове середовище так само необхідно проектувати з дотриманням принципів безбар'єрності. Головною метою безбар'єрного проектування є забезпечення безперервності шляхів для людей з інвалідністю і маломобільних груп населення на прибудинкових територіях, у громадських місцях, публічних просторах тощо.

Для людей, які використовують крісло колісне, необхідно забезпечити дотримання таких характеристик і параметрів елементів середовища, як:

- дверні прорізи і отвори достатнього розміру;
- достатні габарити місця для розвороту крісла колісного;
- відсутність перепадів висот;
- наявність пандусів та підйомників або ліфтів, де неможливе уникнення перепаду висот;
- дотримання нормативних ухилів пандусів і розмірів сходів;
- наявність огорожень і зручних поручнів на сходах і пандусах;
- пристосованість рухомого складу громадського транспорту до потреб людей з інвалідністю.

Для людей, які мають порушення слуху та зору, необхідні такі заходи, як:

- встановлення обмежувальних бортиків на доріжках та сходинках;
- облаштування світлофорів звуковим сигналом,
- мощення доріжок спеціальним покриттям,
- контрастне виділення країв сходинок.

Найбільш поширеними бар'єрами в просторі можуть бути:

- бордюри, необладнані відповідним чином пологі з'їзди і пандуси з ненормативним ухилом, залізничні переїзди, необладнані відповідним чином підземні і надземні пішохідні переходи;
- відсутність доступних паркувальних місць;
- відсутність текстурних змін і колірних контрастів для сходів, під'їздів, пандусів і бордюрів;
- недостатнє освітлення;
- заплутані знаки, відсутність покажчиків і мнемосхем;
- фізичні бар'єри у вузьких проходах і громадських місцях;
- відсутність звукових світлофорів.

Ознаками доступності об'єктів та безпеки пересування в просторі є :

- безпроблемне пересування по прилеглий території;
- майданчики для відпочинку, обладнані лавами і навісами;
- наявність визначених місць для паркування автомобілів осіб з інвалідністю найближче до входу у будинок;
- доступний заїзд у приміщення, сходи/пандуси;
- доступність входів/виходів, дверей;
- відсутність порогів, широкі двері, широкі коридори;
- доступність до усіх поверхів у приміщенні (ліфти, ескалатори, підйомники);
- наявність доступного і пристосованого для неповносправних туалету;
- означення місцезнаходження (піктограми).

Відсутність дискримінації

Гендерна дискримінація - це порушення прав людини на основі статі, ставлення чи сприйняття людини на основі категорії статі, а не за її індивідуальними якостями.

Однією з ознак дискримінації в громадських просторах є наявність ознак сексизму і мови ворожнечі у візуальному просторі (в рекламі, на вивісках, написах на будівлях тощо).

У публічних просторах слід уникати реклами, яка принижує гідність людини за ознакою статі, незалежно від того, чи є це приниження прямим чи опосередкованим. Приниження може бути в контексті, або в сукупності з ознаками фізичних характеристик, інвалідності, соціального статусу, трудової діяльності, сімейного положення та сімейних обов'язків, материнства та батьківства, національності, раси, політичних уподобань, релігійного віросповідання, інших типів та форм соціально-економічних та особистих відносин людини.

Так само неприйнятним в публічному просторі є наявність у рекламі, оголошеннях, написах на будівлях тощо мови ворожнечі або мови ненависті щодо людини чи групи на основі чогось, наприклад, раси, релігії, статі чи сексуальної орієнтації [6].

Загалом, гендерночутливий міський простір характеризується наступними ознаками [6]:

- доступність міського простору та всіх його складових для всіх незалежно від статі, віку, фізичного стану та стану здоров'я;
- безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах;
- безперешкодність переміщення всередині будинків і споруд;
- безпека шляхів руху (у тому числі евакуаційних);
- наявність системи отримання повноцінної і якісної інформації, яка дозволяє орієнтуватися в просторі;
- можливість користуватися обладнанням (у тому числі для самообслуговування);
- зручність і комфорт середовища життєдіяльності;
- відсутність у міському просторі візуальних зображень, висловів та реклами з ознаками сексизму та мови ворожнечі.

1.2.1. Житлове середовище

Планування і забудова, орієнтовані на вимоги повсякденного життя

При проектуванні будинків і відкритих просторів важливо враховувати потреби повсякденного життя. Концепція врахування потреб повсякденного життя спрямована на те, щоб підвищити обізнаність містобудівників про потреби груп населення, які сильно прив'язані до певного місця. До таких груп належать:

- діти до 12 років;
- літні люди;
- особи, які опікуються домашнім господарством і сім'єю;
- працівники, які працюють або супроводжують інших через місто.

Ця робота, яка в основному виконується жінками, стає легшою, якщо враховувати повсякденні вимоги та процедури. Наприклад, наявність відкритих приватних і громадських просторів, ігрових та спортивних майданчиків, зелених зон, об'єктів соціально-побутового призначення тощо в межах пішої доступності від будинку приносить користь усім групам користувачів, незалежно від виду їх повсякденної зайнятості.

Гендерно-чутливе планування житлового середовища зосереджується на тому, щоб зробити житло і повсякденне оточення більш зручним і доступним для людей, які займаються сімейними і домашніми справами. Таке планування може

полегшити повсякденну роботу, зменшити фізичне навантаження і підвищити якість життя.

Гендерно-чутливе планування має позитивний вплив на повсякденне життя багатьох жінок, а також на все більше число чоловіків. Воно може допомогти жінкам у поєднанні роботи і сімейного життя, а чоловікам - більше брати участь у домашніх справах.

Відвідування об'єктів обслуговування.

Люди з інвалідністю потребують доступу до об'єктів обслуговування, але це може бути складно або навіть неможливо, якщо об'єкти не обладнані відповідно до їхніх потреб.

Наявність пандусів, безпечних під'їздів та інших елементів доступності є важливою для того, щоб люди з інвалідністю могли самостійно відвідувати об'єкти обслуговування.

Люди з інвалідністю пропонують наступні заходи для покращення вуличного простору та підвищення рівня доступності:

- Створення центру підтримки людини з інвалідністю. Цей центр може надавати консультації, допомогу в адаптації до навколишнього середовища та інші послуги для людей з інвалідністю.
- Підтримання порядку на відкритих просторах. Це включає своєчасне прибирання снігу, спеціальне мощення шляхів для людей з поганим зором, освітлення та захист від транзитного транспорту.

При проектуванні безбар'єрного міського середовища необхідно враховувати особливості різних груп населення, але особлива увага повинна приділятися людям з інвалідністю, оскільки вони відчують на собі складності в пересуванні та користуванні міським простором більше, ніж здорові мешканці.

До основних груп людей з інвалідністю, потреби яких необхідно враховувати при проектуванні, належать:

- люди, які використовують крісло колісне. Для цієї групи важливими є наявність пандусів, безпечних під'їздів, ліфтів та інших елементів доступності, які дозволяють їм самостійно пересуватися.
- особи з порушеннями опорно-рухового апарата. Їхні потреби в основному стосуються горизонтальних комунікацій, таких як пішохідні доріжки, тротуари та переходи.
- сліпі та люди з поганим зором. Для цієї групи важливо використовувати тактильну плитку, звукові сигнали та інші засоби, які допомагають їм орієнтуватися в просторі.
- глухі та люди з поганим слухом. Для цієї групи важливо використовувати сурдопереклад, субтитри та інші засоби, які допомагають їм отримувати інформацію.
- родини з дітьми-інвалідами. Потреби цих сімей залежать від потреб дитини і можуть стосуватися всіх видів середовища, від житла до громадського простору.

- самотні інваліди та родини, що складаються з декількох інвалідів. Ця група потребує особливого підходу в частині забезпечення доступності до медичного і соціального обслуговування.
- невиліковно хворі люди. Для цієї групи важливим є забезпечення доступу до свіжого повітря та інших умов, які сприяють комфортному проживанню.

Можна запропонувати такі заходи щодо створення доступного міського середовища для людей з інвалідністю:

- Покращення транспортної доступності
  - Реконструкція проїздів та під'їздів до житлових будинків та громадських закладів для забезпечення безперешкодного доступу людей з інвалідністю.
  - Введення громадського транспорту, доступного для всіх соціальних груп, включаючи людей з інвалідністю.
  - Облаштування зупинок громадського транспорту з урахуванням використання їх людьми з інвалідністю.
  - Влаштування спеціальних паркувальних місць для індивідуального транспорту інвалідів в безпосередній близькості до будівлі.
- Створення доступних громадських просторів
  - Створення відкритих загальнодоступних міських просторів у вигляді озелених територій, парків, які будуть доступні для різних груп населення, включаючи людей з інвалідністю.
  - Проектування центрів загального користування та громадських приміщень, однаково доступними для усіх груп людей, включаючи людей з інвалідністю.
  - Створення безпечної прибудинкової території, передбачивши замкнені чи напівзамкнені житлові двори, які будуть звільнені від інтенсивного транспортного чи пішохідного потоку.
  - Створення пішохідних шляхів з використанням спеціального виду мощення.
- Створення безбар'єрних транспортних та пішохідних шляхів
  - Створення безбар'єрних та доступних транспортних та пішохідних шляхів в межах мікрорайону, для безперешкодного пересування ними людей з інвалідністю.
  - Розміщення об'єктів щоденного використання поблизу цих шляхів.
- Створення центрів підтримки осіб з обмеженими можливостями
  - Розміщення центрів з підтримки осіб з обмеженими можливостями, які будуть надавати послуги реабілітації та медичного обслуговування, психологічну допомогу та інші послуги, необхідні людям з інвалідністю.

Для комфортного та безпечного пересування містом у нічний час освітлення має охоплювати усі пішохідні шляхи. Однак, дослідження показали, що

в багатьох містах України пішохідні зв'язки знаходяться у поганому стані. Більшість ліхтарів старого зразка, з лампами жовтого світла. Відомо, що тепле світло краще сприймається оком, але для освітлення прибудинкової території та території біля громадських установ найчастіше їх недостатньо. Це особливо небезпечно для людей, які далеко їздять на роботу та повертаються додому в темний час доби.

1.2.2. Громадські простори

Створення, реконструкція та збереження різноманітних високоякісних громадських місць є важливою метою міського планування. При цьому планування, дизайн та призначення таких місць повинні відповідати різноманітним соціальним потребам людей.

Публічні (відкриті) простори та їх придатність для використання є вирішальними для повсякденного життя та звичаїв населення. Житлові райони, розташовані в таких місцях, будуть найбільш привабливими.

Відкритий простір відіграє важливу роль у повсякденному житті людей. Він забезпечує різноманітні можливості для відпочинку, дозвілля, спілкування та соціальної взаємодії.

Відкриті простори біля будинку, такі як двори, сквери та парки, є особливо важливими для людей, які відповідають за сімейні обов'язки та домашню роботу. Вони надають місце для занять спортом, гри з дітьми та проведення часу на свіжому повітрі.

Громадські простори, такі як парки, сквери та площі, також відіграють важливу роль у підтримці соціального балансу. Вони забезпечують місце для зустрічей та спілкування людей з різних соціальних верств.

Відкриті простори також позитивно впливають на розвиток і здоров'я людей, особливо дітей і літніх людей. Вони сприяють фізичній активності, зміцнюють імунітет та покращують психічне здоров'я.

Відсутність приватних відкритих просторів і збільшення щільності житла призводять до посилення тиску на суспільний простір. Це вимагає від містобудування розробки нових підходів до організації суспільного простору, які б враховували наступні фактори:

- Безпека. Суспільний простір повинен бути безпечним для всіх мешканців міста, незалежно від статі чи віку.
- Рівний доступ. Суспільний простір повинен бути доступним для всіх мешканців міста, незалежно від статевої приналежності.
- Гендерна нейтральність. Дитячі локації повинні бути гендерно нейтральними, щоб забезпечити рівні можливості для розвитку дітей обох статей.
- Локації для дівчат-підлітків. Суспільний простір повинен включати локації для активного дозвілля дівчат-підлітків, щоб забезпечити їм можливості для розвитку та самореалізації.

У Лондоні для дітей віком від 0 до 11 років і підлітків вікової категорії 12+ облаштовуються дитячі локації чотирьох типів:

- Прибудинкові для дітей молодшого віку, які розташовані біля будинків і призначені для гри та відпочинку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.
- Ландшафтні з озелененням і спеціальним обладнанням для фізичної активності дітей віком від 0 до 11 років.
- Квартальні з окремими майданчиками для дітей віком від 0 до 11 років та підлітків вікової категорії 12+.
- Соціальні для підлітків для неформального відпочинку або фізичної активності. [3]

Розробка і планування безпечних громадських місць є важливим завданням, оскільки:

- Простір не є нейтральним. Дизайн просторів може впливати на те, як люди його використовують.
- Гендерні відносини є ключовими факторами організації та розвитку міських просторів.
- Місто просторово відображає соціальні, економічні та історичні характеристики місцевих жителів.
- Простори в місті відображають відносини влади, які визначають поведінку і відмінності в житті жінок і чоловіків.
- Громадські місця і публічні простори в місті зазвичай розробляються на основі традиційних стереотипів про гендерні ролі.
- Безпечні громадські місця є важливим інструментом для поліпшення якості життя в містах і спільнотах.
- Жінки і дівчатка повинні мати право відчувати себе в безпеці в будь-якому громадському місці.

Право на життя в місті для всіх в однакових умовах і можливостях є основоположним принципом демократії.

Безпека і сприйняття безпеки є життєво важливими для будь-якого міста і для добробуту всіх його мешканців, незалежно від статі. Сильніші групи людей часто витісняють слабших з громадських просторів.

Наприклад, автомобілісти часто нехтують правами пішоходів, створюючи для них небезпеки. Також хлопці старшого віку можуть витіснити дівчат з спортивних майданчиків, ігрових площадок або просто відкритих просторів.

Це явище має гендерний вимір. Жінки та дівчата часто відчують себе менш безпечно в громадських місцях, ніж чоловіки та хлопці. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як страх насильства, дискримінації або домагань.

Щоб забезпечити безпечні громадські місця для всіх, необхідно вжити заходів для вирішення цих проблем. Це включає в себе:

- проведення освітніх кампаній, щоб підвищити обізнаність про гендерну нерівність у громадських просторах.

- розробку політики та заходів, які сприятимуть ґендерній рівності в міському плануванні.
- впровадження заходів безпеки, таких як освітлення, відеоспостереження та патрулювання.

У підлітковому віці дівчата часто відчують себе некомфортно в громадських просторах. Це явище пов'язано з ґендерними стереотипами, які призводять до дискримінації дівчат у громадському просторі.

Ґендерні стереотипи про те, що чоловіки сильніші та агресивніші, а жінки слабші та пасивніші, часто призводять до того, що хлопці вважають себе господарями громадських просторів. Вони можуть витіснити дівчат з цих просторів, щоб залишити їх собі.

Це явище має негативні наслідки для дівчат-підлітків. Воно може призвести до того, що вони будуть відчувати себе ізольованими та відстороненими від суспільства. Це може також негативно вплинути на їхнє фізичне та психічне здоров'я.

Дослідження показують, що коли жінки і дівчата відчують себе в безпеці в громадських просторах, ці простори стають більш доступними і привабливими для всіх.

Вулиці, парки, автобусні зупинки, спортивні майданчики, площі, автостоянки тощо, які були заплановані і спроектовані з урахуванням безпеки, мають такі характеристики:

- легкодоступні для всіх, незалежно від фізичних можливостей.
- добре освітлені і мають хорошу видимість, щоб користувачі могли бачити і бути видимими;
- добре позначені, щоб користувачі могли легко знайти дорогу.
- зручні для різних груп користувачів, які можуть використовувати їх в різний час доби;
- комфортні для використання в різних умовах, таких як спекотна погода або холод;
- доступні і безпечні для дітей і літніх людей;
- наявність безпечних укриттів в разі надзвичайних ситуацій.

1.3. МЕТОДИКА ОЦІНКИ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ

1.3.1. Опис методики

До категорії відкритих громадських/публічних просторів в міському плануванні відносять простори, що доступні усім категоріям населення та використовуються мешканцями для рекреаційних, комунікаційних та інших видів життєдіяльності (прогулянки, відпочинок, спілкування тощо). Для оцінки ґендерної інклюзивності громадських просторів застосовується ґендерний аналіз. Одним з видів ґендерного аналізу, спрямованим на виявлення ґендерних потреб різних груп людей, є ґендерний аудит. Міжнародна організація праці пропонує такі підходи до ґендерного аудиту, як ґендерний аудит доступності, аудит безпеки територій тощо.

В роботі застосовано методологічні засади комплексного ґендерного аудиту [6], а також ґендерного аудиту безпеки [12].

ґендерний аудит громадського простору – це інструмент і процес аналізу, який дає змогу оцінити рівень безпечності простору для різних груп мешканців та виявити архітектурні, інфраструктурні, інформаційні й комунікаційні перешкоди (бар'єри), що обмежують доступ певних категорій і груп до державних, муніципальних, інших видів послуг та призводять до їх прямої чи непрямої дискримінації, соціальної ізоляції та виключення з громадського й політичного життя, та надає достовірні дані для планування змін з урахуванням ґендерних потреб. [6, 12]

Мета ґендерного аудиту – оцінка міського простору на предмет його доступності, інклюзивності та недискримінації і подальше його облаштування із врахуванням потреб жінок та інших вразливих категорій населення. [6, 12]

Завдання ґендерного аудиту [6, 12]:

- проведення польових досліджень громадського простору на предмет доступності, інклюзії, безпеки та недискримінації;
- аналіз візуального простору на предмет наявності сексизму та мови ворожнечі;
- аналіз та оцінка громадського простору щодо рівня безпеки для різних груп мешканців;
- систематизація та аналіз отриманих даних щодо організації громадського простору та візуального міського простору;
  - виявлення проблем і недоліків;
  - надання рекомендацій щодо підвищення рівня безпеки і оптимальних способів розв'язання проблем.

Принципи проведення ґендерного аудиту [6]:

- законність;
- людиноцентризм;
- недискримінація та інклюзія;
- гласність;
- відкритість і прозорість;
- добровільність;
- колегіальність;
- безпека;
- «зручно для жінки – зручно для всіх».
- підготовка звіту та розробка рекомендацій;
- оприлюднення результатів комплексного ґендерного аудиту.

Складові процесу ґендерного аудиту [6, 12]:

- польові дослідження громадського простору на предмет доступності та недискримінації;
- аналіз реклами у громадському просторі на предмет сексизму;
- аналіз наявності у візуальному просторі мови ворожнечі;
- оцінка безпечності громадського простору.

Для аналізу візуального простору на предмет сексизму і мови ворожнечі використовувалась методика, викладена в методичних рекомендаціях «Моніторинг сексистської реклами» [11].

В даному проекті було проведено такі етапи:

- Визначення цілі і завдань комплексного ґендерного аудиту. Вибір об'єктів для аудиту.
- Формування команди аудиторів/-ок.
- Підготовка анкети/ опитувальників.
- Інформування місцевої влади щодо проведення аудиту.
- Проведення аудиту з заповненням бланків.
- Обробка даних та узагальнення отриманої інформації.
- Підготовка висновку та надання пропозицій.

Ґендерний аудит дозволяє виявити проблеми, що існують в міському просторі, а саме [6, 12]:

- місця, що потребують перевлаштування з урахуванням потреб кожної людини незалежно від статі, віку, стану здоров'я;
- приклади реклами, що містить ознаки сексизму;
- приклади візуального дизайну та реклами з використанням мови ворожнечі;
- небезпечні локації.

1.3.2. Критерії оцінки

Як вже зазначалось вище, ознаками ґендерночутливого простору за категоріями доступності, інклюзивності і недискримінації є:

- доступність громадського простору та всіх його складових для всіх незалежно від статі, віку, фізичного стану та стану здоров'я;
- безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах;
- безперешкодність переміщення до будинків і споруд;
- безпека шляхів руху;
- наявність системи отримання повноцінної і якісної інформації, яка дозволяє орієнтуватися в просторі;
- можливість користуватися обладнанням (у тому числі для самообслуговування);
- зручність і комфорт середовища життєдіяльності;
- відсутність в просторі візуальних зображень з ознаками сексизму та мови ворожнечі.

Оцінка громадських просторів і окремих об'єктів в їх межах виконувалася за такими критеріями як:

- облаштування зовнішнього простору і входів до будівель;
- загальне сприйняття і облаштування території;
- доступність території для людей на візках, батьків з дитячими візочками
- освітленість;
- облаштування пішохідних переходів;
- облаштування місць паркування автомобілів;
- облаштування зупинок громадського транспорту;
- наявність велоінфраструктури;
- рівень благоустрою;
- наявність інформаційного обладнання;
- безпека території;
- наявність в візуальному просторі ознак сексизму і мови ворожнечі;
- рівень експлуатації території.

Для проведення ґендерного аудиту використовувались бланки обстеження зовнішнього простору об'єктів та території громадських просторів, за основу яких були взяті бланки з [6, 12], адаптовані для потреб даного проекту.

БЛАНК ОБСТЕЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО ПРОСТОРУ ОБ'ЄКТУ

Назва об'єкту, що обстежується _____

Адреса об'єкту _____

Дата проведення обстеження _____

№	НАЙМЕНУВАННЯ ПОКАЗНИКА	ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА			
		так	ні	частково	примітка
1.	Наявність місць для паркування велосипедів поряд з головним входом в будівлю				
2.	Наявність місць для паркування автомобілів поряд з головним входом в будівлю				
3.	Наявність місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю, поряд з головним входом в будівлю				
4.	Наявність місць для дитячих візочків поряд з головним входом в будівлю				
5.	Доступний шлях до входу, виходу				
6.	Наявність зовнішнього освітлення				
7.	Наявність засобів для запобігання ковзанню на сходах				
8.	Наявність пандусу				
9.	Наявність поручнів на пандусі				
10.	Відповідність пандусу нормативам				
11.	Наявність друкованої інформації шрифтом Брайля				
12.	Наявність урн для сміття біля входу				
13.	Наявність поручнів на сходах і спусках				
14.	Позначення перешкод захисними засобами (кольоровими смугами тощо)				

БЛАНК ОБСТЕЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ

Тип території _____

Адреса території _____

Дата проведення обстеження _____

№	НАЙМЕНУВАННЯ ПОКАЗНИКА	ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА			
		так	ні	частково	примітки
ЗАГАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ І ОБЛАШТУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ					
1.	Загальне враження від території позитивне				
2.	Чи достатньо вільного простору				
3.	Наявність показників, що полегшують орієнтацію в просторі людині, яка не знайома з локацією				
4.	Наявність зон для різних цільових груп (дітей, підлітків/молоді, людей літнього віку тощо)				
5.	Наявність на території дитячих майданчиків				
6.	Наявність спортивних майданчиків				
7.	Наявність на території громадських вбиралень				
8.	Наявність уніфікованої візуальної або звукової інформації				
9.	Наявність закинутих, занедбаних об'єктів, порожніх/покинутих будівель				
ДОСТУПНІСТЬ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ НА ВІЗКАХ, БАТЬКІВ З ДИТЯЧИМИ ВІЗОЧКАМИ					
10.	Наявність пандусів				
11.	Відповідність пандусів нормативним вимогам				
12.	Чи наявні пониження бордюрів				
13.	Наявність билець на сходах і спусках				
14.	Наявність пологих спусків на тротуарах у місцях наземних переходів вулиць, доріг, та зупинок міського транспорту				
15.	Наявність спеціального покриття на доріжках для людей з вадами зору (тактильною інформацією)				
16.	Наявність перешкод для пересування у взутті на підборах				
17.	Наявність позначення перешкод захисними засобами (кольоровими смугами тощо)				
18.	Наявність пішохідних доріжок				

19.	Наявність спеціальних покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю				
20.	Наявність біля лав вільного простору для розміщення візка				
ОСВІТЛЕНІСТЬ					
21.	Наявність освітлювальних приладів				
22.	Наявність місць, де освітлення відсутнє або недостатнє				
23.	Прилади освітлення покривають територію, на яку вони розраховані				
24.	Наявність освітлення дорожніх знаків і вказівників				
ОБЛАШТУВАННЯ ПІШОХІДНИХ ПЕРЕХОДІВ					
25.	Облаштованість даної території пішохідними переходами				
26.	Облаштованість пішохідних переходів світлофором				
27.	Чи наявні пониження бордюрів на переходах				
28.	Наявність позначення переходу захисними засобами (кольоровими смугами, тактильною плиткою тощо)				
29.	Наявність звукової сигналізації світлофорів				
ОБЛАШТУВАННЯ МІСЦЬ ПАРКУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ					
30.	Наявність місць паркування транспортних засобів				
31.	Наявність місць паркування транспортних засобів, що керуються людьми з інвалідністю				
ОБЛАШТУВАННЯ ЗУПИНОК ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ					
Наявність на зупинках міського транспорту:					
32.	інформації про транспортні маршрути, можливі перешкоди				
33.	інформації шрифтом Брайля				
34.	навісів				
35.	лав				
36.	освітлювальних пристроїв				
НАЯВНІСТЬ ВЕЛОСИПЕДНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ					
37.	Наявність виокремлених велосипедних доріжок				
38.	Наявність місць паркування велосипедів				

РІВЕНЬ БЛАГОУСТРОЮ					
39.	Наявність зручних лав, місць для сидіння (зі спинками і бильцями, не пошкоджених)				
40.	Наявність місць паркування дитячих візочків				
Види покриття на пішохідних доріжках та тротуарах:					
41.	тверде				
42.	грунтове				
43.	насипне або з крупноструктурних матеріалів				
44.	з бетонних плит				
45.	моцнення				
Наявність елементів благоустрою:					
46.	лав				
47.	урн				
48.	контейнерів для збирання побутових відходів				
Обладнання дитячих майданчиків:					
49.	твердим видом покриття				
50.	м'яким видом покриття				
51.	пішохідними доріжками				
52.	лавами				
53.	урнами				
54.	освітлювальним обладнанням				
55.	навісом				
Обладнання спортивних майданчиків:					
56.	м'яким або газонним видом покриттям				
57.	вбиральнями для жінок				
58.	вбиральнями для людей з інвалідністю				
59.	освітленням				
60.	огороженням				
61.	лавами				
62.	урнами				
63.	обладнанням для паркування велосипедів				
Обладнання громадських вбиралень					
64.	Наявність на шляху до громадських вбиралень сходів, порогів чи інших бар'єрів				
65.	Обладнання громадських вбиралень кабінками для людей з івалідністю				

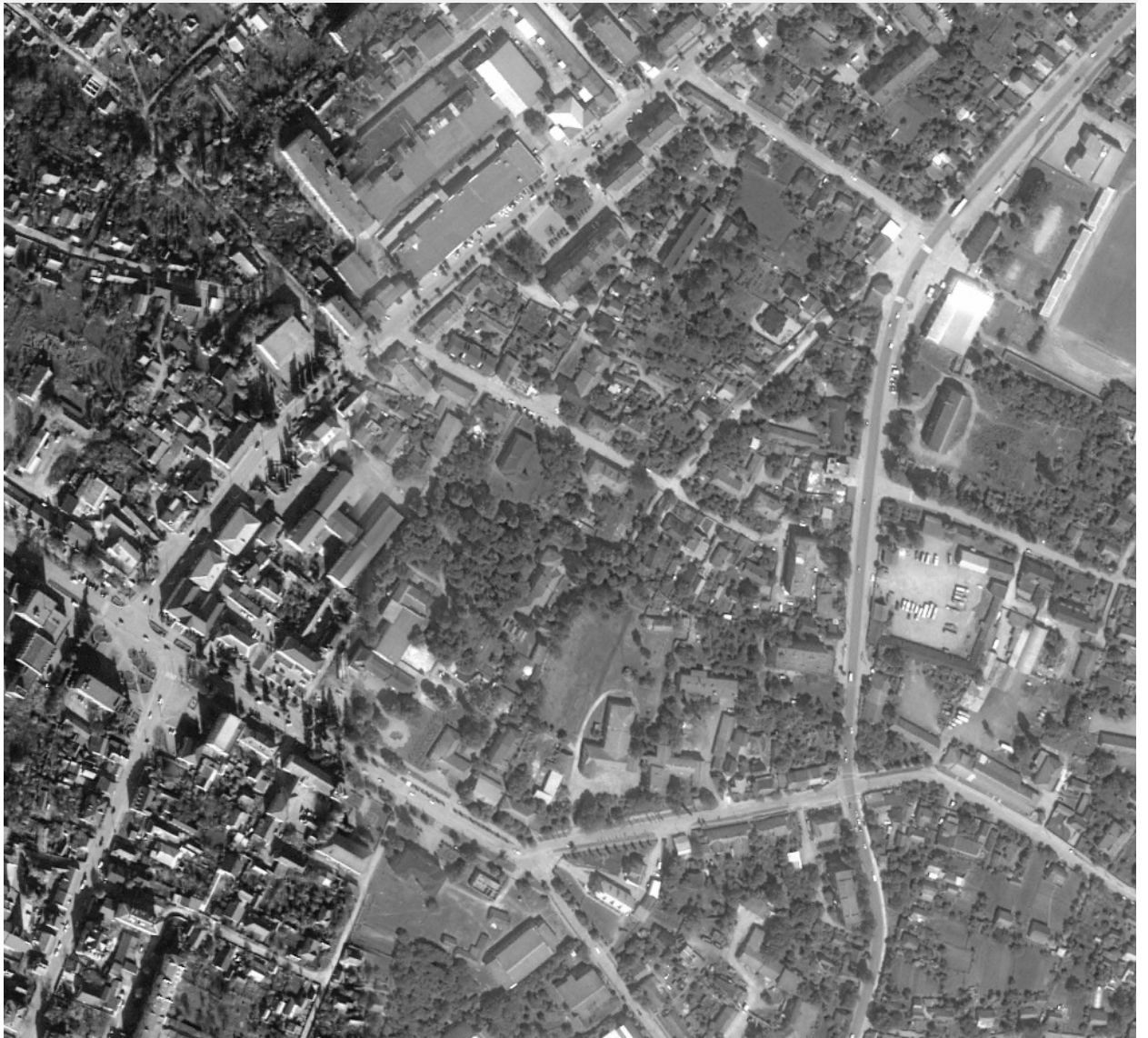
НАЯВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБЛАДНАННЯ					
66.	Наявність вказівників щодо розміщення найближчих служб допомоги				
67.	Наявність вказівників з уніфікованою візуальною інформацією про телефони виклику екстрених служб, сходи тощо				
68.	Наявність символів, що зображують важливу інформацію (телефони виклику екстрених служб, сходи тощо)				
69.	Висота розміщення важливої інформації				
70.	Чи є вказівники зрозумілими, помітними, достатньо великими				
71.	Чи легко зрозуміти вказівники тим, хто не знає української мови				
72.	Чи є прийнятною висота розміщення дошок повідомлень				
73.	Чи зможе побачити вказівники особа зі слабким зором				
74.	Наявність спеціальних покажчиків біля об'єктів, що будуються або ремонтуються				
БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІЇ					
Ізольованість/наявність місць небезпеки					
75.	Чи можна бачити і чути людей навколо, чи люди навколо бачать і чують інших				
76.	Поле огляду закриваються стінами, кущами, рекламоносіями тощо				
77.	Наявність відеоспостереження				
78.	Наявність поблизу місця, де можна розраховувати на допомогу (публічний заклад, поліція, медичний заклад тощо)				
79.	Територія патрулюється поліцією, іншими відповідальними працівниками				
80.	Наявність місць, де можна сховатися				
81.	Наявність місць на території, де відчувається дискомфорт перебування				
82.	Наявність місць, де можна сховатися від небезпеки				
83.	Наявність місць, які мають бути огороженими, закритими для перебування				
84.	Чи виглядає місце занедбаним				

85.	Чи наявні на стінах графіті, написи, малюнки тощо				
86.	Наявність відчуття небезпеки				
НАЯВНІСТЬ У ВІЗУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ОЗНАК СЕКСИЗМУ І МОВИ ВОРОЖНЕЧІ					
87.	Наявність на даній території зовнішньої реклами із ознаками сексизму				
88.	Наявність на даній території візуальних зображень, знаків, написів з використанням мови ворожнечі, ознаками сексизму				
РІВЕНЬ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ					
89.	Засміченість території				
90.	Наявність слідів вандалізму, розбитих об'єктів тощо				
91.	Наявність інформації щодо розміщення найближчих служб допомоги				
92.	Наявність символів, що зображують важливу інформацію (телефони виклику екстрених служб, сходи тощо)				
93.	Наявність на території домашніх тварин				
94.	Наявність на території безпритульних/ бездоглядних тварин				
95.	Чи забруднюють тварини територію				
96.	Наявність на території аварійних об'єктів				
97.	Наявність огорожі небезпечних місць				

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ
ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ОКРЕМИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

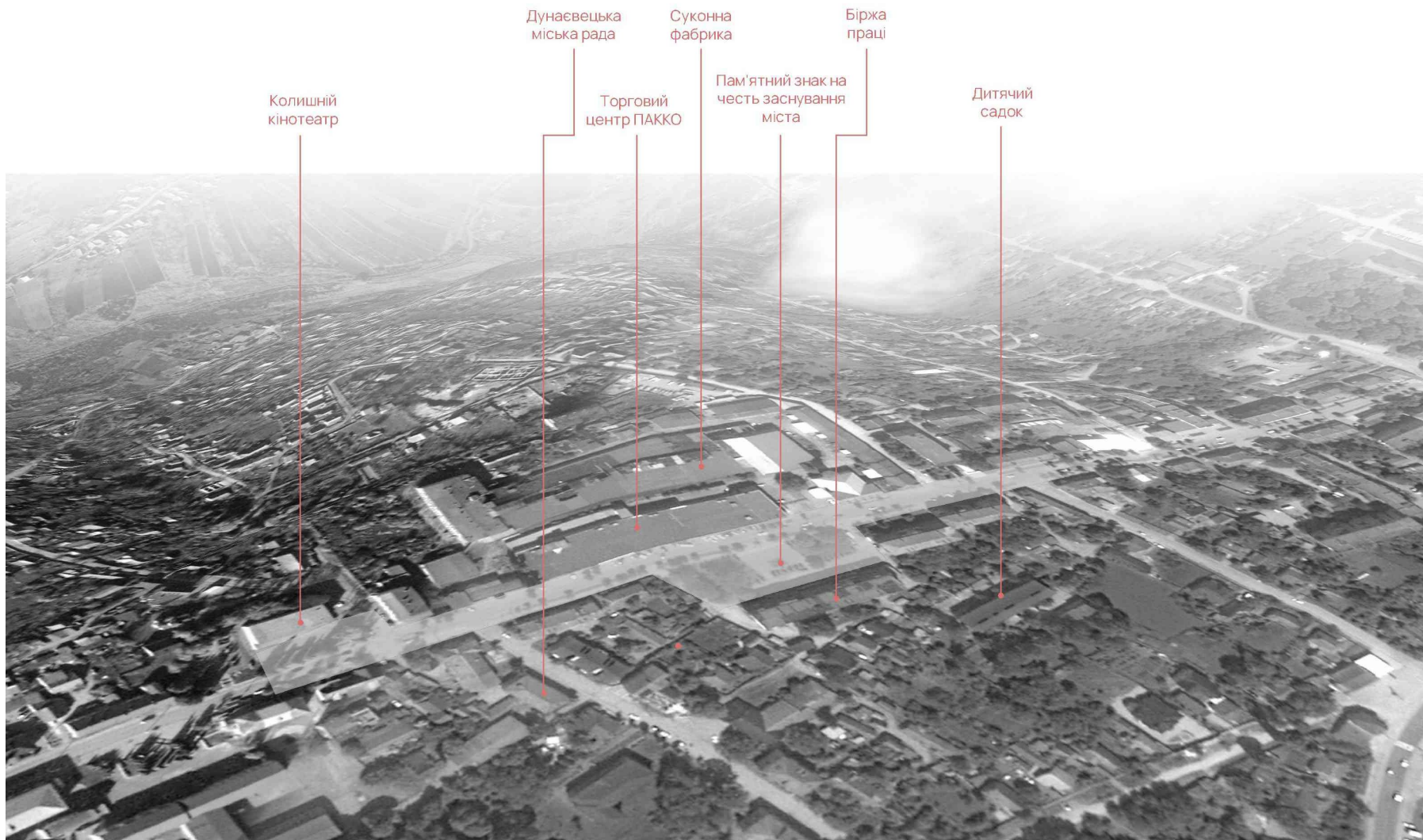
2.1. АНАЛІЗ ІСНУЮЧОЇ СИТУАЦІЇ

Дунаєвецька територіальна громада розташована в самому серці Подільської височини, у Кам'янець-Подільському районі Хмельницької області. Громада була створена 13 серпня 2015 року, об'єднуючи Дунаївці та 51 населений пункт Дунаєвецького району. Її адміністративний центр – місто Дунаївці.

Територіально Дунаєвецька ОТГ знаходиться в горбистій місцевості, характеризується різноманітним ландшафтом з численними ярами, пагорбами та річковими долинами. Подільські Товтри, які проходять практично через всю територію району, надають їй особливий природний колорит.

Загальна площа Дунаєвецької територіальної громади становить 661.2 квадратних кілометри, а кількість населення складає біля 35 тисяч осіб. Місто Дунаївці є найбільшим населеним пунктом, з чисельністю населення приблизно 15 913 осіб. Також в складі громади розташовані село Залісці (1 253 осіб), село Великий Жванчик (1216 осіб), Нестерівці (1208 осіб), Зеленче (1 163 осіб), Чаньків (1 152 осіб), Велика Побійна (1031 осіб), та інші села, де чисельність населення менше за тисяч, більшість населених пунктів мають тенденцію до скорочення населення. А такі населені пункти, як Гамарня та Гута-Блищанівська є такими в яких відсутні постійні мешканці, фактично зниклі, хоча через наявність власників та спадкоємців, такі населені пункти все ще числяться в реєстрах та на мапах країни.

Для дослідження в місті Дунаївці було обрано громадський простір центральної частини міста в межах вулиці Шевченка від вул. Героїв АТО до вул. Гагаріна. В межах цієї території розташовані заклади торгівлі, в т.ч. торговий центр «ПАККО», центр зайнятості, сквер зі стелою-пам'ятним знаком на честь заснування міста. Територія є важливим для громади простором, де знаходиться велика кількість закладів громадського обслуговування і торгівлі і перебуває багато людей.

Рис. Схема громадського простору в межах вул. Шевченка, м. Дунаївці

2.2. АУДИТ

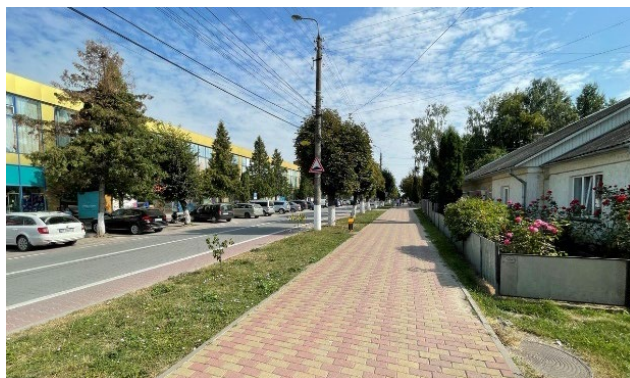
2.2.1. *Натурні дослідження громадського простору*

Натурні обстеження в місті Дунаївці проводились 24.08.2023 року, і включали в себе фотофіксацію та дослідження громадського простору на предмет гендерної чутливості.

Доступність громадського простору

Досліджувана локація в м. Дунаївці знаходиться в центральній частині міста на відтинку вулиці Шевченка від вул. Героїв АТО до вул. Гагаріна. Розміщення на центральній вулиці сприяє високому рівню доступності цієї території. Громадський простір вздовж вулиці Шевченка є відкритим, вільним для відвідування, до нього мають доступ всі категорії населення. Рельєф місцевості є спокійним, характеризується незначним перепадом висот, тож не потребує терасування. Такі характеристики ландшафту підвищують рівень комфортності пересування, доступності та безбар'єрності території, оскільки тут відсутня необхідність влаштування сходів і похилих з'їздів.

Досліджувана територія характеризується середнім рівнем транспортної доступності. В цій частині міста розвинена пішохідна і інфраструктура для індивідуальних альтернативних видів міського транспорту (велосипеди, самокати, моноколеса тощо), відсутні обмеження щодо пересування особистим автомобілем, втім в межах пішохідної досяжності відсутні зупинки громадського транспорту, що пов'язано з недостатньою розвиненістю такої мережі в місті.

Фото. Вулиця Шевченка

Наявність виокремлених велосипедних доріжок є позитивним фактором, оскільки при недостатній розгалуженості мережі громадського транспорту велосипед стає одним з головних видів транспорту, тож наявність велосипедної інфраструктури суттєво підвищує безпеку всіх учасників руху і комфортність пересування.

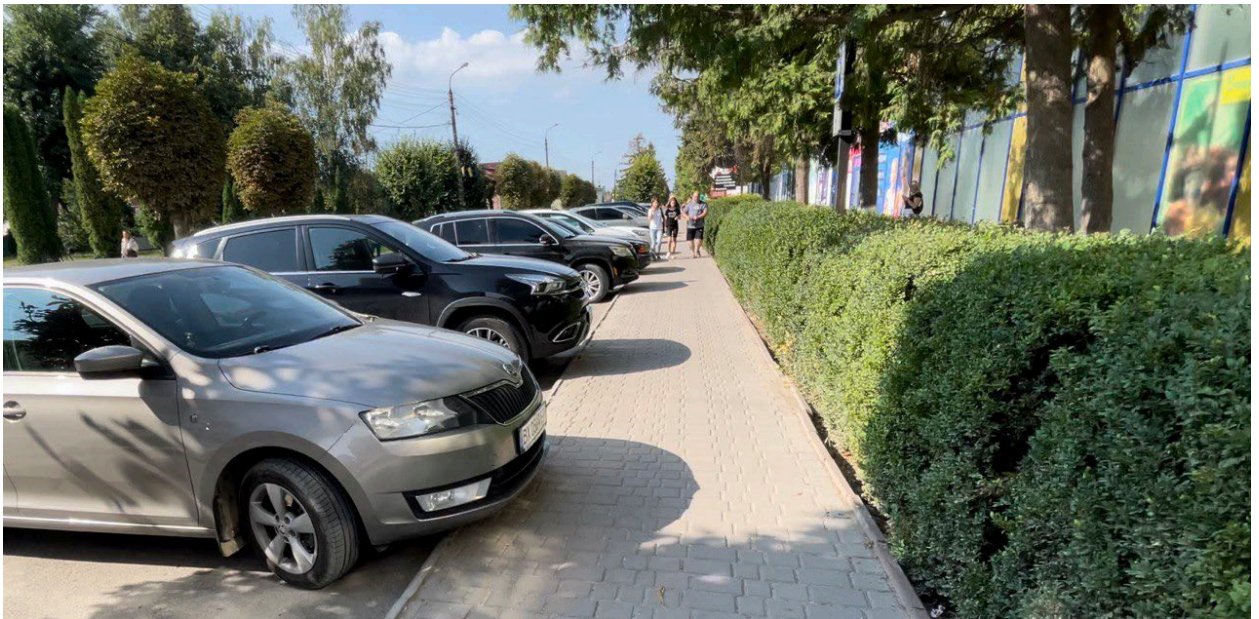

Фото. Велоінфраструктура на вул. Шевченка

В цілому досліджуваний громадський простір справляє враження безпечного, в перших поверхах будинків розміщені заклади торгівлі і громадського обслуговування, тож більшість фасадів будинків вздовж вулиці Шевченка є активними, а прилеглі до них ділянки вулиці перебувають під постійним наглядом. Пішохідна частина вулиці озеленена, тінь від дерев підвищує рівень комфортності пересування, на прилеглих до фасадів ділянках є квітники і палісадники.

Простір вздовж вулиці Шевченка на її парному боці справляє позитивне враження, оскільки характеризується співмірним людині масштабам забудови і ширини вулиці, високим рівнем озеленення, вздовж вулиці розташовано велику кількість закладів обслуговування: магазинів, кафе, аптек та банку. Тут розташовані малі торгові комплекси «Тріумф», «Ювелір Капітал» і «М'ясна лавка». Основними точками тяжіння в межах досліджуваної території є розташований на непарному боці вулиці торговельний комплекс «ПАККО».

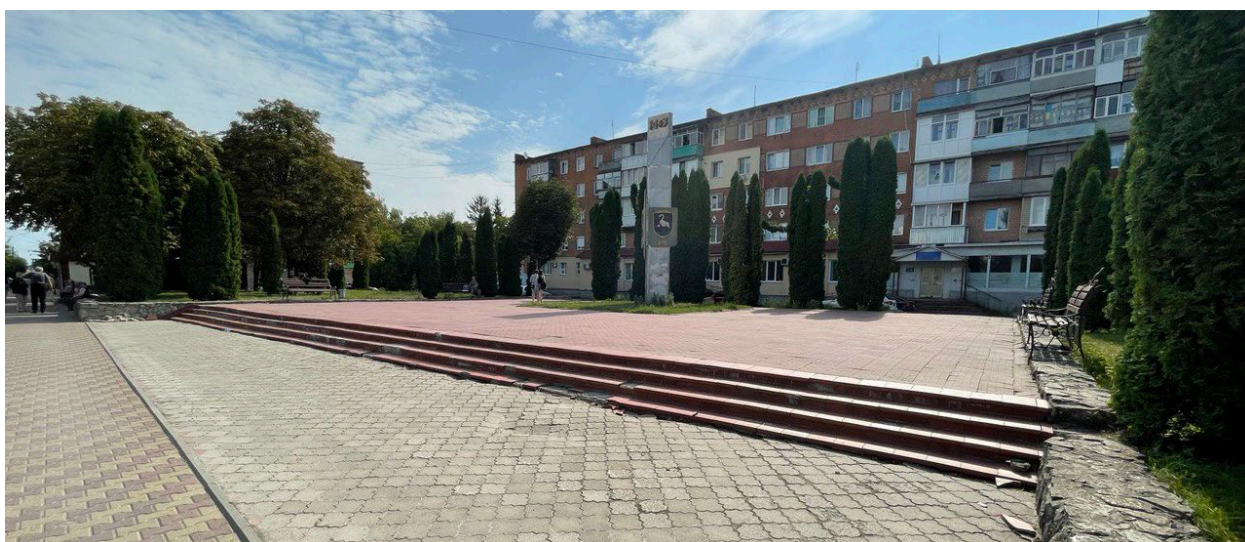
Позитивним моментом в контексті доступності та безбар'єрності для вулиці Шевченка є наявність достатньо широких тротуарів для пішоходів та маломобільних груп населення на більшості ділянок, де проводились обстеження. Певний дискомфорт відчувається на ділянці вулиці, прилеглій до торгового центру «ПАККО», де спостерігається значний пішохідний потік, а тротуар розділений на дві смуги зеленою зоною, є досить вузьким, обмеженим з одного боку живоплотом, а з іншого відкритою автостоянкою. Живопліт і глухий металевий паркан сусіднього будівельного майданчика змикаються, що не дає можливості повноцінного проходу. Інформаційні стенди біля будівельного майданчика відсутні.

Фото. Вузький тротуар біля торгового центру і території хлібозаводу

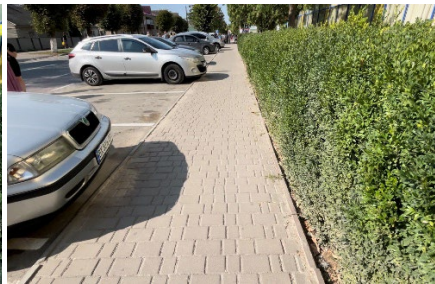
Потенційну привабливість для мешканців району міг би мати відкритий публічний простір біля Біржи праці, де встановлено пам'ятний знак-стелу на честь заснування міста. Зазначений простір являє собою відкриту досить широку площу з двома зеленими зонами по боках. Площа має камерний, співмірний людині масштаб, просторово зонована терасуванням зі сходами. Мощення площі виконано фігурною плиткою, по боках встановлені лави зі спинками і поручнями, урни. Сходи обладнані рейками для з'їзду, пандус відсутній, сходинок в

незадовільному стані, пошкоджене покриття потребує ремонту. Територія площі освітлюється вуличними ліхтарями, додаткового освітлення немає. Наразі простір використовується як зона короткочасного відпочинку, але відсутність тіні робить некомфортним перебування тут у спекотний час, а недостатній рівень благоустрою не сприяє її популярності серед містян. Для забезпечення гідних умов для людей з інвалідністю необхідно облаштувати першочергові заходи по доступності, оскільки це сприятиме гармонізації та популяризації громадського простору.

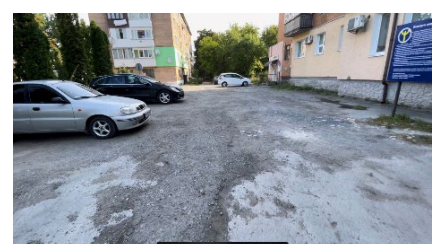
Фото. Площа перед будівлею Біржі праці

В межах вуличного простору є значна кількість місць паркування, такі як відкриті автостоянки вздовж проїжджої частини в крайній правій смузі, в спеціально обладнаних кишнях та відкриті автостоянки на ділянках біля громадських закладів і установ.

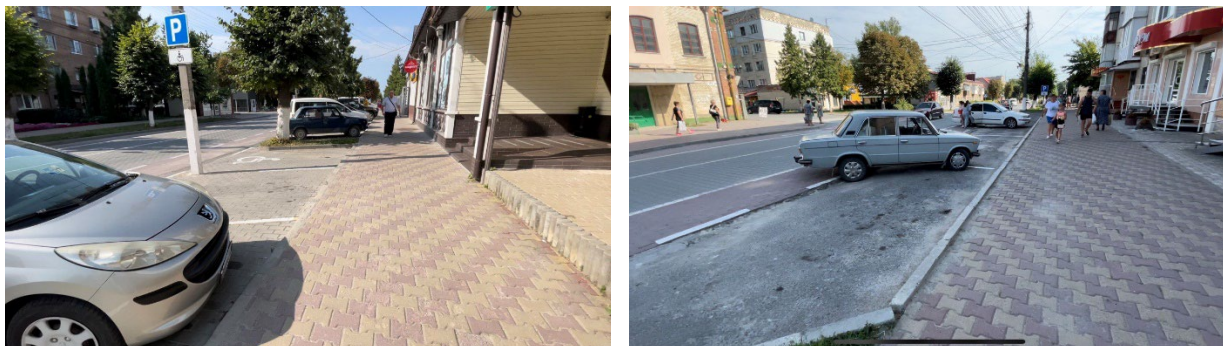
Фото. Автостоянки вздовж проїжджої частини вулиці Шевченка зі сторони торгового центру «ПАККО»

На окремих ділянках існує проблема несанкціонованого паркування. В деяких місцях вулиці Шевченка автомобілі ставлять з порушенням правил дорожнього руху без дотримання відповідної відстані до вікон житлових і адміністративних приміщень будинків (нормативна відстань визначається вимогами ДБН Б.2.2-12:2019 в залежності від кількості машиномісць, втім не менше 10 м).

Фото. Автостоянки біля будинку № 88 на вулиці Шевченка

На більшості автостоянок є спеціально позначені місця для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю. Такі автостоянки, позначені відповідним знаком і розміткою є поруч з будівлею Біржі праці та торговельним комплексом «ПАККО». Підходи до стоянок з боку тротуарів не в усіх випадках містять відповідні пониження пандусних з'їздів, що робить їх малоприсадибними для користування людьми на кріслах колісних.

Фото. Автостоянка на вулиці Шевченка з парного і непарного боків

Безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах

Під час натурних обстежень було проаналізовано наявність перешкод і бар'єрів на пішохідних шляхах та в місцях пішохідних переходів і перехресть, стану покриття, наявності і ширини тротуарів, обладнання пандусних з'їздів.

Пішохідні шляхи в межах ділянки, що обстежувалась, проходять тротуарами вулиці Шевченка та територією відкритого простору площі перед Біржею праці. Проблемою доступності пішохідних шляхів вздовж вулиці є незадовільний стан окремих покриття тротуарів, втім переважна більшість пішохідних шляхів перебуває в задовільному стані. Основними проблемами технічного стану покриття є наявність ям, нерівного брукованого або асфальтового покриття або відсутність твердого покриття пішохідних шляхів, наявність широких швів між бетонними плитками мощення, пошкодження та вибиття бордюрних каменів, невідповідне нормативам рішення примикання бордюрів до газонів. Все це знижує рівень доступності території для людей, які пересуваються на кріслах колісних або милицях, заважає безперешкодному руху, може призвести до травмування, особливо в темний час доби і за несприятливих погодних умов.

Фото. Ділянки з незадовільним станом покриття пішохідних шляхів

Відсутність або невідповідне нормативам виконання понижень бордюрів на пішохідних переходах і примиканнях житлових вулиць місцевого значення до вулиці Шевченка є ще однією проблемою, що фіксувалася при обстеженні.

Фото. Ділянки з пониженням бордюрів, що не відповідають нормативам

Фото. Ділянки з пониженням бордюрів, що не відповідають нормативам

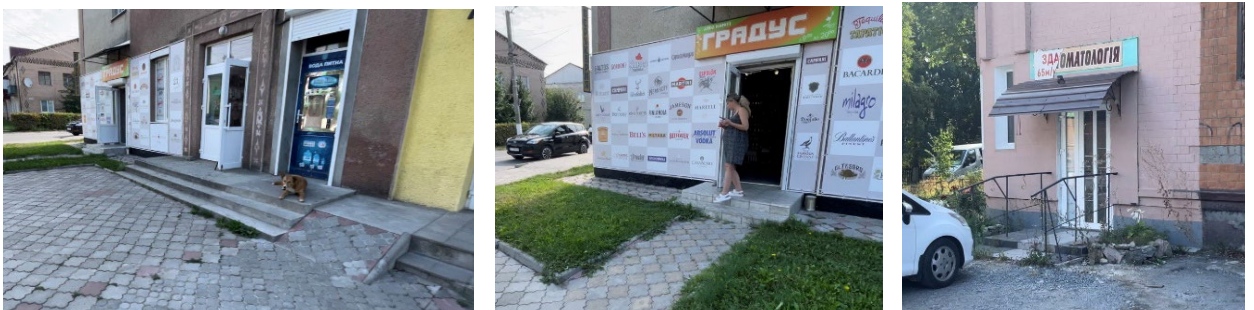
Пониження тротуару до рівня проїжджої частини на пішохідних переходах не позначено тактильними попереджувальними смугами.

Також виявлено проблему щодо відсутності маркування території для людей з порушенням зору.

Безперешкодність переміщення до будинків і споруд

Було проведено натурні дослідження з фотофіксацією вхідних груп до закладів обслуговування населення на предмет оцінки їх доступності і можливості безперешкодного доступу.

Під час обстеження було виявлено, що суттєвою проблемою є відсутність безперешкодного доступу до приміщень об'єктів обслуговування і магазинів для маломобільних груп населення. Виявлено недоліки у відсутності тактильних засобів для незрячих.

Фото. Недоступні вхідні групи

Фото. Недоступні вхідні групи

За результатами натурного обстеження було визначено, що в межах досліджуваного громадського простору вулиці Шевченка доступними для маломобільних груп людей є біля 40 % закладів і установ. Універсальні рішення зустрічаються досить рідко, в більшості випадків доступність забезпечують за рахунок адаптаційних рішень, тобто заклади обладнують відповідними засобами для забезпечення безперешкодного доступу, які в багатьох випадках не відповідають чинним нормативам і вимогам. Частина пандусів мають ухил, що є більшим за нормативний (5-12%), що робить їх небезпечними або непридатними для самостійного використання людьми на кріслах колісних. В деяких випадках сходи обладнані лише рейками для пологого з'їзду, що не припускає можливості самостійного використання такого з'їзду людьми з порушеннями руху. Окремі пандуси вхідних груп не обладнані поручнями, або мають поручні, що не відповідають нормативам. Входи, обладнані сходами, часто не містять поручнів і не обладнані пандусами або пологими з'їздами. Те саме стосується і конструкції пологого з'їзду на площі біля Біржі праці.

Тактильна смуга перед входом до будівлі відсутня в переважній більшості вхідних груп. Також частина як зовнішніх сходів, так і пандусів вхідних груп виконані зі слизьких матеріалів і не має накладок проти ковзання. Верхня і нижня

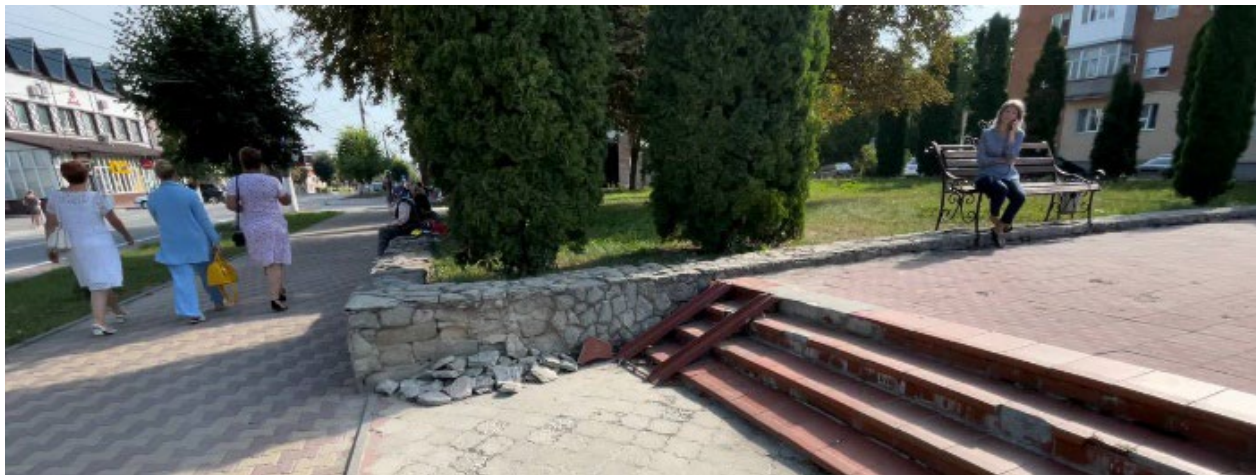
сходинки не мають контрастного маркування. З позитивних аспектів слід відзначити, що переважна більшість вхідних груп мають навіси для захисту від опадів і затінення вхідної зони.

Фото. Пандуси, що не відповідають нормативним вимогам

Пандуси біля закладів громадського обслуговування, торгівлі, громадського харчування не відповідають нормативним вимогам і є небезпечним для самостійного користування людей, які пересуваються на кріслі колісному.

Рішення пологого з'їзду з двох рейок на ділянці біля Центру зайнятості (Біржі праці) також не відповідає нормативним вимогам і є небезпечним для самостійного користування людей, які пересуваються на кріслі колісному.

Фото. Пологий з'їзд на площі біля Біржі праці

Найбільш відповідне нормативним вимогам облаштування вхідних груп з пандусами і сходами зафіксовано біля аптечних закладів і міських соціальних установ, втім, деякі порушення нормативів є і в них, наприклад, неправильно здійснено відкривання дверей в бік заїзду з боку пандуса, або ширина горизонтального майданчика на верхній частині пандуса не відповідає нормативним розмірам.

Фото. Вхід до Центру зайнятості (Біржі праці)

ЗВЕДЕНИЙ БЛАНК ОБСТЕЖЕННЯ ВХІДНИХ ГРУП БУДІВЕЛЬ

Назва об'єкту, що обстежується вхідні групи будівель

Адреса об'єкту вул. Шевченка від вул. Героїв АТО до вул. Гагаріна

Дата проведення обстеження 24.08.2023

№	НАЙМЕНУВАННЯ ПОКАЗНИКА	ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА			
		так	ні	частково	примітка
1.	Наявність місць для паркування велосипедів поряд з головним входом в будівлю			х	
2.	Наявність місць для паркування автомобілів поряд з головним входом в будівлю	х			
3.	Наявність місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю, поряд з головним входом в будівлю	х			
4.	Наявність місць для дитячих візочків поряд з головним входом в будівлю		х		
5.	Доступний шлях до входу, виходу			х	
6.	Наявність зовнішнього освітлення	х			
7.	Наявність протислизьких засобів на сходах			х	
8.	Наявність пандусу			х	
9.	Наявність поручнів на пандусі			х	
10.	Відповідність пандусу нормативам			х	
11.	Наявність друкованої інформації шрифтом Брайля		х		
12.	Наявність урн біля входу			х	
13.	Наявність поручнів на сходах і спусках			х	
14.	Позначення перешкод захисними засобами (кольоровими смугами тощо)		х		

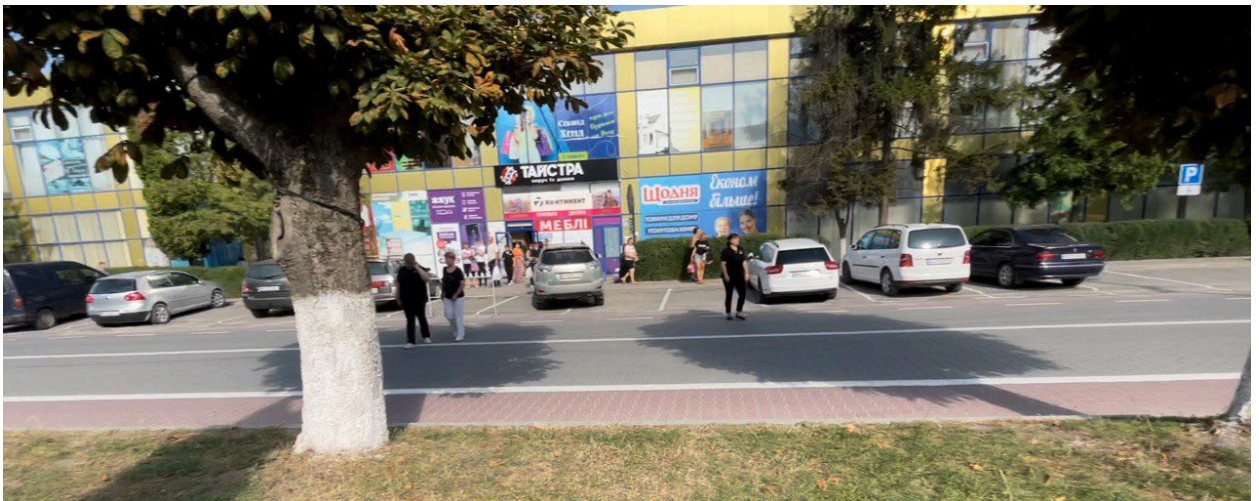
В більшості випадків поруч з громадськими закладами і адміністративними установами передбачено паркування автомобілів, в тому числі для людей з інвалідністю. Місця для паркування велосипедів наявні лише біля банку «ПРИВАТБАНК».

Безпека шляхів руху

Під час натурних обстежень було приділено увагу безпечності шляхів руху мешканців. Також зверталась увага на місця, де відбувається перетин вулиці пішоходами поза межами організованих пішохідних переходів.

Відсутність наземного пішохідного переходу через вулицю Шевченка біля торговельного комплексу «ПАККО» - найбільшої точки тяжіння в межах досліджуваної території - провокує конфліктні ситуації на дорозі через перетин вулиці пішоходами з порушенням правил дорожнього руху.

Слід зазначити, що через незначну ширину вулиці Шевченка та низьку інтенсивність руху, тут спостерігається тенденція хаотичного переходу вулиці пішоходами в будь-якому місці по всій її довжині. Така ситуація потребує уваги з боку відповідних органів організації дорожнього руху в частині встановлення відповідних попереджувальних знаків і засобів для заспокоєння швидкості руху.

Фото. Ділянка несанкціонованого переходу пішоходів біля торгового центру «ПАККО»

Світлофорне регулювання уздовж вулиці Шевченка відсутнє, відповідно світлофорів зі звуковим сигналом також немає. Пішохідні переходи мають відповідну розмітку і обладнані знаками «Пішохідний перехід» без додаткового світлового оздоблення. Наявність додаткового підсвітлювання знаків робить їх більш помітними в темний час доби і підвищує безпеку пішоходів. На деяких пішохідних переходах відсутнє пониження бордюрів, або виконання пониження не

відповідає нормативним вимогам і умовах безпечного безбар'єрного пересування. У місцях початку наземних пішохідних переходів (перехресть) відсутні інформаційні тактильні смуги.

Фото. Облаштування пішохідних переходів через вул. Шевченка

Фото. Облаштування пішохідних переходів в місцях примикання до вул. Шевченка вулиць місцевого значення

Натурні дослідження вулиці Шевченка показали наявність обладнаних велодоріжок і відповідної розмітки на проїжджій частині. Тротуари в межах досліджуваної території мають достатню кількість приладів освітлення (ліхтарі), що за умови їх коректного функціонування створюватиме умови безпечного пересування в темний час доби.

Наявність системи навігації та інформування

Частина будівель вздовж вулиці Шевченка не містять адресних табличок. Інших вказівників, що дозволяють орієнтуватися в міському просторі і показують місце розташування найважливіших громадських і туристичних об'єктів при натурному обстеженні не виявлено, що ускладнює пересування містом для приїжджих. Не виявлено також і вказівників щодо розміщення найближчих служб допомоги та візуальною інформацією про телефони виклику екстрених служб, покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю, покажчика розташування громадської вбиральні. Тактильні таблички з інформацією, зазначеною шрифтом Брайля при натурному обстеженні виявлені не були.

Можливість користуватися обладнанням (у тому числі для самообслуговування)

Дитячий майданчик на вулиці Шевченка має застаріле обладнання для вікової групи дітей дошкільного віку. Його розміщення не відповідає нормативним вимогам через близькість проїзду і автостоянки. Майданчик не має нормативного огороження (рекомендована висота 1,2 м) і місць для сидіння. Ігрове обладнання на майданчику розміщене з порушенням зон безпеки.

Фото. Обладнання дитячого майданчика на вулиці Шевченка

Громадські вбиральні в межах досліджуваного простору відсутні.

Зручність і комфорт середовища життєдіяльності

Простір вздовж вулиці Шевченка містить такі елементи благоустрою, як лави, урни, квіткарки. Лави розташовані вздовж вулиці, в місцях рекреаційних зон і публічних просторів біля значних громадських будівель (на площі біля Центру зайнятості). Зустрічаються лави різних типів, як більш комфортні і універсальні зі спинками та поручнями, так і менш комфортні без них.

Фото. Елементи благоустрою вуличного простору

Площа перед будівлею Біржі праці (Центру зайнятості), містить такі елементи благоустрою, як лави, урни, пам'ятний знак-стелу на честь заснування міста, підпірні стіни і сходи, ФЕМ. Наявність сходів і відсутність відповідно облаштованих з'їздів і пандусів робить цю рекреаційну зелену зону малодоступною для людей з обмеженнями руху. Сходи не обладнані поручнями, а також контрастними стрічками і тактильними смугами для безпеки відвідувачів з порушеннями зору. Центральна частина площі, де знаходиться зона тихого відпочинку і встановлені лави, не затінюється деревами, що робить некомфортним перебування тут в спекотний день.

Фото. Благоустрій простору площі біля Біржі праці

З боку будівлі Центру зайнятості вихід з припіднятої частини площі організовано за допомогою крупногабаритних сходів з бетонної плитки без поручнів і попереджувальних тактильних смуг. Таке рішення створює велику кількість перешкод для людей з обмеженнями руху і є небезпечним та непристосованим для самостійного користування тими, хто користується кріслом колісним.

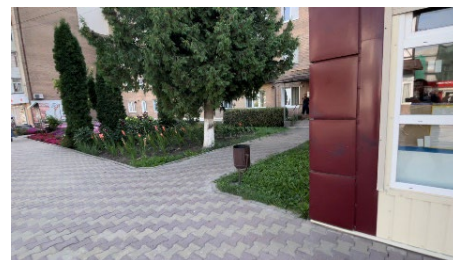
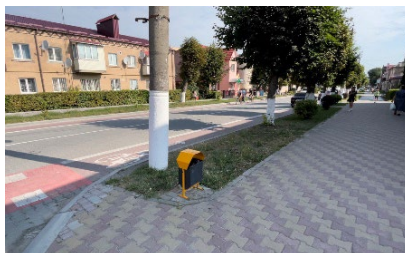
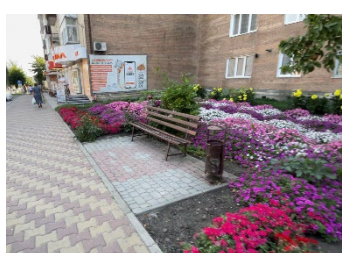
Фото. Сходи на площі на вул. Шевченка

На окремих ділянках вулиці Шевченка територія характеризується високим рівнем благоустрою і озеленення, де влаштовано квітники, зони тихого відпочинку, встановлено дошку оголошень.

Фото. Елементи благоустрою і озеленення біля житлового будинку

Урни досить рівномірно і в достатній кількості розташовані вздовж вулиці Шевченка на тротуарах і біля входів до будівель.

Фото. Облаштування вуличного простору урнами для сміття.

Не зважаючи на наявність велоінфраструктури та велику популярність в місті велосипедного транспорту в межах ділянки, що обстежувалась, було виявлено обладнане місце для паркування велосипедів лише біля відділення ПриватБанку.

Місця для паркування дитячих візочків в межах території, що обстежувалась, не виявлені ні біля магазинів дитячих товарів, ні біля дитячого майданчика.

Фото. Велопарковка біля ПриватБанку.

Питні фонтанчики під час обстеження громадського простору в межах вул. Шевченка не виявлені.

Безпека

В цілому обстежена ділянка вулиці Шевченка справляє враження безпечного простору. Тут немає закинутих будівель або закритих деградованих територій. Єдиною огороженою ділянкою є будівельний майданчик, втім, будівництво об'єкту перебуває вже на завершальній стадії. Вулиця характеризується жвавим пішохідним рухом, тут присутні люди різних ґендерних і вікових груп. Відеонагляд в межах досліджуваного простору було зафіксовано біля вхідних груп окремих закладів торгівлі.

Поруч з досліджуваною територією розташовані колишні будівлі кінотеатру і суконної фабрики, які наразі не використовуються за призначенням.

2.2.2. Аналіз візуального простору

Наявності сексистської реклами і проявів мови ворожнечі в візуальному просторі вул. Шевченка обстеженнями не виявлено. Реклама здебільшого розташована на фасадах закладів торгівлі, містить текстову інформацію і нейтральні зображення. Також є поодинокі окремо розташовані рекламні конструкції типу сіті-лайт. Існують поодинокі графіті політичного характеру на фасадах будівель і написи балоновими фарбами на тимчасових спорудах.

Фото. Характерні приклади рекламних носіїв і вивісок на вул. Шевченка

2.2.3. Геопросторовий аналіз

Геопросторовий аналіз Дунаєвецької територіальної громади включав в себе дослідження доступності громадського транспорту і об'єктів обслуговування та соціальної інфраструктури.

Доступність громадського транспорту

Важливим аспектом загальної доступності території для всіх категорій населення є доступність громадського транспорту в Дунаєвецькій територіальній громаді. Громадський транспорт у громаді представлений приміськими автобусними маршрутами, які забезпечують сполучення між містом Дунаївці та різними населеними пунктами громади, включаючи Балин, Нестерець, Панасівку, Зеленче та Кам'янець-Подільський.

Зупинки громадського транспорту розташовані вздовж головної Дунайгородської вулиці, що сприяє зручному доступу до них для мешканців. Однак, при аналізі рівня доступності громадського транспорту, слід враховувати

радіус обслуговування зупинок, де доступ до транспорту є прийнятним. У даному випадку, радіусом може бути 500 метрів від кожної зупинки.

На жаль, аналіз свідчить, що доступність зупинок громадського транспорту є недостатньою. Багато житлових та виробничих територій в громаді не покриті доступним громадським транспортом, що може ускладнювати переміщення мешканців та їхній доступ до основних послуг та розваг.

Однією з потенційних стратегій для покращення рівня доступності громадського транспорту може бути розширення маршрутної мережі та розгляд можливості підключення нових територій до транспортної інфраструктури. Це сприятиме забезпеченню більш широкого доступу мешканців до перевезень та підвищенню загальної доступності громади.

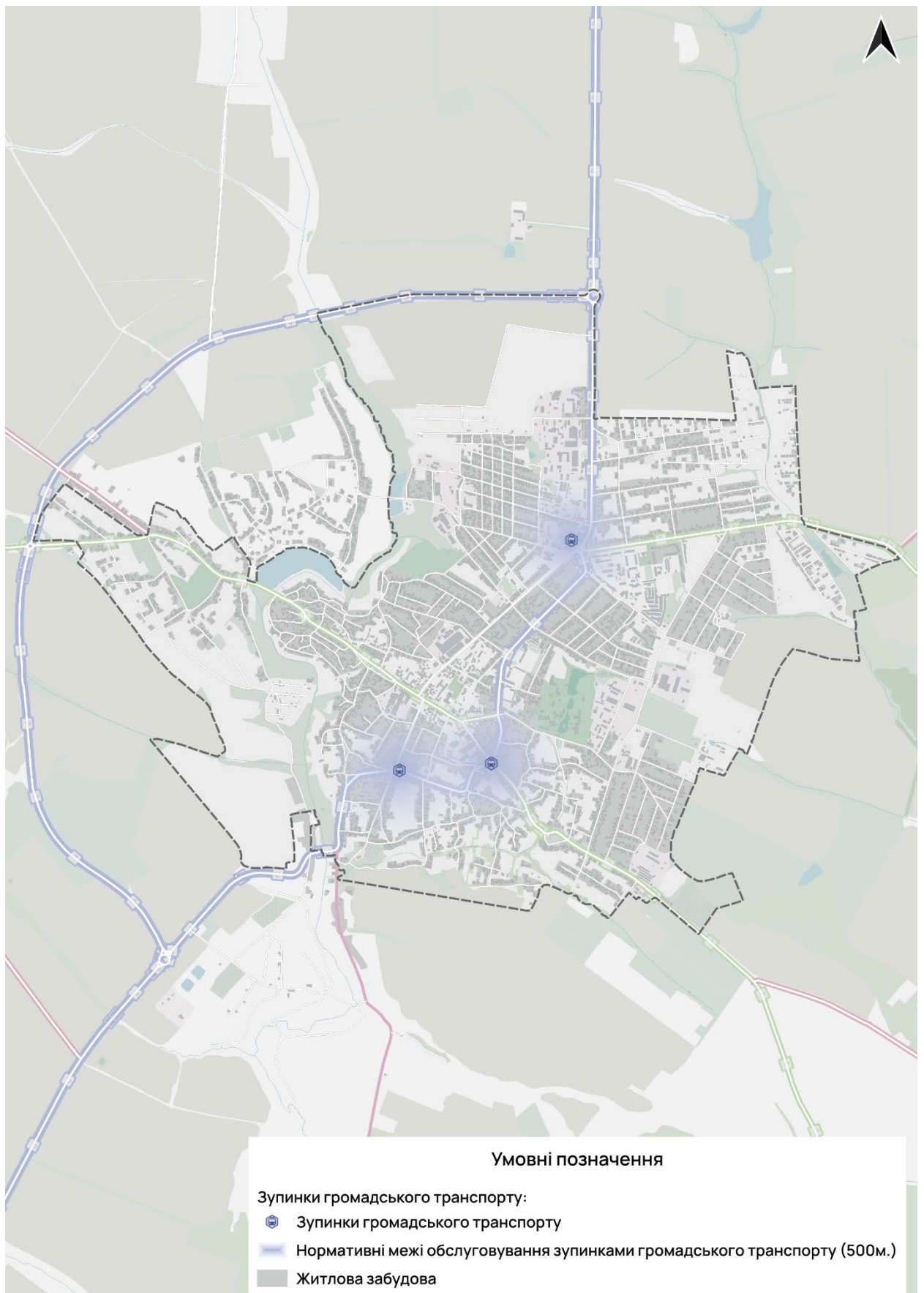

Рис. 1. Доступність громадського транспорту

Доступність об'єктів соціальної інфраструктури і громадського обслуговування

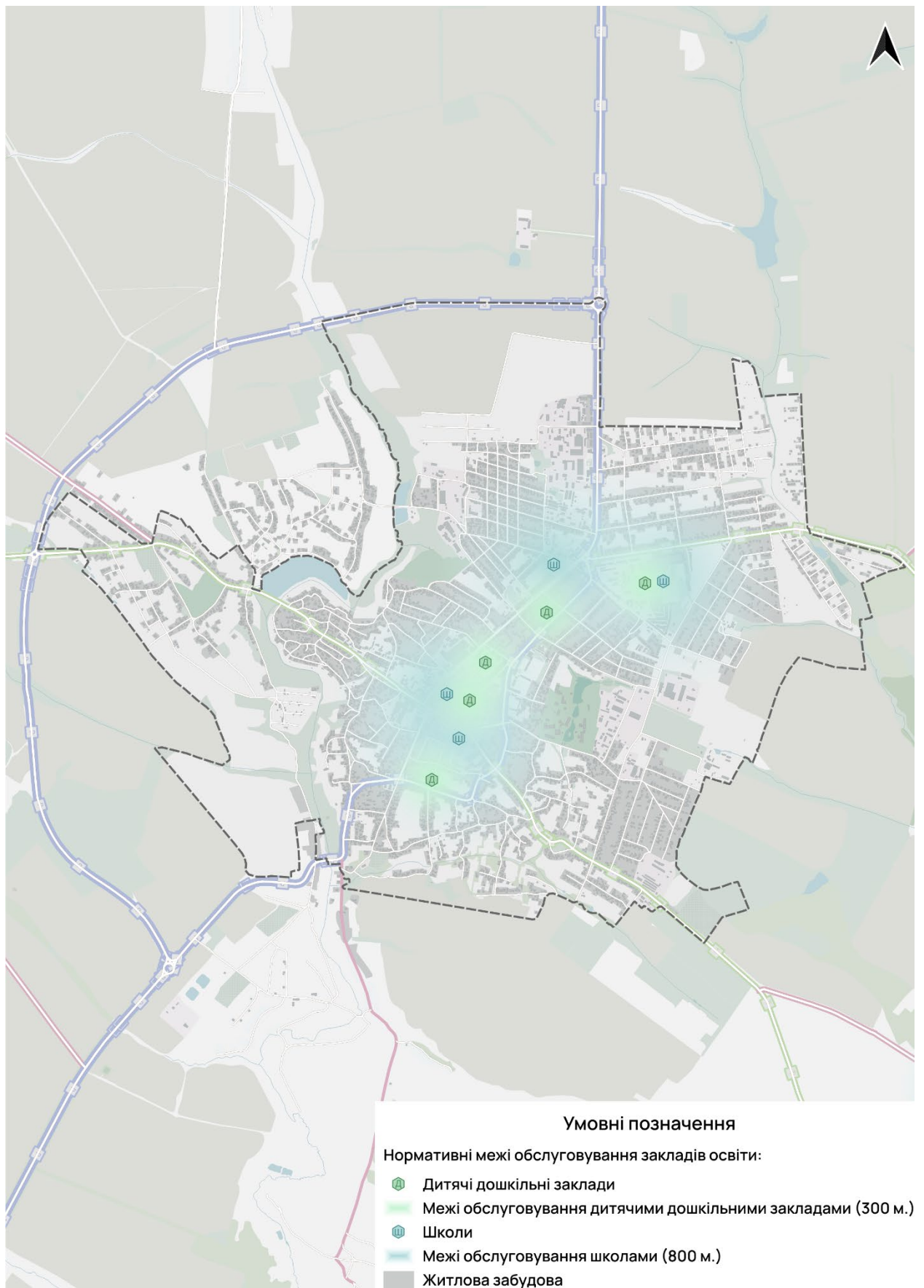
На території Дунаївецької територіальної громади функціонують різноманітні об'єкти соціальної інфраструктури та громадського обслуговування, спрямовані на задоволення потреб мешканців та поліпшення їхнього якості життя.

У громаді існують 8 дитячих садочків, що забезпечують маленьким жителям відповідну підготовку до школи. Крім того, на території громади функціонують 25 шкіл, що забезпечують освітній процес для учнів різних вікових груп. Бібліотека та міський культурно-просвітницький центр сприяють розвитку освіти та культури у громаді.

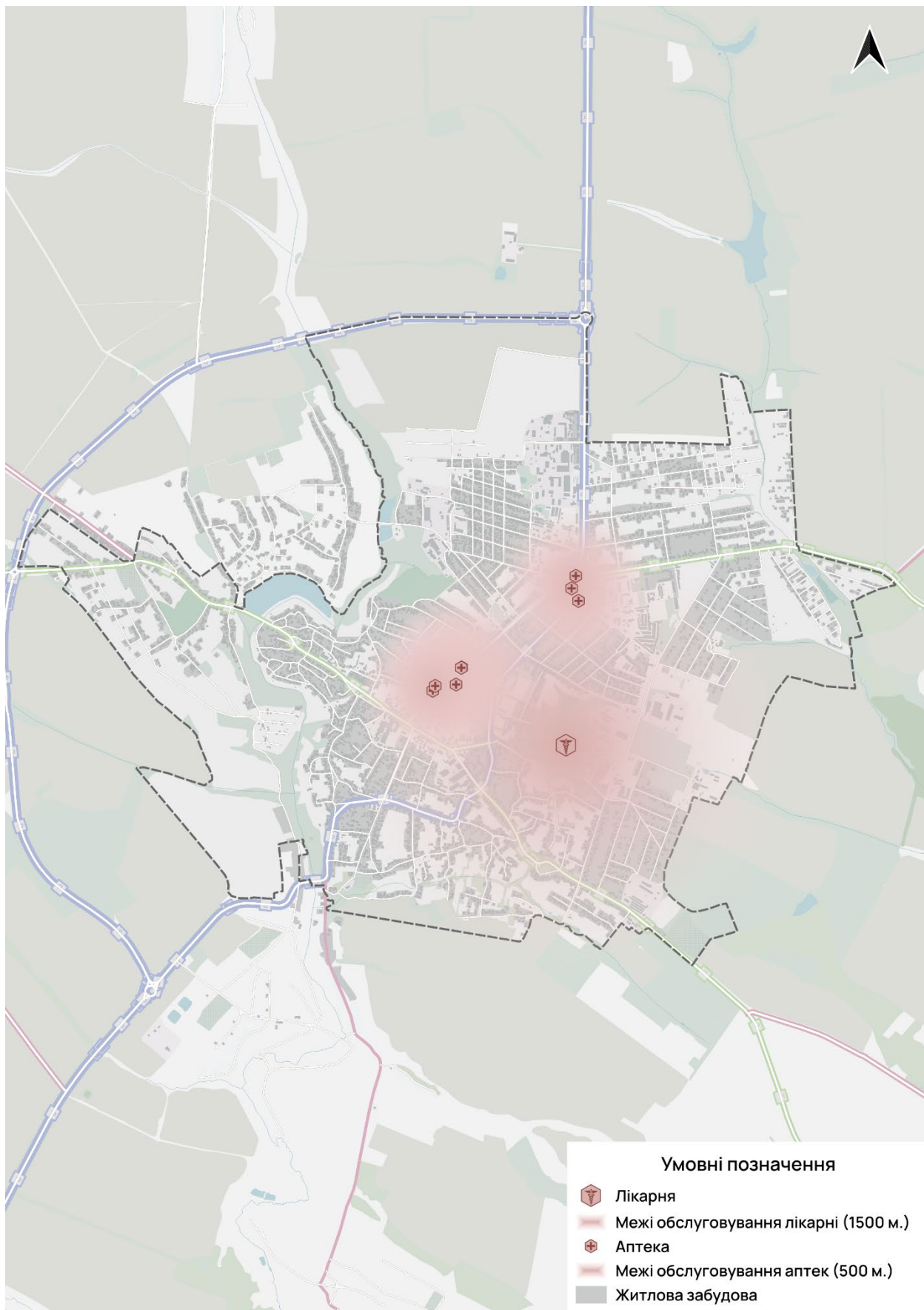
Система охорони здоров'я включає 3 лікарні та інші медичні заклади, які забезпечують мешканців громади медичним обслуговуванням та надають допомогу в невідкладних випадках. Це важливий аспект забезпечення здоров'я та благополуччя населення.

Центральна частина міста Дунаївці вздовж вулиць Шевченка та Дунайгородської насичена закладами громадського харчування, що забезпечує жителів різноманітними можливостями для харчування та відпочинку.

Однак, варто відзначити, що доступність освітніх закладів, закладів культури, харчування та охорони здоров'я покриває лише частину міста Дунаївці та малу частину всіх сіл громади. Заклади торгівлі, незважаючи на покриття міста, можуть бути недостатніми в селах громади та на периферії Дунаївців. Це може вимагати подальших заходів для покращення доступності основних об'єктів громадського обслуговування в усіх населених пунктах громади.

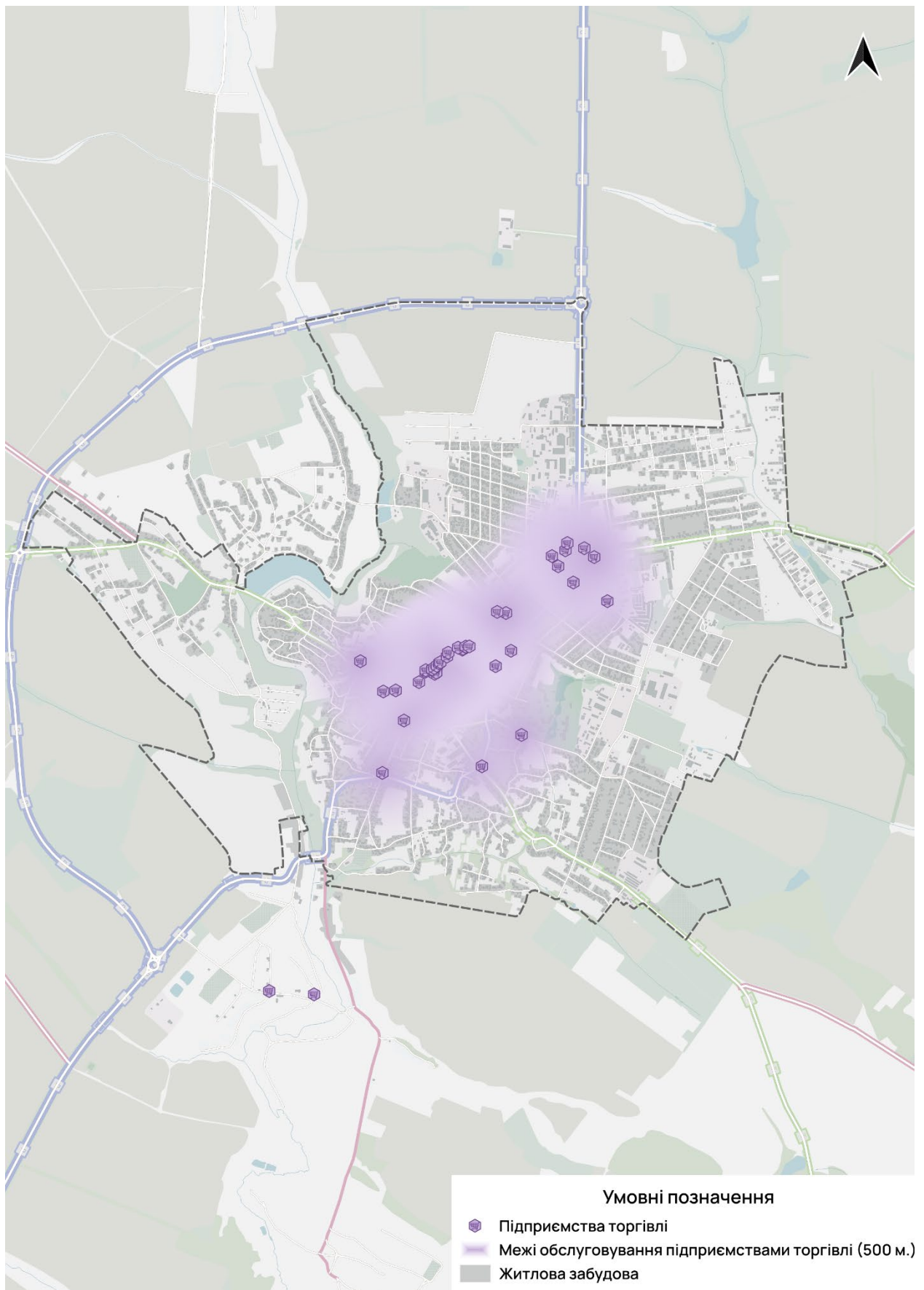

Рис. 2. Доступність об'єктів освіти (дитячої дошкільної і середньої) м. Дунаївці

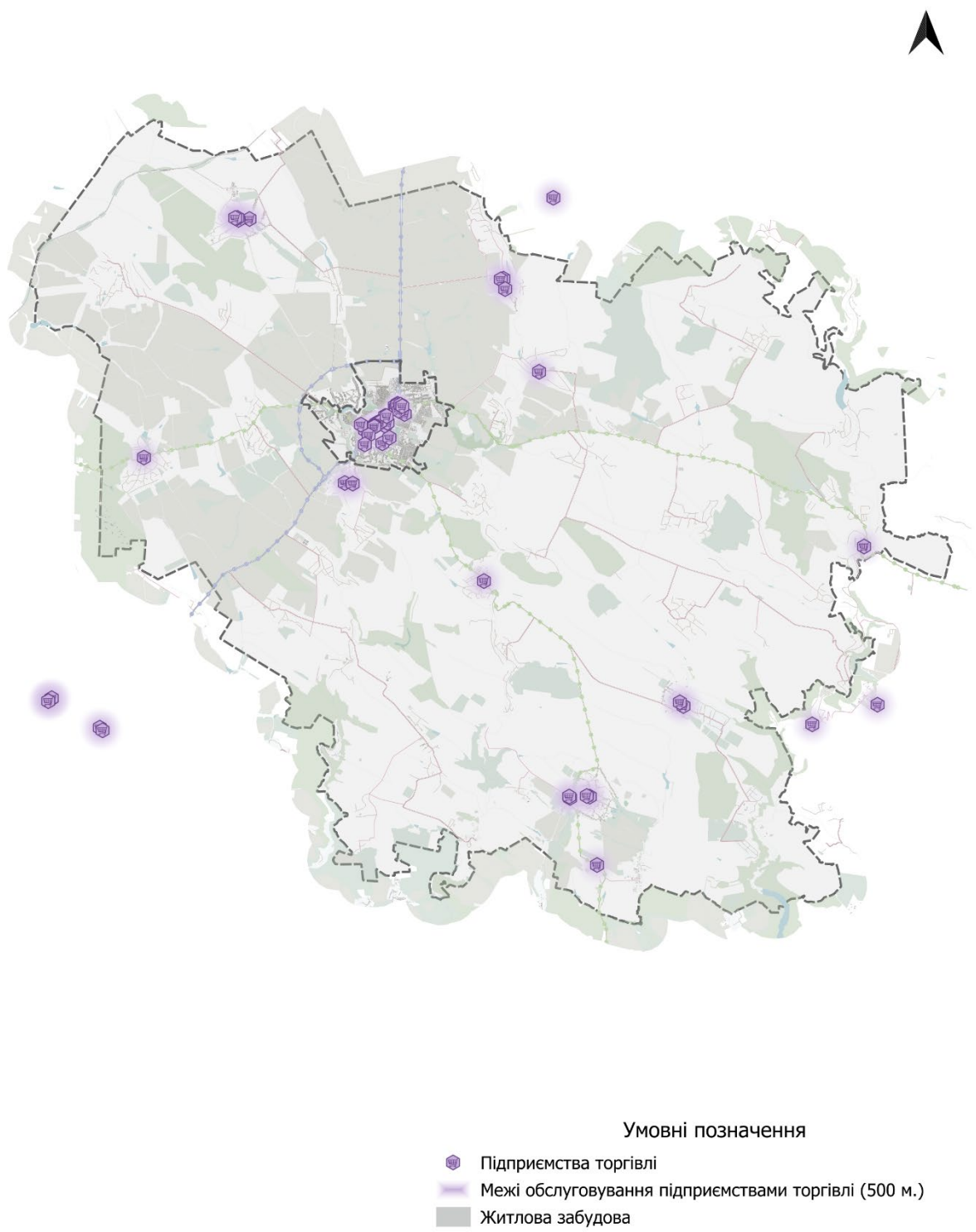

Рис. 3. Доступність лікувальних закладів м. Дунаївці

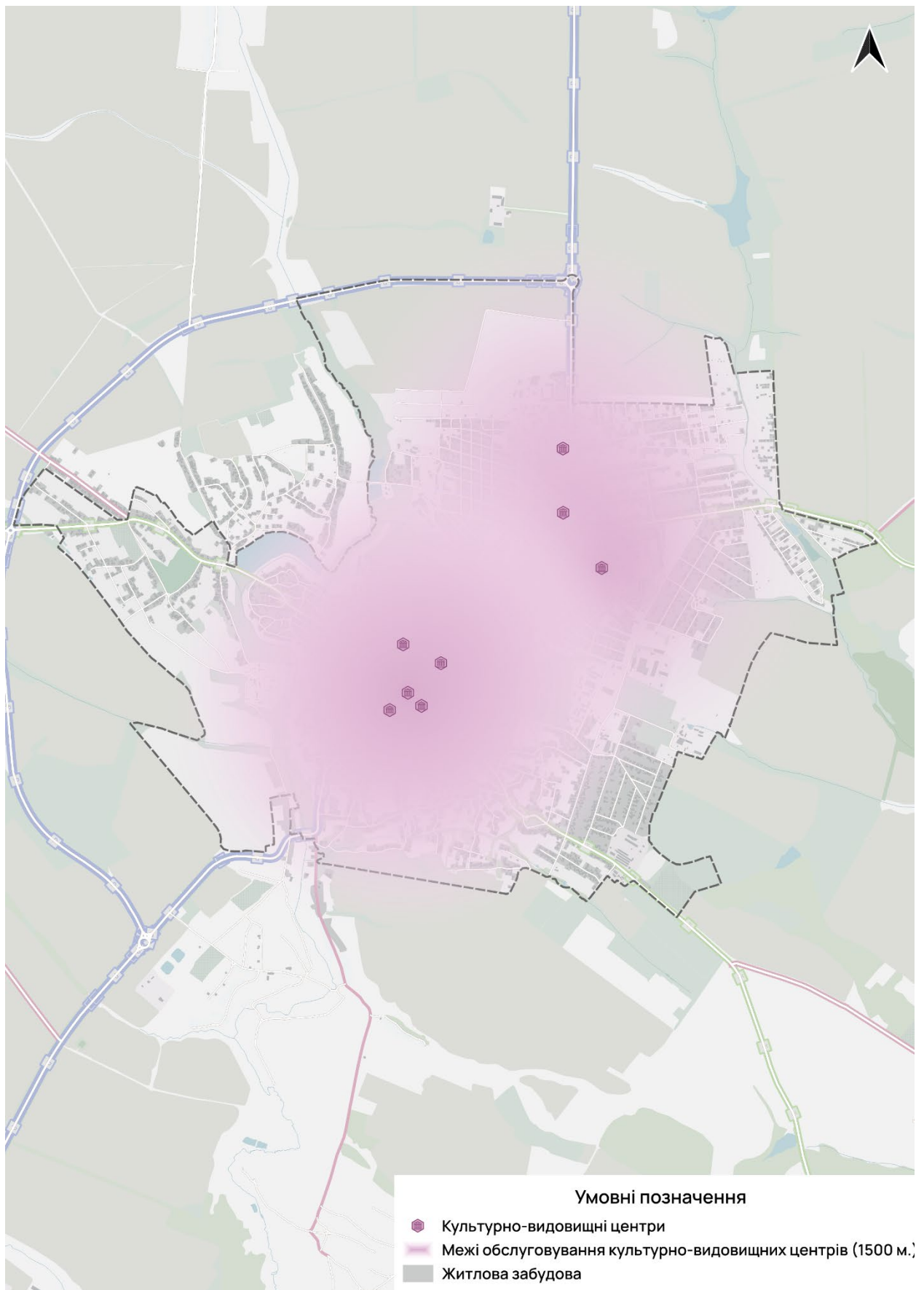
Рис. 4. Доступність закладів торгівлі м. Дунаївці

Рис. 5. Доступність закладів торгівлі Дунаєвецької територіальної громад

Рис. 6. Доступність закладів громадського харчування м. Дунаївці

Рис. 7. Доступність закладів культури м. Дунаївці

Доступність рекреаційних територій

Дунаївецька територіальна громада має значний потенціал для розвитку рекреаційної інфраструктури, яка може стати привабливою для мешканців та гостей громади. На сьогоднішній день вже існують деякі об'єкти, які можна використовувати для відпочинку та розваг, але вони потребують суттєвого оновлення та модернізації.

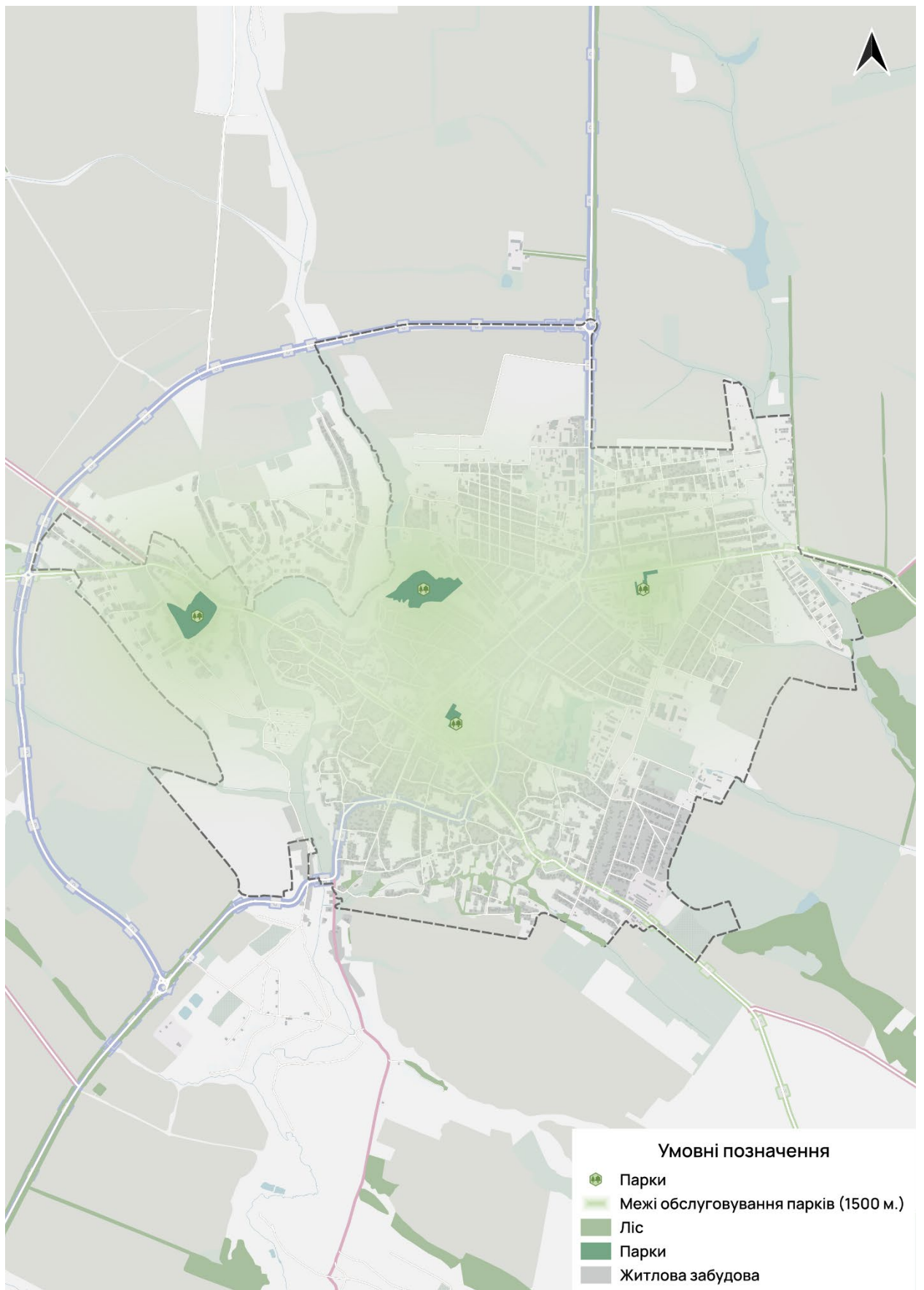
У місті Дунаївці є центральний парк, який має спортивні майданчики та зони для відпочинку. Однак, він потребує реконструкції та оновлення, щоб відповідати сучасним вимогам комфорту та безпеки відвідувачів. Також в місті існує парк Молодіжний, який також потребує великих зусиль для покращення його стану.

Річка Тернава, яка тече через громаду, може стати чудовим місцем для рекреації та відпочинку на природі. З нею пов'язані можливості для водних видів спорту та відпочинку, але потребує розробки відповідної інфраструктури.

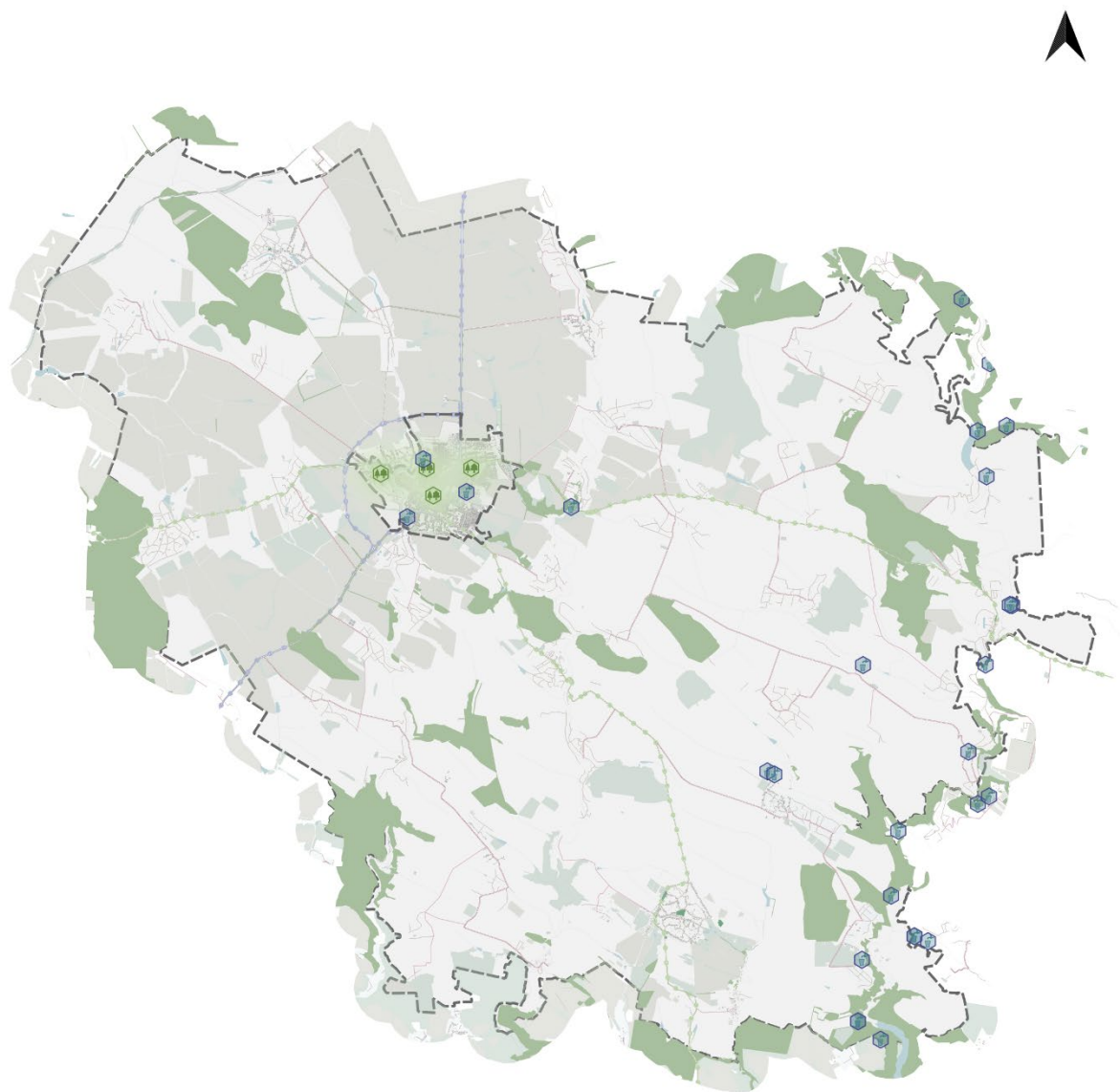
Ліси на території громади відкривають великі перспективи для екологічного туризму та відпочинку на природі. З них можуть бути створені об'єкти рекреації, велосипедні та пішохідні маршрути, а також місця для пікніків та кемпінгу.

Бурбунський водоспад та гора Грабина є важливими туристичними атракціями громади. Панорамні види з гори Грабина надають можливість насолоджуватися природньою красою Кривчика та околиць долини річки Тернава.

Завдяки цьому розмаїттю природних ресурсів та потенціалу для розвитку туризму, рекреації та відпочинку, громада має можливість привертати нових відвідувачів та розвивати місцеву економіку. Необхідно розглядати можливості модернізації та створення нових інфраструктурних об'єктів для забезпечення комфортного та цікавого відпочинку усім категоріям населення.

Рис. 8. Доступність рекреаційних територій м. Дунаївці

Умовні позначення

- Джерела
- Парки
- Межі обслуговування парків (1500 м.)
- Ліс
- Парки
- Житлова забудова

Рис. 9. Доступність рекреаційних територій Дунаєвецької територіальної громади

Аналіз території Дунаєвецької територіальної громади підкреслив ряд важливих аспектів та проблем, які впливають на перспективи її розвитку. Громада має значний потенціал завдяки своєму природному середовищу, географічному положенню та наявності рекреаційних ресурсів.

Серед позитивних факторів виділяються наявність природних парків, цінних ландшафтів і водойм, що створюють можливості для розвитку зеленого туризму. Також, сприятливе географічне положення громади між сусідніми містами сприяє потенціалу для економічного розвитку та торгівлі.

Проте аналіз також виявив численні проблеми, які потребують уваги та вирішення. Недостатня доступність громадського транспорту, нерівномірний розподіл соціальної інфраструктури та потреба в модернізації рекреаційних об'єктів є серйозними викликами для громади.

Надзвичайно важливою є також проблема зниження чисельності населення, яка виявилася під час аналізу. Ця тенденція загрожує сталому розвитку громади і вимагає комплексних заходів для збереження та збільшення населення.

З урахуванням виявлених можливостей та проблем, громаді рекомендується активно працювати над розвитком громадського транспорту, рівномірним розподілом соціальних послуг, модернізацією рекреаційної інфраструктури та створенням стимулів для повертання інвестицій та туризму. Важливо також зосередити увагу на стратегіях збереження та зростання населення для досягнення сталого та успішного розвитку Дунаєвецької територіальної громади.

2.2.4. Систематизація і аналіз отриманих даних

Обстеження міського простору вулиці Шевченка свідчить про увагу до потреб мешканців і докладання зусиль, спрямованих на підвищення рівня комфортності і доступності. Разом з тим, як в усіх українських містах, тут наявні проблеми, пов'язані з недостатнім рівнем безбар'єрності простору і інклюзивності елементів міського середовища, яким варто приділити увагу для створення ґендерночутливого і комфортного простору.

ОБСТЕЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ вул. Шевченка

Тип території громадський (публічний) простір

Адреса території ділянка вулиці Шевченка від вул. Героїв АТО до
вул. Гагаріна

Дата проведення обстеження 24.08.2023

№	НАЙМЕНУВАННЯ ПОКАЗНИКА	ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА			
		так	ні	частково	примітки
ЗАГАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ І ОБЛАШТУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ					
1.	Загальне враження від території позитивне	x			
2.	Чи достатньо вільного простору			x	
3.	Наявність покажчиків, що полегшують орієнтацію в просторі людині, яка не знайома з локацією		x		
4.	Наявність зон для різних цільових груп (дітей, підлітків/молоді, людей літнього віку тощо)			x	
5.	Наявність на території дитячих майданчиків	x			один на прибудинковій території
6.	Наявність спортивних майданчиків		x		
7.	Наявність на території громадських вбиралень		x		
8.	Наявність уніфікованої візуальної або звукової інформації		x		
9.	Наявність закинутих, занедбаних об'єктів, порожніх/покинутих будівель		x		
ДОСТУПНІСТЬ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ НА ВІЗКАХ, БАТЬКІВ З ДИТЯЧИМИ ВІЗОЧКАМИ					
10.	Наявність пандусів			x	45%
11.	Відповідність пандусів нормативним вимогам			x	15%
12.	Чи наявні пониження бордюрів			x	
13.	Наявність билець на сходах і спусках			x	
14.	Наявність пологих спусків на тротуарах у місцях наземних переходів вулиць, доріг, та зупинок міського транспорту		x		

15.	Наявність спеціального покриття на доріжках для людей з вадами зору (тактильною інформацією)			x	тільки біля кількох закладів
16.	Наявність перешкод для пересування у взутті на підборах			x	
17.	Наявність позначення перешкод захисними засобами (кольоровими смугами тощо)		x		
18.	Наявність пішохідних доріжок	x			
19.	Наявність спеціальних покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю		x		
20.	Наявність біля лав вільного простору для розміщення візка			x	
ОСВІТЛЕНІСТЬ					
21.	Наявність освітлювальних приладів	x			
22.	Наявність місць, де освітлення відсутнє або недостатнє		x		
23.	Прилади освітлення покривають територію, на яку вони розраховані	x			
24.	Наявність освітлення дорожніх знаків і вказівників		x		
ОБЛАШТУВАННЯ ПІШОХІДНИХ ПЕРЕХОДІВ					
25.	Облаштованість даної території пішохідними переходами	x			
26.	Облаштованість пішохідних переходів світлофором		x		відсутнє світлофорне регулювання
27.	Чи наявні пониження бордюрів на переходах			x	
28.	Наявність позначення переходу захисними засобами (кольоровими смугами, тактильною плиткою тощо)			x	на всіх переходах є розмітка
29.	Наявність звукової сигналізації світлофорів		x		
ОБЛАШТУВАННЯ МІСЦЬ ПАРКУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ					
30.	Наявність місць паркування транспортних засобів	x			

31.	Наявність місць паркування транспортних засобів, що керуються людьми з інвалідністю	x			
ОБЛАШТУВАННЯ ЗУПИНОК ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ					
Наявність на зупинках міського транспорту:					
32.	інформації про транспортні маршрути, можливі перешкоди				не визначалось
33.	інформації шрифтом Брайля				
34.	навісів				
35.	лав				
36.	освітлювальних пристроїв				
НАЯВНІСТЬ ВЕЛОСИПЕДНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ					
37.	Наявність виокремлених велосипедних доріжок	x			
38.	Наявність місць паркування велосипедів			x	
РІВЕНЬ БЛАГОУСТРОЮ					
39.	Наявність зручних лав, місць для сидіння (зі спинками і бильцями, не пошкоджених)			x	
40.	Наявність місць паркування дитячих візочків		x		
Види покриття на пішохідних доріжках та тротуарах:					
41.	тверде	x			
42.	грунтове		x		
43.	насипне або з крупноструктурних матеріалів	x			
44.	з бетонних плит	x			
45.	мощення	x			
Наявність елементів благоустрою:					
46.	лав	x			
47.	урн	x			
48.	контейнерів для збирання побутових відходів	x			
Обладнання дитячих майданчиків:					
49.	твердим видом покриття		x		

50.	м'яким видом покриття	x			
51.	пішохідними доріжками	x			
52.	лавами		x		
53.	урнами		x		
54.	освітлювальним обладнанням		x		
55.	навісом		x		
Обладнання спортивних майданчиків:					
56.	м'яким або газонним видом покриттям				не визначалось
57.	вбиральнями для жінок				
58.	вбиральнями для людей з інвалідністю				
59.	освітленням				
60.	огороженням				
61.	лавами				
62.	урнами				
63.	обладнанням для паркування велосипедів				
Обладнання громадських вбиралень:					
64.	Наявність на шляху до громадських вбиралень сходів, порогів чи інших бар'єрів				не визначалось
65.	Обладнання громадських вбиралень кабінками для людей з інвалідністю				
НАЯВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБЛАДНАННЯ					
66.	Наявність вказівників щодо розміщення найближчих служб допомоги		x		
67.	Наявність вказівників з уніфікованою візуальною інформацією про телефони виклику екстрених служб, сходи тощо		x		
68.	Наявність символів, що зображують важливу інформацію (телефони виклику екстрених служб, сходи тощо)		x		
69.	Висота розміщення важливої інформації				не визначалось
70.	Чи є вказівники зрозумілими, помітними, достатньо великими				не визначалось

71.	Чи легко зрозуміти вказівники тим, хто не знає української мови				не визначалось
72.	Чи є прийнятною висота розміщення дошок повідомлень				не визначалось
73.	Чи зможе побачити вказівники особа зі слабким зором				не визначалось
74.	Наявність спеціальних покажчиків біля об'єктів, що будуються або ремонтуються				не визначалось
БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІЇ					
Ізольованість/наявність місць небезпеки					
75.	Чи можна бачити і чути людей навколо, чи люди навколо бачать і чують інших	X			
76.	Поле огляду закриваються стінами, кущами, рекламоносіями тощо		X		
77.	Наявність відеоспостереження			X	
78.	Наявність поблизу місця, де можна розраховувати на допомогу (публічний заклад, поліція, медичний заклад тощо)	x			
79.	Територія патрулюється поліцією, іншими відповідальними працівниками	x			
80.	Наявність місць, де можна сховатися		x		
81.	Наявність місць на території, де відчувається дискомфорт перебування		x		
82.	Наявність місць, де можна сховатися від небезпеки				не визначалось
83.	Наявність місць, які мають бути огороженими, закритими для перебування		x		
84.	Чи виглядає місце занедбаним		x		
85.	Чи наявні на стінах графіті, написи, малюнки тощо	x			
86.	Наявність відчуття небезпеки		x		
НАЯВНІСТЬ У ВІЗУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ОЗНАК СЕКСИЗМУ І МОВИ ВОРОЖНЕЧІ					
87.	Наявність на даній території зовнішньої реклами із ознаками сексизму		x		

88.	Наявність на даній території візуальних зображень, знаків, написів з використанням мови ворожнечі, ознаками сексизму		x		
РІВЕНЬ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ					
89.	Засміченість території		x		
90.	Наявність слідів вандалізму, розбитих об'єктів тощо		x		
91.	Наявність інформації щодо розміщення найближчих служб допомоги		x		
92.	Наявність символів, що зображують важливу інформацію (телефони виклику екстрених служб, сходи тощо)		x		
93.	Наявність на території домашніх тварин	x			
94.	Наявність на території безпритульних/ бездоглядних тварин		x		
95.	Чи забруднюють тварини територію		x		
96.	Наявність на території аварійних об'єктів		x		
97.	Наявність огорожі небезпечних місць				не визначалось

2.3. ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ

Доступність громадського простору

- Відсутність зупинок громадського транспорту в пішохідній доступності.
- Недостатня розвиненість мережі громадського транспорту.
- Вузький тротуар біля торгового центру «ПАККО», що створює дискомфорт для пішоходів.
- Відсутність інформаційних стендів біля будівельного майданчика.
- Пошкоджені сходи і відсутність пандусу біля публічного простору з пам'ятним знаком.
- Відсутність додаткового освітлення на зазначеному просторі.
- Відсутність тіні на публічному просторі, що робить перебування некомфортним у спекотний час.
- Несанкціоноване паркування, порушення правил дорожнього руху.
- Автомобілі паркуються з порушенням нормативної відстані до вікон житлових і адміністративних приміщень.
- Не всі автостоянки обладнані пониженнями бордюрів для людей на кріслах колісних.
- Відсутність пандусів або недостатні умови для людей з особливими потребами для доступу до публічних просторів та автостоянок.

Безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах

- Незадовільний стан окремих покриття тротуарів.
- Наявність ям та нерівного покриття.
- Відсутність твердого покриття на деяких ділянках.
- Широкі шви між бетонними плитками, пошкодження та вибиття бордюрних каменів.
- Невідповідне рішення примикання бордюрів до газонів, що знижує доступність.
- Ризик травмування через незадовільний стан покриття, особливо в темний час доби або за несприятливих погодних умов.
- Відсутність або невідповідне виконання понижень бордюрів, що ускладнює пересування для людей з порушеннями рухової активності або тих, хто використовує дитячі візки.

- Пониження тротуару не позначено тактильними попереджувальними смугами, що знижує безпеку пересування для незрячих або слабозорих осіб.

Безперешкодність переміщення до будинків і споруд

- Близько 60% закладів і установ не є доступними для маломобільних груп людей.
- Адаптаційні рішення, які існують, часто не відповідають нормативам.
- Ухил деяких пандусів перевищує норматив, роблячи їх небезпечними або непридатними для самостійного використання.
- Недостатнє обладнання пандусів поручнями або відсутність їх зовсім.
- Відсутність пандусів або пологих з'їздів на входах, обладнаних сходами.
- Східці, що обладнані лише рейками, не підходять для самостійного використання особами з порушеннями руху.
- Відсутність тактильних смуг перед входами.
- Сходи та пандуси часто виготовлені зі слизьких матеріалів без накладок проти ковзання.
- Відсутність контрастного маркування на верхніх і нижніх сходинках.
- Пологі з'їзди на ділянці біля Центру зайнятості не відповідають нормативам.
- Неправильно здійснено відкривання дверей в бік заїзду з боку пандуса.
- Ширина горизонтального майданчика на верхній частині пандуса не відповідає нормативним розмірам.
- Відсутність місць для паркування велосипедів, окрім місця біля "ПРИВАТБАНКУ".

Безпека шляхів руху

- Немає організованого пішохідного переходу біля торговельного комплексу "ПАККО", що призводить до конфліктних ситуацій на дорозі, коли пішоходи переходять вулицю, порушуючи правила дорожнього руху.
- Через невелику ширину вулиці та низьку інтенсивність руху, пішоходи мають тенденцію переходити вулицю в хаотичний спосіб, що підвищує ризик дорожньо-транспортних інцидентів.
- Немає світлофорів зі звуковим сигналом для забезпечення безпечного переходу пішоходів через дорогу.

- Переходи не обладнані додатковим світловим оздобленням для підвищення видимості в темний час доби.
- В деяких місцях відсутнє пониження бордюрів або його виконання не відповідає нормативам для забезпечення безбар'єрного пересування.
- Не встановлені інформаційні тактильні смуги у місцях початку наземних пішохідних переходів.

Наявність системи навігації та інформування

- На деяких будівлях вздовж вулиці відсутні адресні таблички, що ускладнює орієнтацію в просторі.
- Відсутність вказівників, які б допомагали орієнтуватися в міському просторі та вказували б на місце розташування важливих громадських та туристичних об'єктів.
- Немає візуальної інформації про телефони виклику екстрених служб та вказівників розміщення найближчих служб допомоги.
- Немає покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю.
- Відсутні вказівники розташування громадських вбиралень, що може створити незручності для мешканців та гостей міста.
- Не виявлено тактильних табличок з інформацією, зазначеною шрифтом Брайля, що важливо для людей з вадами зору.

Можливість користуватися обладнанням (у тому числі для самообслуговування)

- Обладнання для дітей дошкільного віку на майданчику вздовж вулиці Шевченка є застарілим і потребує оновлення.
- Майданчик розміщений занадто близько до проїзду і автостоянки, що не відповідає нормативним вимогам і може створювати небезпеку для дітей.
- Майданчик не має огороження відповідної висоти (рекомендовано 1,2 м), що є важливим для забезпечення безпеки дітей під час гри.
- На майданчику не передбачено місць для сидіння, що може створити незручності для батьків, які приходять туди з дітьми.
- Ігрове обладнання на майданчику розміщене не відповідно до зон безпеки, що може збільшити ризик травматизму.

- У досліджуваному просторі не має громадських вбиралень, що створює незручності для громадськості та відвідувачів цієї території.

Зручність і комфорт середовища життєдіяльності

- Лави різних типів, деякі з них менш комфортні, без спинок і поручнів.
- Сходи і відсутність пандусів роблять рекреаційну зону перед Біржею праці недоступною для людей з обмеженнями руху.
- Сходи не обладнані поручнями, контрастними стрічками, чи тактильними смугами, що створює додаткові ризики для безпеки, особливо для людей з порушеннями зору.
- Зона тихого відпочинку на центральній частині площі не затінена деревами, що робить перебування тут некомфортним в спекотний день.
- Вихід з припіднятої частини площі організовано з використанням великих сходів без поручнів та тактильних смуг, що ускладнює доступ для людей з обмеженнями руху.
- Обмежена наявність обладнаних місць для паркування велосипедів і повна відсутність місць для паркування дитячих візочків.
- В області дослідження не було виявлено питних фонтанчиків для зручності громадськості та відвідувачів.
- Хоча в деяких частинах вулиці Шевченка є високий рівень благоустрою, ще є місця, де це може бути покращено для забезпечення більш зручного і приємного середовища.

Безпека

- Відеонагляд присутній лише біля вхідних груп окремих закладів торгівлі. Виходячи з цього, може виникнути потреба в розширенні системи відеоспостереження для підвищення безпеки в цілому на вулиці.
- Присутність колишніх будівель кінотеатру і суконної фабрики, які не використовуються за призначенням, може бути потенційним ризиком. Ці будівлі можуть привертати небажану увагу або служити притулком для бездомних, що може призвести до збільшення кримінальної активності або інших проблем безпеки.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ І ПРОПОЗИЦІЇ

3.1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ

Основне метою роботи було з'ясувати, які проблеми існують у різних категорій людей в будь-якому віці в користуванні громадськими просторами територіальних громад, а також запропонувати реконструктивні заходи, щоб задовольнити їх потреби і забезпечити доступність, безпечність та комфортність середовища.

Оптимальними в такому випадку є рішення, що знаходяться в рамках концепції універсального дизайну, яка складається з двох аспектів:

- відповідальне споживання – надання повного спектру обслуговування з послугами, якими може скористатися якомога більше людей;
- дизайн, що адаптується – той, який мінімізує труднощі, які виникають у деяких користувачів.

Універсальний дизайн – це філософія проєктування простору, предметів чи послуг з огляду на зручність їх використання для якнайширшого кола користувачів та користувачок. Універсальний дизайн незалежний від застосування розумних пристосувань чи спеціалізованого дизайну, але не виключає їх в окремих випадках, коли це необхідно. Відповідно, універсальний дизайн не може у всіх випадках підходити для кожного, адже завжди знайдеться користувач чи користувачка, який або яка за певних обставин не зможе скористатися простором чи пристосуванням. Ця концепція враховує потреби людського різноманіття, роблячи дизайн зручним, безпечним та комфортним для більшості членів суспільства. [14] В універсальному дизайні широко використовується принцип безбар'єрності середовища. Необхідно гарантувати не лише доступність, а й комфортність для мешканців, почуття безпеки, взаємодію з суспільством тощо. Можна застосовувати різні методи та заходи, але головна їх мета – зробити комфортним проживання в існуючому середовищі для усіх груп.

Це означає, що під час нового проєктування, або в умовах реконструкції існуючого середовища, необхідно одразу враховувати інтереси і потреби всіх категорій користувачів. Наприклад, це означає робити пандус та сходи, або одразу відмовитися від сходинок, що буде зручним для усіх. Або робити один дверний отвір, який буде пропускати не лише людину на візку, а й маму з візком, або людину з великими сумками, або ж просто кремезну людину.

Далі представлені деякі загальні рекомендації і пропозиції щодо реконструкції існуючого середовища з врахуванням ґендерно-чутливих підходів до проєктування.

3.1.1. Безпроблемне пересування

Мешканці – це найбільша цінність кожного населеного місця, тож необхідно турбуватися про зручність та безпечність їх пересування. Територія вулиць повинна бути облаштована тротуарами, а громадські простори додатково мають бути облаштовані пішохідними доріжками, прокладеними по найбільш зручному та оптимальному маршруту.

Для забезпечення безпроблемного пересування всіх груп мешканців по території тротуари з зустрічним рухом повинні бути шириною не менше 1,80 м. Повздовжній уклон пішохідних шляхів не повинен перевищувати 1:20 (5 %). Якщо уклон пішохідних доріжок або тротуарів перевищує 5 %, слід передбачати спеціальні пологі обхідні шляхи. На ділянках, де уклон пішохідних доріжок більше ніж 5%, необхідно влаштовувати зовнішні сходи і пандуси. Сходи повинні дублюватися пандусами. Поперечний уклон шляху руху слід приймати в межах 1-2 % . [13].

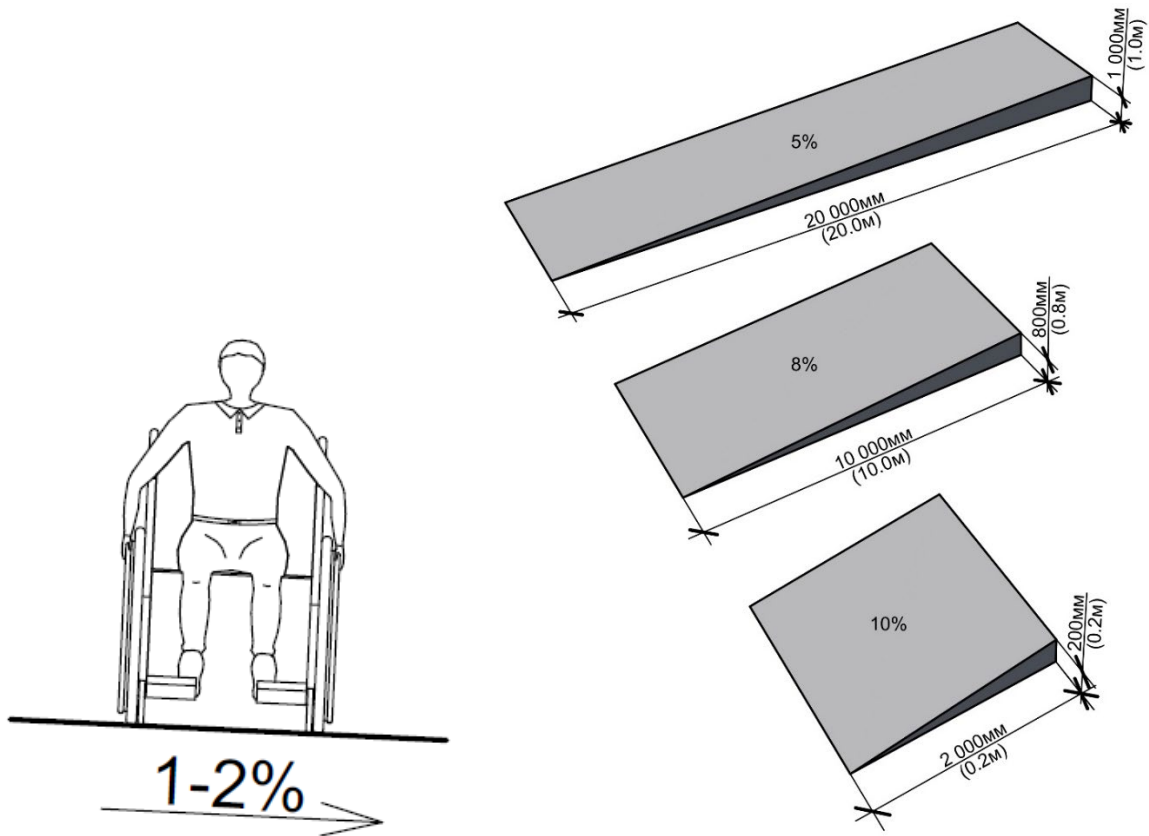

Рис. Допустимий ухил тротуару

Згідно ДБН Б.2.2-12:2019, п.6.1.10 [15] допускається суміщення доріжок для руху інвалідних візків з пішохідними доріжками за умови організації відокремлених велосипедних доріжок. Ширина пішохідних доріжок і тротуарів, які забезпечують рух осіб з особливими потребами та похилого віку на кріслах-візках, повинна бути не менше 1,8 м при двосторонньому русі та 1,2 м – при односторонньому. Величина

ухилів пішохідних доріжок і тротуарів не повинна перевищувати: поздовжніх – 40 %, поперечних – 10 %.

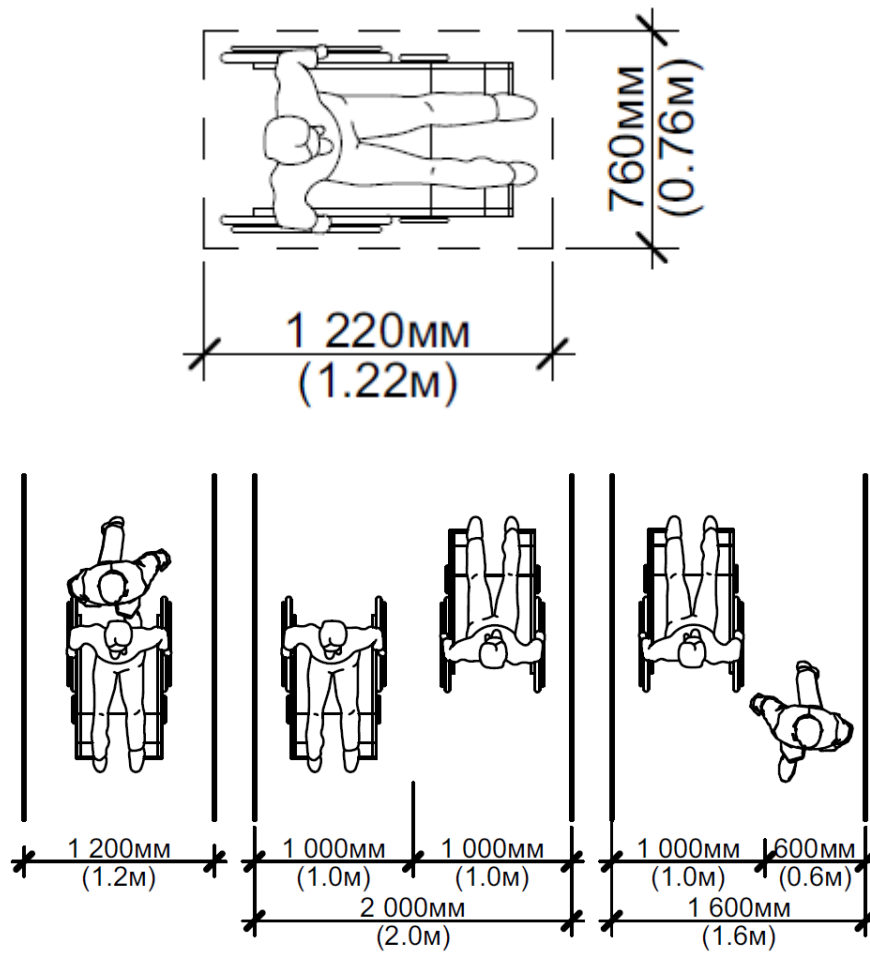

Рис. Габарити майданчиків і тротуарів для проїзду крісла колісного

На тротуарі не повинно бути сходів, вибоїн, а щілини між тротуарними плитами чи у різного виду решітках повинні бути не більше 1,5 x 1,5 см.

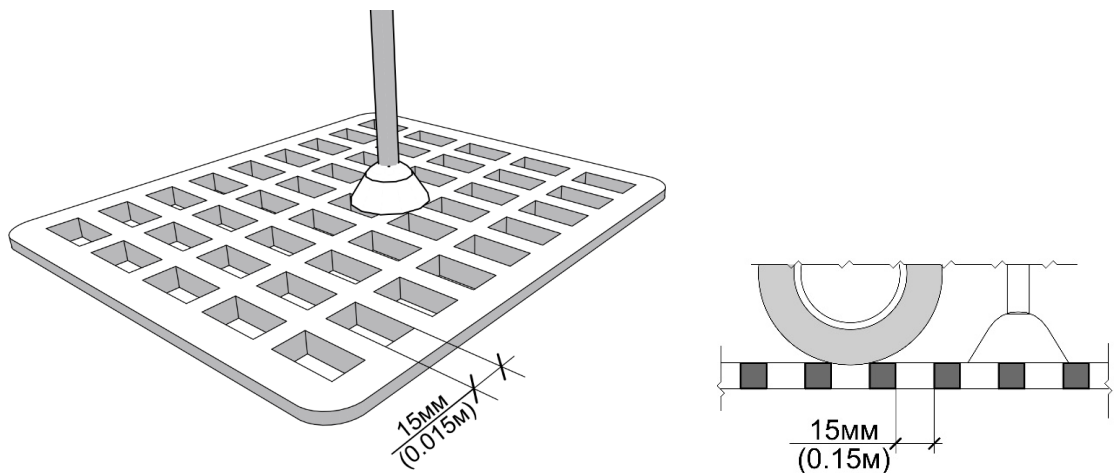

Рис. Схема влаштування водовідвідних лотків. [13]

Висоту бордюрів по краях пішохідних шляхів на ділянці рекомендується приймати 2,5 см і не більше 4 см.

На прилеглий території, в усіх місцях перетину пішохідних шляхів/тротуарів з проїздами проходи мають бути по усій ширині тротуару, без бордюрів, з плавними ухилами не більше 1:12.

Для забезпечення безперешкодного проходу для людей з вадами зору на пішохідні шляхи/тротуари не повинні виступати кущі та звисати гілки дерев, вивіски чи інші предмети нижче від 2,10 м. Якщо на території або ділянці є підземні чи надземні переходи, то їх необхідно обладнати пандусами чи підйомними пристроями або забезпечити надземний прохід.

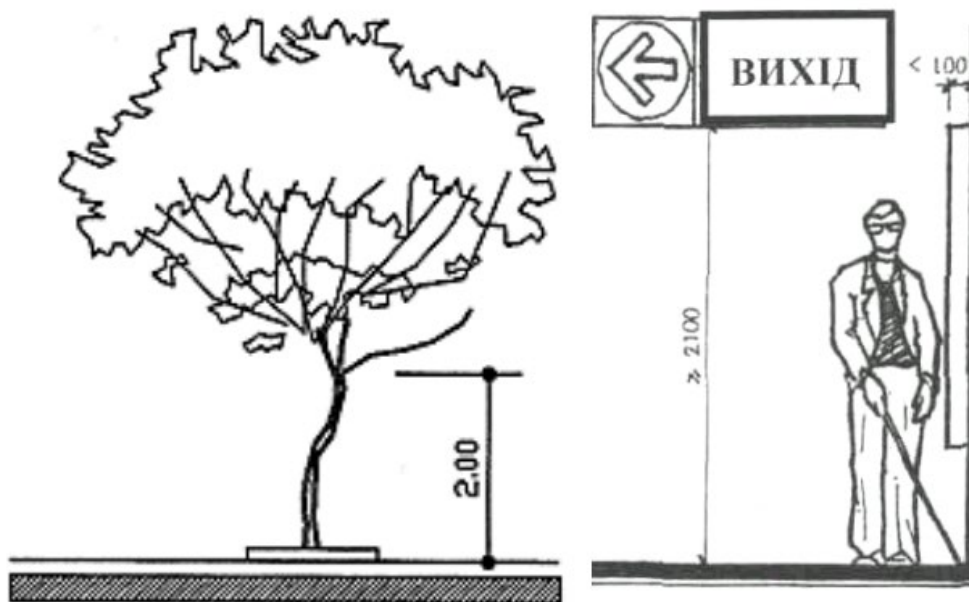

Рис. Схема допустимого розміщення вивісок і виступаючих елементів

Елементи благоустрою, які можуть бути перешкодою для людей з порушенням зору, слід розміщувати в одну лінію поза пішохідною зоною. Рекомендується використовувати такі позначки: чорний та жовтий - для позначення перешкод (напр. стовпів, вказівних знаків). Для маркування використовуються стійкі фарби, на колір яких не впливають погодні умови. Щоб забезпечити доступність для людей з порушенням зору, застосовують орієнтаційні підказки й контрастні предмети, завдяки чому вони легше орієнтуватися у просторі. Рекомендовані кольори: жовтий - червоний, білий - синій). Контрасти використовують коли необхідно вказати напрямок до закладу, для попередження про небезпечні зони або предмети. [19]

Підхід до будівлі, пандус та територія біля входу мають бути звільнені від рекламних стійок, сміттєвих баків тощо для вільного пересування.

3.1.2. Контрастне та тактильне покриття

На території населеного пункту на пішохідних шляхах, об'єктах інженерно-транспортної інфраструктури, земельних ділянках (прилеглий території) об'єктів, будівель та споруд громадського призначення всі перешкоди (уступи, сходи, пандуси, дерева, освітлювальне, інформаційне і вуличне технічне обладнання, а також край тротуару в зонах зупинок громадського транспорту і переходів через вулицю) треба виділяти смугами уніфікованого тактильного та контрастного по краю покриття.

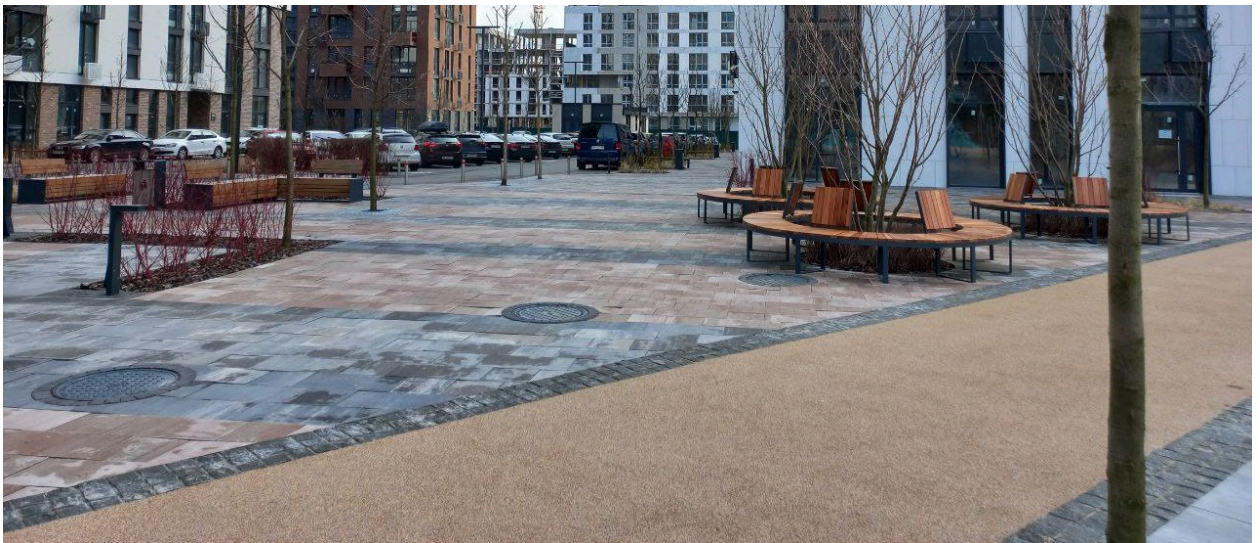
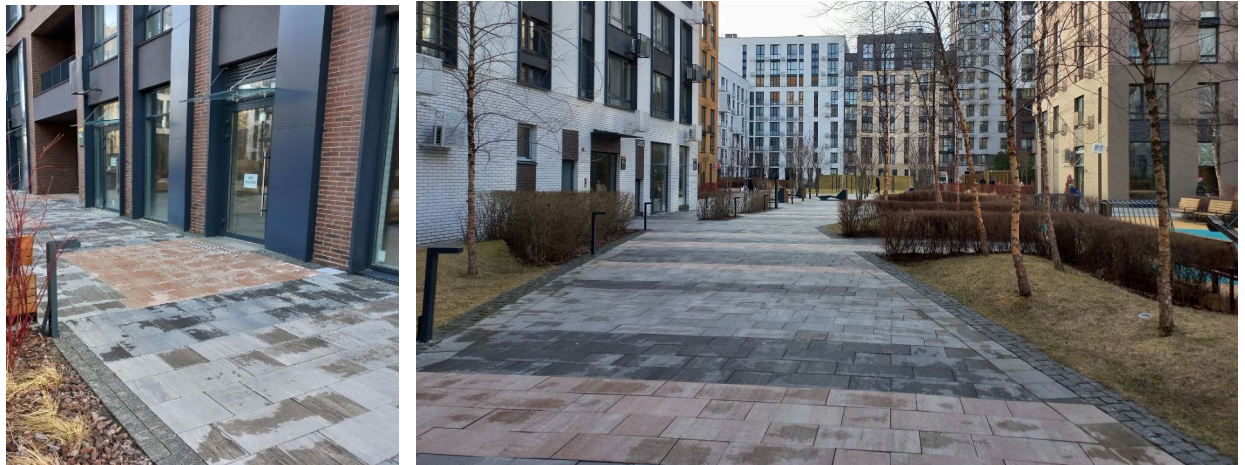
Тактильні смуги є засобом безпеки, орієнтування, отримання інформації для осіб із порушенням зору та інших маломобільних груп населення.

Тактильні смуги, як засіб сигналізації або орієнтування для осіб з порушенням зору та інших користувачів повинні попереджувати про різні види небезпеки або перешкод при пересуванні на шляхах руху до (на) об'єктів(-ах) соціальної, інженерно-транспортної інфраструктури, пішохідних шляхах, прилеглою до об'єктів територією та в інтер'єрах об'єктів. Тактильні смуги повинні забезпечити інформацію щодо початку та закінчення руху, зміни напрямку руху, відображення місця посадки до транспортних засобів, місць отримання товарів, послуг, довідкової чи іншої інформації.

У місці розміщення тактильних смуг не повинні розташовуватися об'єкти або перешкоди (каналізаційні решітки, люки, стовпи, обмежувачі руху транспорту, МАФи). Тактильні смуги не повинні перешкоджати руху чи створювати бар'єри чи небезпеку для всіх категорій користувачів. Тактильні смуги повинні застосовуватись трьох типів: попереджувальні, спрямовуючі та інформаційні. Тактильні смуги можуть бути зовнішні (на елементах доріг і вулиць населених пунктів у визначених місцях), і внутрішні (на поверхні підлогового покриття, стінах громадських будівель і споруд, окремих стояках). За принципом встановлення тактильні смуги поділяються: на стандартні та спеціальні.

Стандартні тактильні смуги – це зовнішні та внутрішні смуги зі звичайних (типових) елементів середовища. Зовнішні стандартні тактильні смуги – це: бордюрний камінь, газон, пішохідна доріжка, яка має з одного чи двох боків різне за фактурою покриття зі стандартних матеріалів, комбіноване покриття, коли на пішохідних шляхах покладені різні типи тротуарної плитки, бруківки, асфальту, що відрізняються тактильно і за кольором. Стандартні тактильні смуги при дотриманні основних критеріїв щодо тактильності та контрастності, не повинні дисонувати з навколишнім середовищем, в тому числі із об'єктами історичної та культурної спадщини. Стандартні (природні) тактильні орієнтири мають бути основними тактильними засобами для орієнтування. [13, 18]

Рис. Приклади стандартних тактильних смуг

Спеціальні тактильні смуги – це тактильні поверхні, виготовлені зі спеціальних тактильних індикаторів. [13]

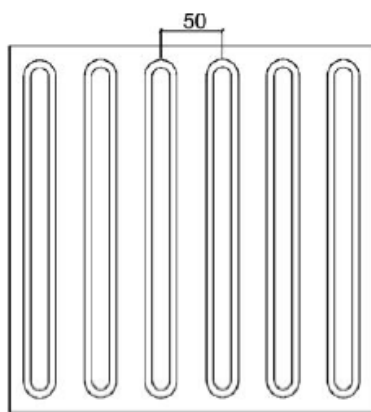
Рис. Приклади спеціальних тактильних смуг

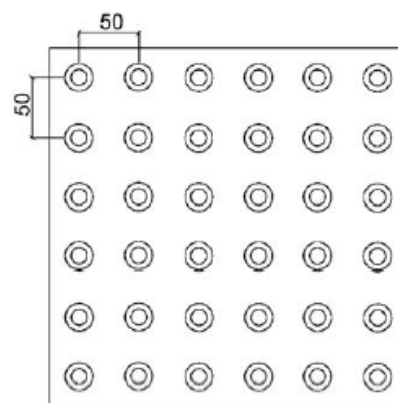
Рис. Приклади спеціальних тактильних смуг

Спеціальні тактильні смуги умовно розподіляють за типом рифу [18]:

- тип рифу «поздовжні паралельні лінії» використовують для направляючих спеціальних тактильних смуг;
- тип рифу «зрізаний конус» використовують для попереджувальних спеціальних тактильних смуг.

Рифи повздовжні

Рифи типу зрізаних конусів

Рис. Спеціальні тактильні індикатори (плити). [13]

Слід зазначити, що значення типу рифу є досить умовним, а основну необхідну людині з порушеннями зору інформацію надає саме тактильне співвідношення фактур, наявне у певному місці. Так, на місце розташування наземного пішохідного переходу може вказувати інформаційна тактильна смуга з рифом «поздовжні лінії», а інформаційна тактильна смуга, яка вказує на місце розташування острівця безпеки, наявність на пішохідному шляху зупинки громадського транспорту, місце зміни напрямку руху направляючої тактильної смуги, може мати риф «зрізаний конус».

Головною вимогою щодо спеціальних та стандартних тактильних смуг є те, що вони повинні тактильно відрізнятися від основної поверхні, на яку їх встановлено, тобто мати тактильне співвідношення (тактильний контраст) та бути відчутними за допомогою білої тростини або підшви взуття. Встановлені

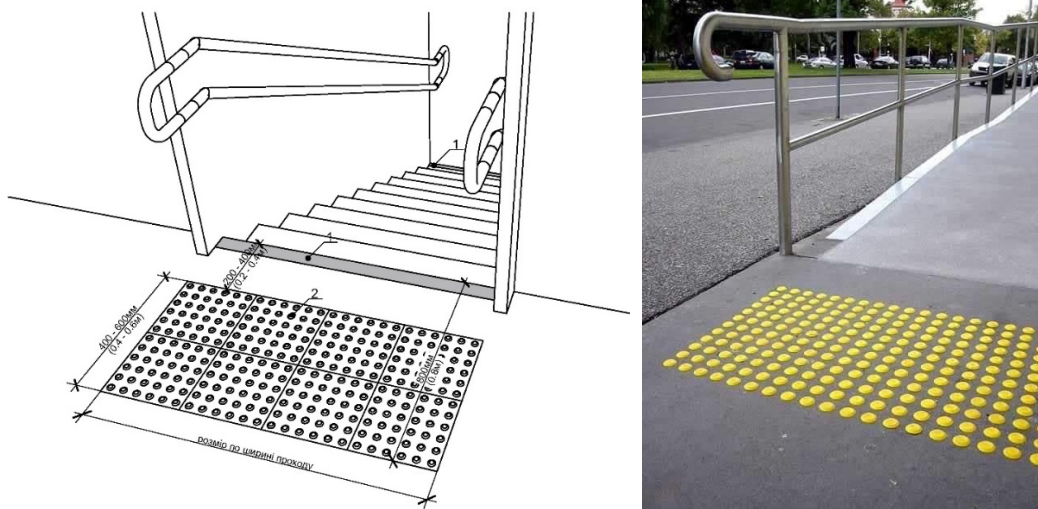
тактильні смуги також, за можливості, повинні контрастно відрізнятися за кольором від поверхні, на яку їх встановлено. Вимога щодо співвідношення кольорів є особливо важливою у разі поєднання тротуару та велодоріжки. Поверхня спеціальних тактильних смуг повинна бути шорсткою, мати підвищену зносостійкість до інтенсивного механічного впливу (механічної дії), мати антиковзкі властивості при потраплянні на неї атмосферних опадів. У місці розміщення тактильних смуг не повинні бути розташовані жодні об'єкти або перешкоди (каналізаційні решітки, люки, стовпи, обмежувачі руху транспорту, малі архітектурні форми тощо). [18]

Тактильне покриття повинне починатися на відстані не менше ніж за 0,8 м до перешкоди, краю вулиці, початку небезпечної ділянки, зміни напрямку руху тощо.

До організації простору і укладанні тактильної плитки є певні вимоги, які обов'язково слід дотримуватися:

- спеціальна тактильна плитка з поздовжніми рифленнями монтується для того, щоб повідомити про напрямок руху;
- конусоподібний покажчик на плитці говорить про те, що людина наближається до крайніх сходинок сходів;
- плити з квадратними рифленнями встановлюють у місцях перед перешкодами;
- діагональне рифлення у напрямку вліво або вправо вказує на відповідний поворот.

Попереджувальну тактильну смугу слід застосовувати для попередження про бар'єр, небезпеку, перешкоду. Спеціальні попереджувальні тактильні смуги повинні бути завширшки не менше ніж 0,4-0,6 м та мати рельєф у вигляді зрізаних конусів заввишки 0,004-0,005 м. Початок попереджувальної тактильної смуги повинен знаходитись не менше ніж за 0,8 м до перешкоди.

Рис. Застосування попереджувальної тактильної смуги перед початком сходів/пандусом.

Попереджувальні тактильні смуги повинні мати ширину відповідно до ширини перешкоди на шляху руху. Попереджувальні тактильні смуги обов'язково встановлюються паралельно відносно бар'єру (перешкоди): у місцях пониження бордюрного каменю перед виходом на проїзну частину, по ширині розмітки пішохідного переходу, перед наземним чи підземним переходом, по краю платформи на залізничному транспорті, метрополітені, автовокзалі, перед початком сходів, пандусів, перед загальним входом або виходом до об'єкта чи прилеглої території, на початку та в кінці пониження або підвищення пішохідного шляху. [13]

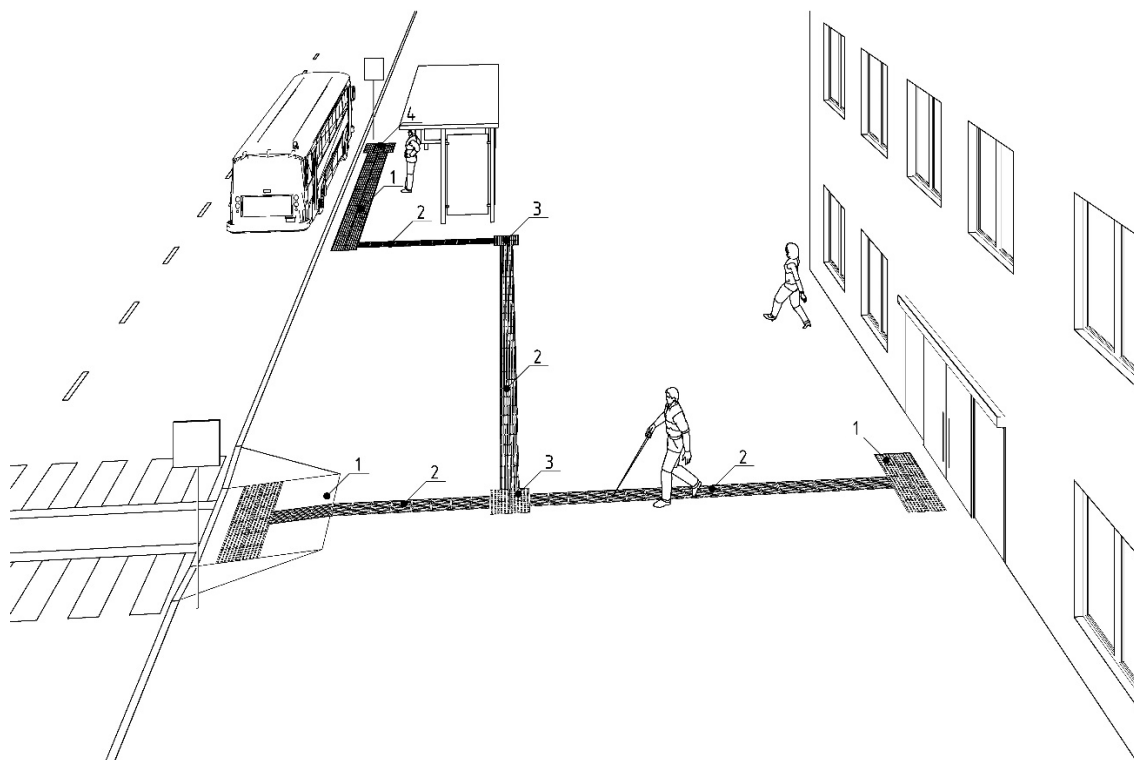
Основною проблемою при прокладанні тактильних смуг на вулицях українських міст є недотримання вимоги тактильного співвідношення фактур різних елементів, що розташовані на поверхні, якою прямує незряча людина. Як приклад, спеціальні тактильні смуги прокладають на фігурному елементі мощення «Старе місто», який має фаску, або брукувці. Розрізнити фактуру фаски такої плитки і фактуру тактильної смуги на дотик за допомогою білої тростини фактура майже неможливо, оскільки вони відчують майже як єдине покриття. практично не відчутні на дотик, оскільки відсутня різниця фактур – тактильне співвідношення двох елементів, розташованих поруч на поверхні, якою прямує людина.

Фото. Приклад некоректного застосування тактильної смуги.

Направляюча тактильна смуга повинна забезпечувати вільне орієнтування для пошуку необхідного та безпечного напрямку руху осіб з порушенням зору та інших користувачів. Смуга спеціальної направляючої тактильної смуги повинна бути завширшки не менше ніж 0,3 м, мати рельєфний вигляд повздовжніх (паралельних один одному) рифів або ребер. Спеціальні направляючі тактильні смуги слід встановлювати лише на тих об'єктах, де відсутні яскраво виражені чи зрозумілі стандартні тактильні смуги, або якщо необхідно, прокласти маршрут до конкретного об'єкта. Направляючі тактильні смуги повинні бути встановлені на площах, у громадських просторах, на шляхах до об'єктів громадського призначення, транспорту та транспортної інфраструктури. [13]

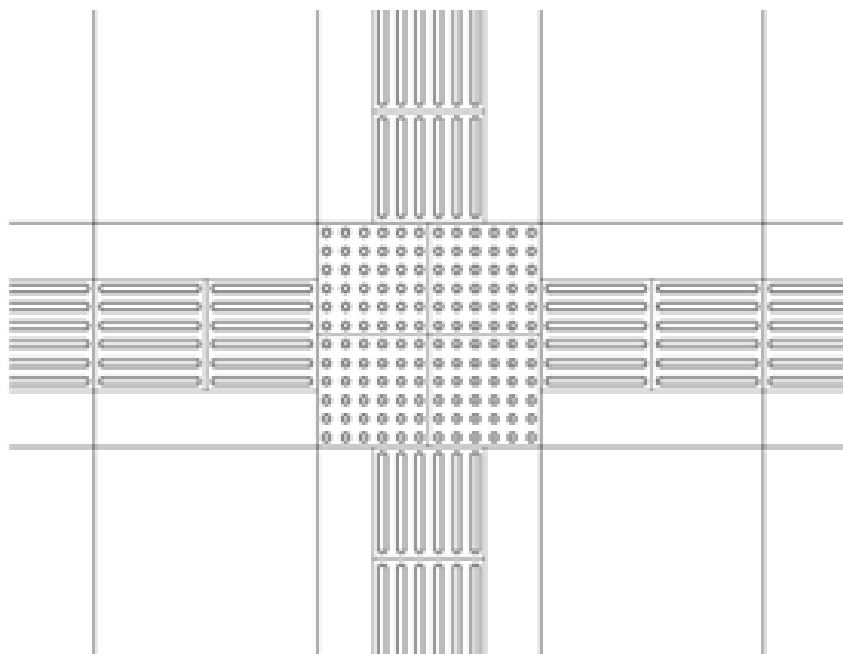
При примиканні смуг одна до одної мінімальна довжина променя тактильної смуги повинна становити не менше ніж 1,2 м. Це пов'язано з довжиною білої тростини, яку використовує незряча людина для переміщення відкритими просторами – 1,0 – 1,2 м. Два чи більше променів тактильних смуг довжиною менше ніж 1,2 м при примиканні один до одного можуть тактильно «не прочитатися» наконечником тростини, особливо коли є декілька поворотів «направляюча – попереджувальна – направляюча» смуги. Аналогічно при прокладанні паралельно тактильних смуг відстань між ними повинна бути не менше ніж 3,0 м для уникнення «тактильного шуму» і дезорієнтування. [18]

Рис. Приклад застосування направляючої тактильної смуги. [13]

Риф спеціальної тактильної смуги повинен виступати над поверхнею не більше ніж на 0,005 м. Неприпустимим є встановлення на поверхню пішохідного шляху тактильного індикатора, який, окрім висоти рифу, має додаткову висоту над поверхнею пішохідного руху, тобто поверхня тактильного індикатора, окрім рифу, повинна бути заглиблена у поверхню руху. [18]

Оптимальною шириною спеціальної направляючої тактильної смуги 0,3 м, а спеціальна попереджувальна тактильна смуга повинна бути завширшки 0,3 – 0,6 м. Попереджувальна тактильна смуга повинна бути встановлена за усією шириною перешкоди або за усією шириною подальшого шляху руху, наприклад, довжина тактильної смуги має дорівнювати ширині пішохідного переходу, сходів або дверного отвору, перед якими вона встановлена.

Рис. Приклад розміщення спеціальної направляючої тактильної смуги

Спеціальна інформаційна тактильна смуга, яка вказує зміну напрямку руху чи розходження в різні боки направляючої тактильної смуги, повинна мати розмір не менше ніж $0,6 \times 0,6$ м, а оптимальним для визначення буде розмір – $0,9 \times 0,9$ м.

Попереджувальні тактильні смуги обов'язково мають бути встановлені паралельно до бар'єру (перешкоди) та під кутом 90° відносно подальшого необхідного шляху руху у місцях [18]:

- пониження бордюрного каменю перед виходом на проїзну частину, за шириною розмітки пішохідного переходу;
- перед входом до наземного чи підземного переходу;
- уздовж краю платформи на залізничному транспорті, автовокзалі, у метрополітені, на посадкових майданчиках зупинок громадського транспорту, перед початком сходів, пандусів;
- перед загальним входом або виходом до об'єкта чи прилеглої території;
- на початку пониження або підвищення пішохідного шляху тощо.

3.1.3. Пандуси, пологі з'їзди

Необхідно влаштовувати пандуси або пологі з'їзди до будівлі. Також необхідно влаштовувати з'їзди з тротуарів, особливо на територіях наземних пішохідних переходів, біля закладів громадського призначення, на з'їздах з пішохідних тротуарів тощо. Це не тільки зробить середовище більш доступним, але й більш безпечним. Такими з'їздами або пандусами зможуть користуватися не лише люди з інвалідністю, а й наприклад вагітна жінка, чи людина з важкими пакетами.

Згідно ДБН Б.2.2-12:2019, п.6.1.10 [15] до спеціалізованих житлових будинків, а також будинків з квартирами в перших поверхах для маломобільних груп населення слід передбачати проїзди, суміщені з тротуарами, при їх довжині не більше 150 м і загальній ширині не менше 4,2 м. Доріжки для проїзду інвалідних візків необхідно прокладати за основними напрямками руху людей з інвалідністю у межах населених пунктів або їх районів до відповідних установ охорони здоров'я, соціального забезпечення, торгівлі, фізкультури тощо, при цьому необхідно передбачати обладнання перехресть (пандуси – з'їзди, світлофори), а також застосування тактильних поверхонь для орієнтації людей з вадами зору.

Пропускна ширина пологого з'їзду має бути 1,2 м, але не менше 90 см. Рекомендовані ухили пологого з'їзду повинні бути:

- фронтальний – 1:12;
- бічні – 1:10.

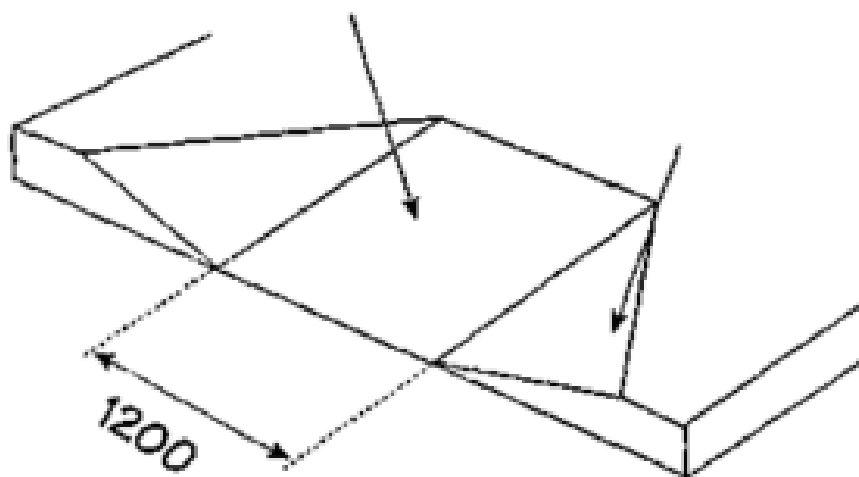

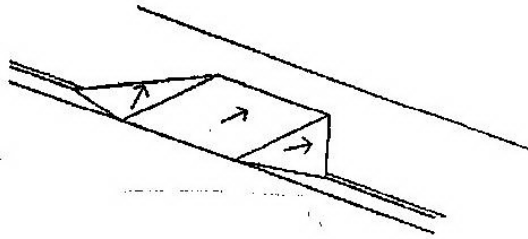
Рис. Схема пологого з'їзду

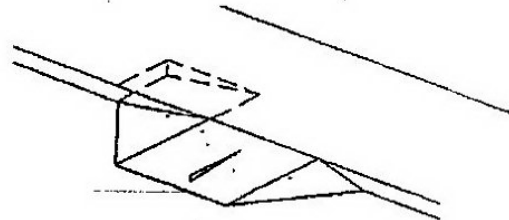
Рис. Схема встановлення пониженого бортового каменя в місці примикання тактильних поверхонь тротуару і проїжджої частини

Пологі (похилі) з'їзди бувають трьох типів:

стандартний: з'їзд з трьома похилими сторонами, які вбудовані у тротуар. Це забезпечує безперешкодний проїзд у трьох напрямках (фронтальному і бічних).

прилаштований: допускається лише на автостоянках. Він примикає до тротуару трьома сторонами, що забезпечує виїзд з трьох напрямків.

односкатний: має лише один ухил. Через те, що з обох боків пандуса виступають бордюри, він є небезпечним для користувачів візками й пішоходів.

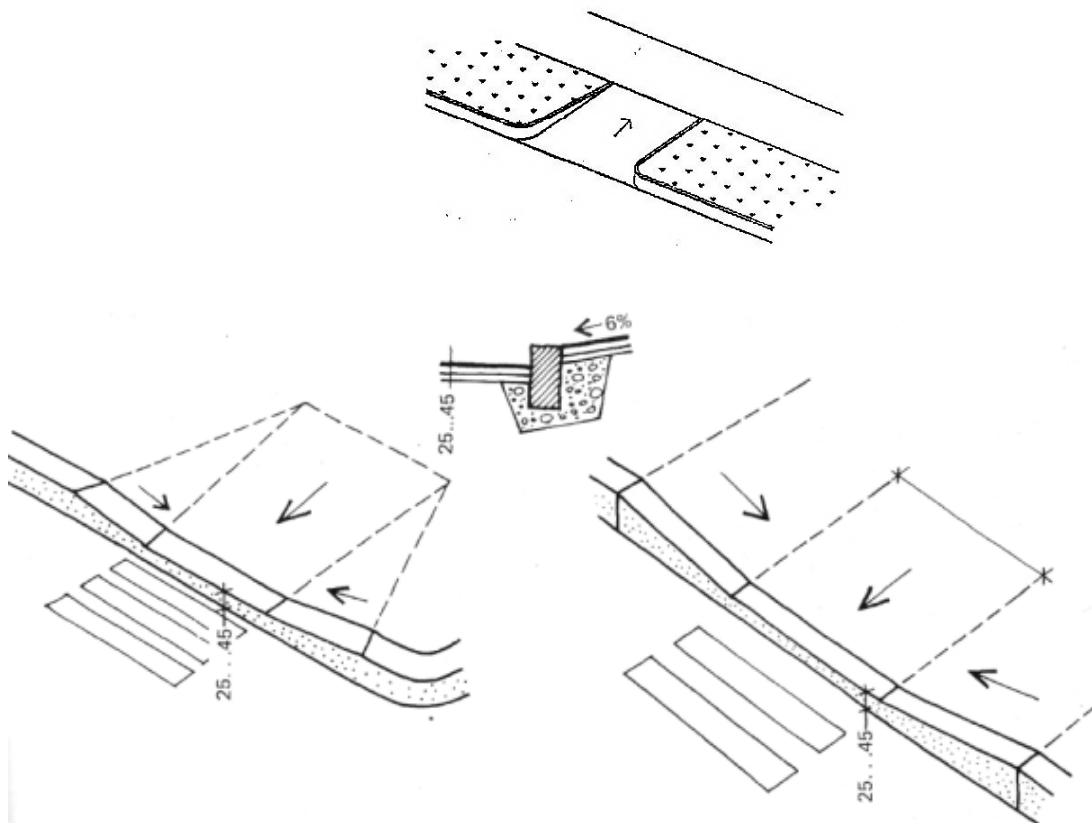
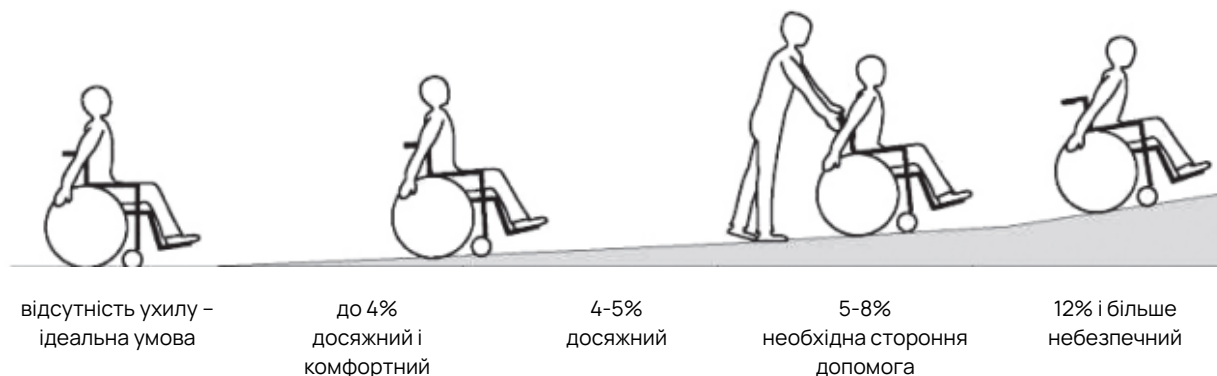

Рис. Пологий з'їзд на пішохідному переході

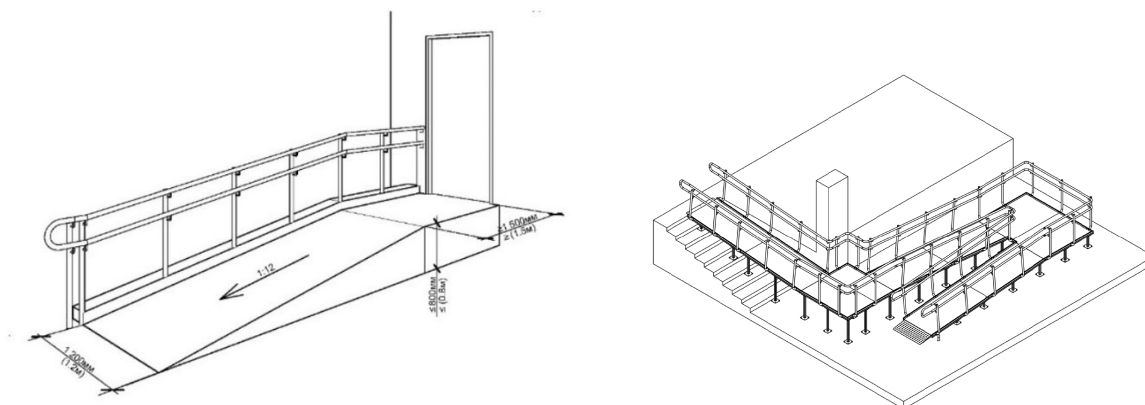
Пандусом називають гладкий похилий шлях, який забезпечує сполучення приміщень, що знаходяться на різних рівнях. Пандусам додають ухил від 50 до 120 (1:12-1:15). Пандуси складаються з похилих гладких елементів і площадок. Можуть бути одно маршеві, прямо- і криволінійні у плані. Одномаршеві прямолінійні пандуси утворюються похилими площинами, що спираються на площадки чи конструкції перекриттів. При цьому можна виділити наступні конструкції: прогони, балки, настили. Двомаршеві пандуси мають косоурні і майданчикові балки, по яких укладають збірні залізобетонні плити чи монолітний залізобетон. Криволінійні пандуси виконують з монолітного залізобетону.

Рис. Ухил пандуса

Чиста підлога пандусів повинна мати неслизьку поверхню (асфальт, цемент, релін, килимова доріжка тощо). Огородження пандусів виконують так само, як і для сходів. [37] Вхідні двері повинні відчинятися у бік, протилежний пандусу.

Пандуси необхідно облаштовувати поруччями зі зручним обхватом рукою. Таке поруччя доцільно робити круглої форми, діаметром 35-45 мм. На пандусі поруччя слід розташовувати на ширині 1,2 м і на висоті 900, 700 та 500 мм. Поручні мають розміщуватись з обох боків пандусу, мати безперервну поверхню, контрастний колір з тлом, бути не ковзкими і не мають містити гострих або абразивних елементів. [14]

Рис. Варіанти конструкції пандуса (прямі і з поворотом)

Якщо висота підйому понад 0,8 м, потрібно облаштовувати горизонтальні майданчики, де можна було б перепочити при підйом та збавити швидкість при спускові людини, що користується кріслом колісним. В такому випадку пандус буде не прямим, а з поворотом на 90° або на 180°.

Параметри розворотного майданчика на початку та в кінці пандуса:

- на 90° повинні бути не менше 1,3 X 1,3 м;
- на 180° - не менше 1,3 X 1,5 м;
- на 360° потрібна площадка не менше 1,5 X 1,5 м.

Для покриття пандуса необхідно використовувати жорсткий, не ковзкий і легкий у догляді матеріал. На початку і в кінці пандуса повинна розміщуватись контрастна за кольором текстурна маркувальна смуга з мінімальною шириною 0,60 м щоб сповіщати людей з порушеннями зору про розташування пандуса. Необхідно також забезпечити ефективну дренажну систему з метою запобігання накопиченню води.

3.1.4. Зовнішні сходи та підйомники

Перед сходами в обов'язковому порядку слід розмістити спеціальну тактильну смугу, яка дасть зрозуміти, що попереду перешкода.

Сходи зі слизьким покриттям потребують переоблаштування. Одним з таких способів є встановлення алюмінієвих рифлених смуг. Їх кріплять посередині ступені за допомогою клею або саморізів. Металеві смуги можуть витримати кілька сезонів інтенсивної експлуатації, по мірі зношування їх замінюють. Іншим способом є встановлення гумових накладок. Їх монтують на краю сходинок, що є найнебезпечнішим місцем. Крім функції безпеки, такі накладки захищають краї плитки від неминучих сколів. Про проблему ковзання можна потурбуватися заздалегідь, придбавши рифлену плитку. Такий варіант дозволить вирішити проблему з опадами у вигляді дощу і слабого снігу.

У просторі перед сходами слід передбачати попереджувальне маркування рельєфним іншоструктурним покриттям, глибина якого повинна бути 450-500 мм, а ширина відповідати ширині сходинок; зовнішній край цього покриття має прилягати до основи сходинок і контрастувати з нею. Першу та останню сходинок в приміщеннях і ззовні будинку слід фарбувати яскраво жовтою фарбою та наносити на них гумове або абразивне покриття.

Сходи повинні бути рівними, суцільними, з підсходинок (лицьова вертикальна частина сходинок), із шорсткуватою поверхнею. Ширину маршів зовнішніх сходів допускається приймати не менше ніж 1,35 м, ширину сходинок – не менше ніж 0,4 м, висоту підйомів сходинок – не більше ніж 0,12 м. Між маршами

сходів слід влаштовувати горизонтальні площадки завширшки не менше ширини сходів і завдовжки не менше 1,5 м. Поодинокі сходинки краще замінювати пандусами. [13]

Сходи, як і пандуси повинні мати з обох боків поручні на висоті 0,7 м і 0,9 м, а в дошкільних закладах, парках, на дитячих майданчиках – додатково на висоті 0,5 м. Поручень до опори має кріпитись знизу (не допускається бокове кріплення). Відстань від бічної стіни 0,045 м, діаметр труби поручня 0,035-0,045 м. Завершальні частини поручня і вгорі, і внизу повинні бути довші маршу або похилої частини пандуса на 0,3 м та мати заокруглення. За ширини сходів 2,5 м і більше слід додатково передбачати розділові поручні. [13]

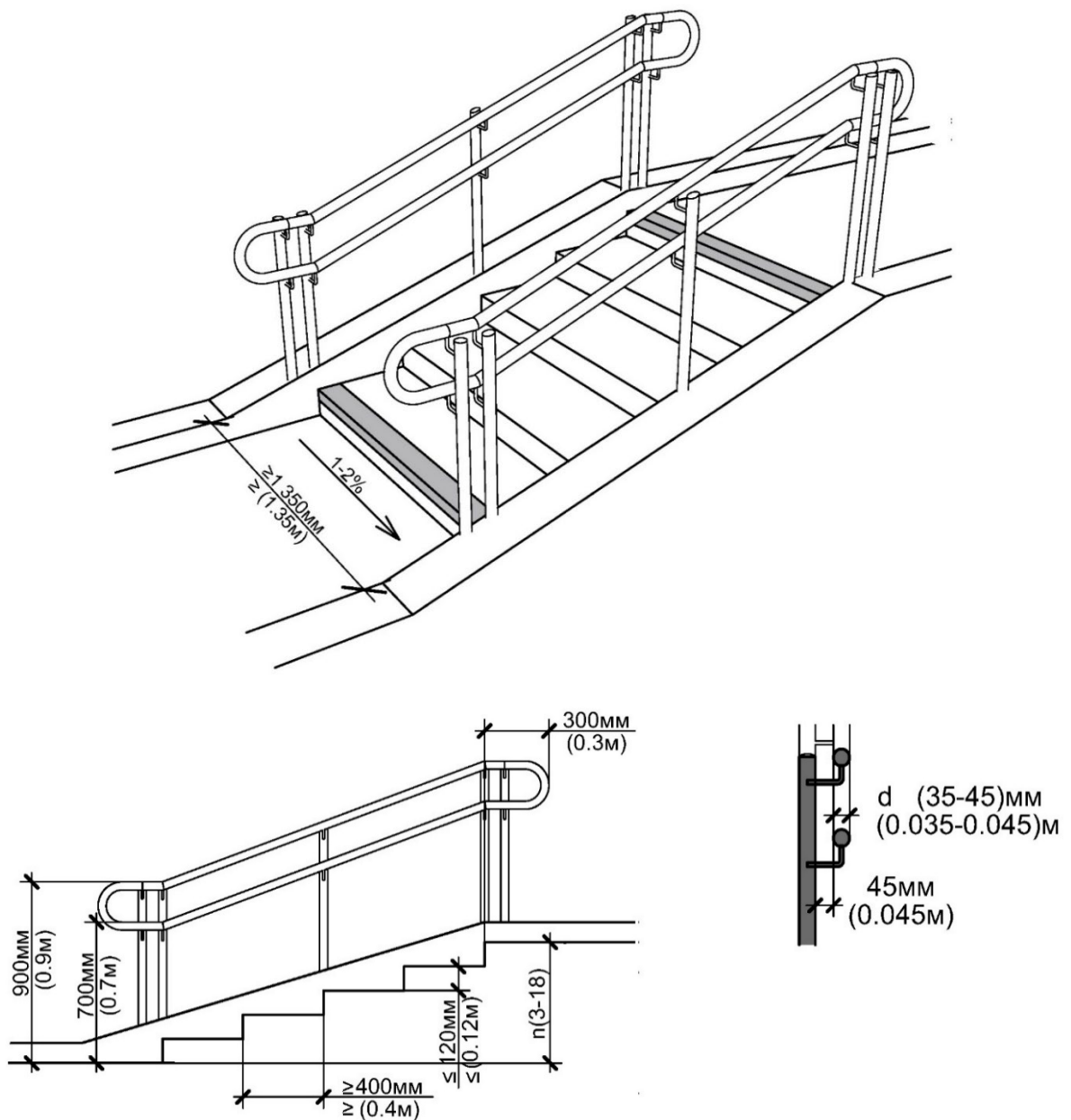

Рис. Вимоги до обладнання сходів поручнями і контрастними маркувальними смугами

Важливим моментом є необхідність розміщення поручнів з обох боків сходового прольоту. Таке рішення буде забезпечувати комфорт для людей з ослабленою функцією однієї руки, яким при підйомі необхідно триматись за поручень з одного боку сходів, а при спуску – з іншого.

Зовнішні сходи слід передбачати за умови наявності ухилу землі у відповідному місці більше 10 %. Зовнішні сходи повинні дублюватися пандусами, а за необхідності – іншими засобами підйому з вертикальним переміщенням або з переміщенням паралельно нахилу сходів та відповідати вимогам ДБН В.2.3-5. [13]

Альтернативою в'їзним пандусам є підйомники, яку можуть бути похилими або вертикальними, гідравлічними або електричними в залежності від конструкції.

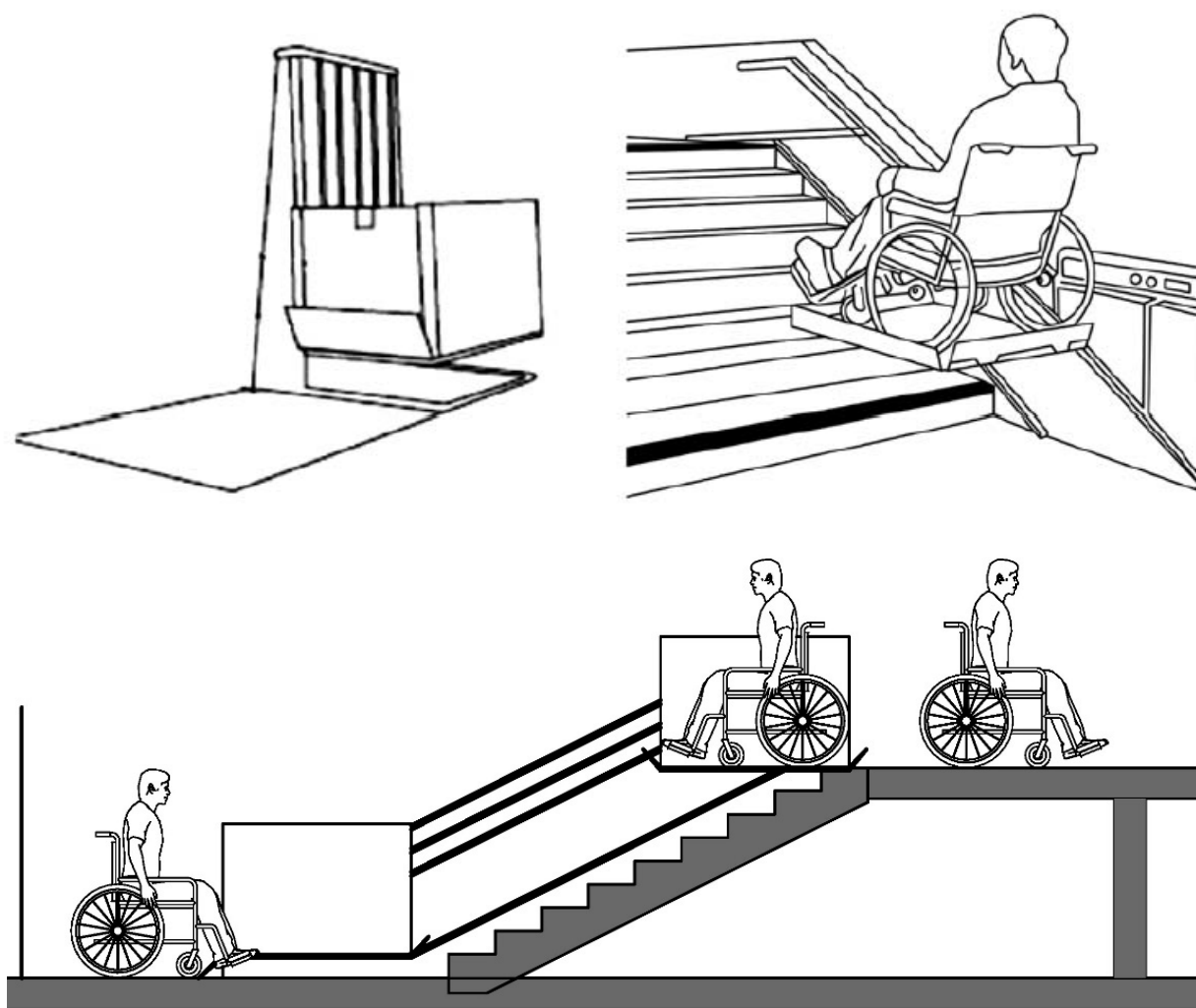

Рис. Схема обладнання сходів похилим підйомником. [13]

Фото. Приклади влаштування підйомників

3.1.5. Пішохідні переходи

Вздовж головних вулиць, по самих популярних маршрутах, а також по маршрутах, які пролягають від житлового будинку до зупинки громадського транспорту, або до об'єктів повсякденного обслуговування, рекомендується робити мощення тротуару спеціальним видом тактильної плитки.

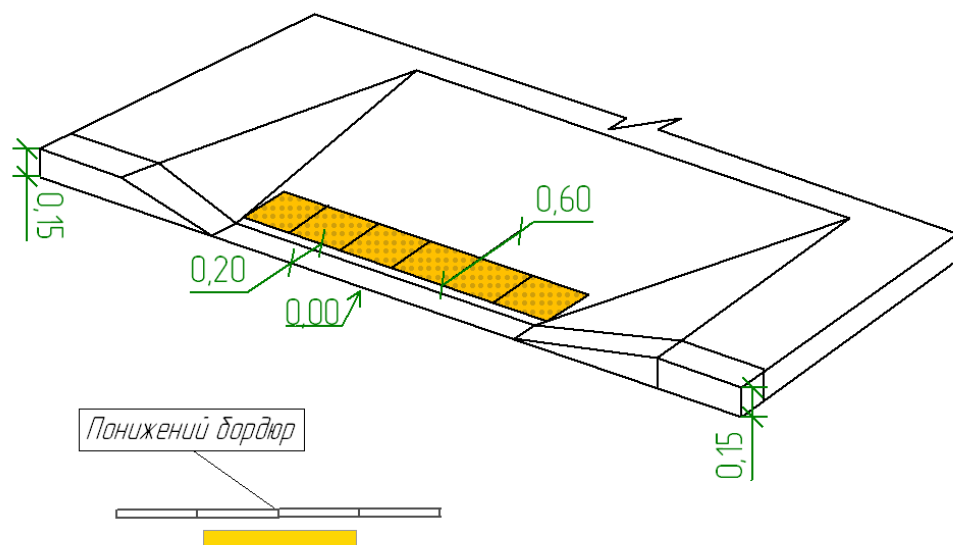

Рис. Типове обладнання пішохідного переходу попереджувальною тактильною смугою

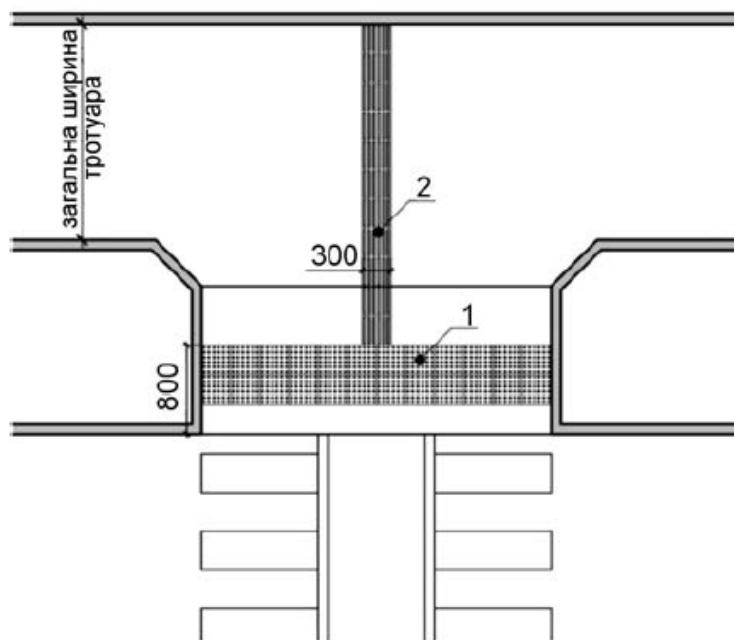
Інформаційною тактильною смугою позначають початок та закінчення, а також місце зміни напрямку руху направляючої тактильної смуги, поворот чи розходження її в різні боки, початок наземного/підземного пішохідного переходу (перехрестя). У місці початку наземного пішохідного переходу (перехрестя) інформаційна тактильна смуга наноситься перпендикулярно до попереджувальної тактильної смуги. Допускаються інші кути примикання, у тому числі у вигляді продовження у відповідному напрямку залежно від планувальних вирішень пішохідних переходів і перехресть. Інформаційна тактильна смуга у

таких випадках наноситься по всій ширині пішохідного шляху. Таким чином також позначаються підземні переходи, початок (закінчення) зупинок громадського транспорту, місця посадки в міський транспорт, пандуси, сходи, вхідні групи. Місце зміни напрямку руху направляючої тактильної смуги, поворот чи розходження її в різні боки позначається інформаційною тактильною смугою завширшки не менше ніж 0,6 м зі зрізаними конусами. [13]

Інформаційна тактильна смуга, прокладена на тротуарі у місці розташування пішохідного переходу, виконує, окрім інформування про місце переходу, функцію направляючу, коли необхідно, використовуючи цю тактильну смугу, знайти напрямок руху до місця розташування попереджувальної тактильної смуги. [18]

Рис. Приклади застосування попереджувальної тактильної смуги перед наземним пішохідним переходом.

Рис. Застосування тактильних смуг на наземному пішохідному переході. (1 – попереджувальна, 2 – інформаційна) [13]

У місці розташування наземного пішохідного переходу (перехрестя) інформаційну тактильну смугу прокладають перпендикулярно до попереджувальної тактильної смуги, розташованої при виході на проїзну частину. Дозволені й інші кути примикання, у тому числі у вигляді продовження

попереджувальної тактильної смуги у цьому напрямку, залежно від планувальних рішень пішохідних переходів і перехресть. Інформаційну тактильну смугу у такому разі можливо прокласти за усією шириною пішохідного шляху. [19]

На пішохідних переходах в громадських місцях загальноміського значення (головні площі, вулиці), а також в місцях, де проживають люди з порушенням зору доцільно розташовувати світлофори з звуковим сигналом та додатково освітлювати наземні пішохідні переходи в нічний час.

На пішохідних переходах попереджувальну тактильну смугу влаштовують перпендикулярно до подальшого шляху руху за усією шириною пішохідного переходу. Відстань від краю попереджувальної тактильної смуги до крайки проїзної частини не повинна перевищувати 0,2 м. Саме тактильна смуга інформує (попереджує) пішохода про те, де саме закінчується тротуар і починається проїзна частина. Місце розташування колони, опори світлофора, на якій встановлено пристрій керування світлофором, має бути позначене тактильною смугою – попереджувальною та/або інформаційною. [18]

Фото. Обладнання світлофору зі звуковим сигналом і кнопкою увімкнення

3.1.6. Вхідні групи

При влаштуванні вхідних груп слід застосовувати принципи універсального дизайну. Найкращим рішенням є влаштування усіх входів і виходів з будівлі, в тому

числі евакуаційних, врівень з землею без влаштування ганку [13]. При цьому слід передбачати тверде покриття із дренажем та зливостоком.

Майданчик перед входами в будівлю та пандуси повинні бути захищені від атмосферних опадів. Вхідна площадка повинна бути розміром не менше 1,5 x 1,5 м і мати: навіс, водовідведення, а також залежно від кліматичних умов - підігрів.

Якщо висота площадки менше 45 см, поручні та огороження влаштовувати не обов'язково, втім, для безпеки рекомендується встановлювати бортики на відкритих краях сходинок і пандуса, або костур, палка або колесо крісла не зісковзнули з майданчика. [19]

Фото. Приклади універсальних рішень вхідних груп

Зазвичай вхідна зона перед будівлею відіграє роль своєрідного накопичувального майданчика, тому вона повинна бути вільною від перешкод, мати простір для вільного пересування на кріслі колісному і можливість для зручного відкривання дверей. Ширина дверних прорізів не повинна бути меншою за 90 см.

На вході в будівлю і приміщення не повинні бути порогів, або їх висота не повинна перевищувати 2,5 см. Ручки дверей повинні мати зручну форму, щоб можна було легко схопити рукою, а також без зусиль відчинити двері рухом кисті руки або передпліччя. [19] Більш універсальним рішенням для вхідних дверей є вертикальні довгі дверні ручки-скоби.

Вхідні групи мають бути обладнані додатковим освітленням в темний час доби. Біля вхідних дверей необхідно розміщувати таблички з інформацією про об'єкт, режим роботи закладу, в тому числі шрифтом Брайля. Висота розташування кнопок має бути тобто в зоні доступності людини з інвалідністю – 90-110 см. і тактильних табличок

Фото. Приклади рішень входних груп з дверною ручкою-скобою та інформаційними табличками шрифтом Брайля

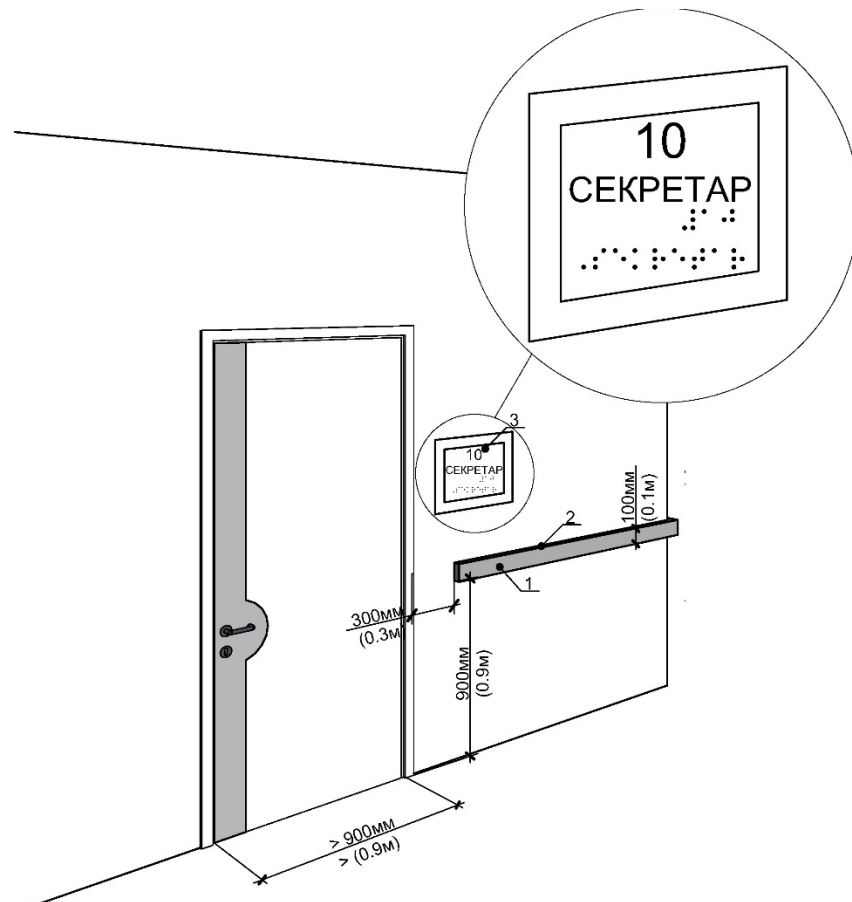

Рис. Схема розміщення елементів входної зони

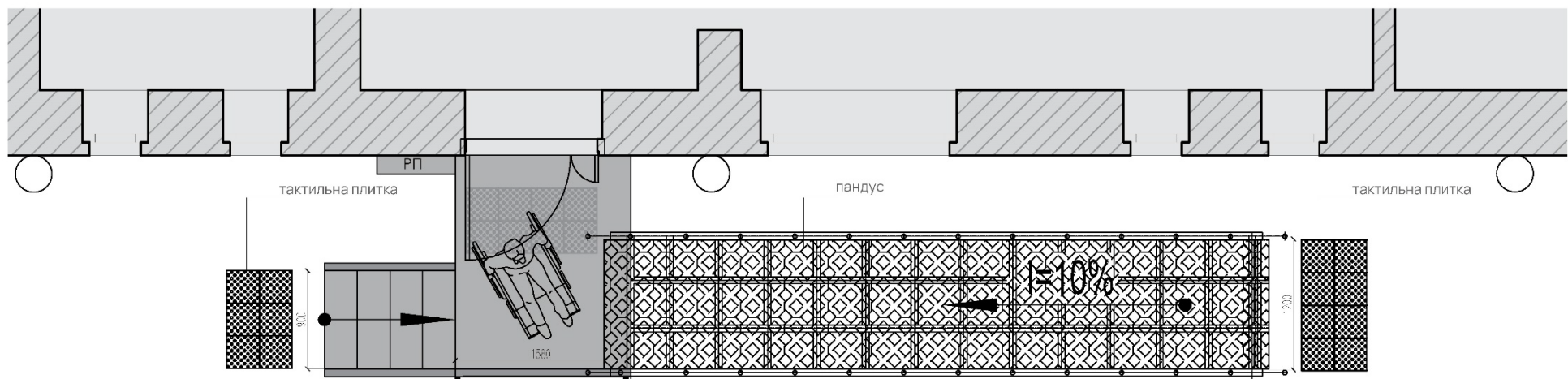
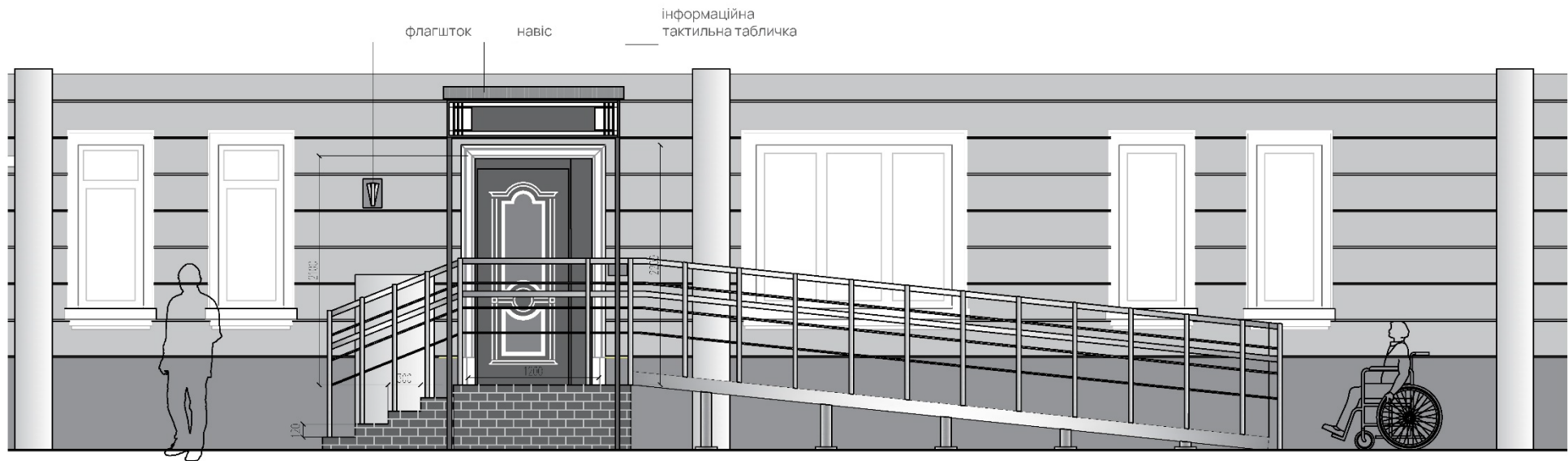

Рис. Схема адаптаційного рішення з влаштуванням пандусу для входної групи

3.1.7. Освітлення і дзеркала

В більшості населених місць доцільно удосконалити систему освітлення: додати кількість ліхтарів, змінити тьмяне жовте світло на яскраве біле, за рахунок світлодіодних ламп. Це зробить пересування людей територією більш комфортним, та менш небезпечним. Необхідно встановити більше освітлення на пішохідних шляхах, які пролягають від зупинок громадського транспорту до будинків. Для комфортного та безпечного пересування містом у нічний час, освітлення повинне охоплювати усі пішохідні шляхи. Оснащення ліхтарів зовнішнього освітлення доцільно виконувати LED-лампами холодного світла. Не зважаючи на те, що тепле світло краще сприймається оком, для освітлення прибудинкової території та території біля громадських установ найчастіше його недостатньо.

Вхідні групи повинні мати достатньо освітлення, що сприятиме кращому орієнтуванню і знаходженню входу до будівлі, також мають бути рівномірно освітлені підходи до будівлі, сходи, пандуси і поручні.

В місцях з обмеженим кутом огляду, або наприклад на вузьких проходах доцільно встановлювати дзеркала. Оглядові дзеркала завдяки опуклій сферичній формі значно збільшують огляд, забезпечуючи перехожих більш повною інформацією. Це дозволяє людині побачити, чи не переслідує її хтось позаду, або за рогом.

3.1.8. Зупинки громадського транспорту

Доступні зупинки мають бути позначені жовтою тактильною плиткою та тактильними направляючими для людей з порушенням зору за 80 см до краю бордюрного каменю. У разі наявності бар'єрів і перешкод підхід до зупинки має бути облаштований похилими заїздами. Для орієнтації людей з порушенням зору встановлюються мнемосхеми, що дозволяють їм простіше орієнтуватися в просторі: за допомогою шрифту Брайля на карті промальована схема місцевості з зазначенням назви зупинок, адреси, пішохідного переходу. Також мнемосхема дозволяє прослухати аудіоінформацію про місцезнаходження різних установ, про маршрути громадського транспорту, про інтервал руху трамваїв та автобусів. Ця ж інформація має дублюватися на інформаційному табло. [19]

Перед початком посадкового майданчика зупинки з обох боків відносно шляху руху по всій ширині тротуару встановлюють інформаційні тактильні смуги перпендикулярно до проїзної частини. За всією довжиною посадкового майданчика зупинки встановлюють тактильну смугу, яка може виконувати функції водночас попереджувальної та направляючої. Таку тактильну смугу

встановлюють уздовж краю платформи зупинки на відстані 0,8 м від проїзної частини. Ширина тактильної смуги може бути 0,3 – 0,6 м. На цій тактильній смугі необхідно додатково виділяти інформаційною тактильною смугою у вигляді квадрата площею не менше ніж 0,9 × 0,9 м очікуване місце розташування дверей для посадки під час зупинки маршрутного транспортного засобу. [19]

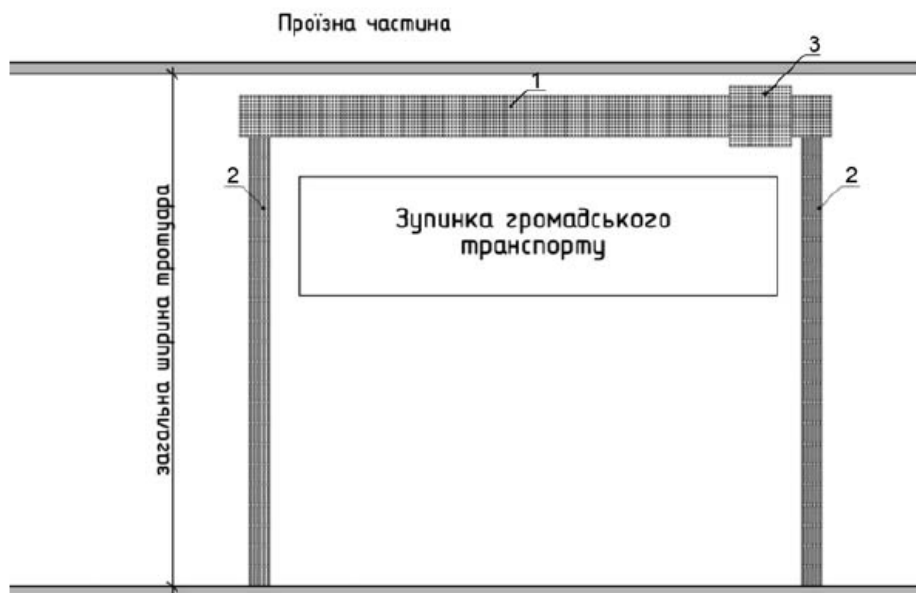

Рис. Застосування тактильних смуг на зупинці громадського транспорту. (1 – попереджувальна, 2 – інформаційна, 3 – інформаційна, що позначає місце посадки в транспорт) [13]

3.1.9. Транслітерація шрифтом Брайля, вказівники та навігація

Навігація та інформування є важливою складовою комфортного простору. Доступне середовище повинно бути забезпечене засобами безпеки, орієнтування, отримання інформації, у тому числі для осіб із порушеннями зору, та включати: тактильні елементи доступності, візуальні елементи доступності, аудіопоказчики. [13]

Необхідно передбачати та встановлювати таблички Брайля для людей із порушенням зору. Це зробить їх перебування у місті більш комфортним та безпечним. Рекомендується замінювати таблички з номерами будинків та назвами вулиць, які втратили свій колір, або назву погано видно.

Тактильні інформаційні показчики повинні дублювати плоско друковану текстову чи графічну інформацію у тактильному вигляді та шрифтом Брайля. Порядок тактильних символів має відобразитися зліва направо. Форми, на яких розташовано такі показчики, не повинні мати гострих кутів (мати заокруглення). Тактильні інформаційні показчики поділяються на інформаційні тактильні

таблички (зовнішні і внутрішні), інформаційні тактильні позначки та мнемосхеми. Інформаційні тактильні таблички повинні дублювати текстову інформацію у тактильному вигляді плоско друкованого тексту та шрифтом Брайля. [13]

ЕКСТРЕНА ДОПОМОГА EMERGENCY SERVICES		
ПРИ ПОЖЕЖІ DЗВОНИТИ FIRE	101	
ПОЛІЦІЯ POLICE	102	
ШВИДКА ДОПОМОГА AMBULANCE	103	
АВАРІЙНА ГАЗУ GAS	104	

Фото. Кнопка виклику поліції, таблички з телефонами екстрених служб

Елементи будівель та території, такі як доступні паркувальні місця, доступні зони посадки, доступні входи, якщо доступні не всі входи до будівлі, спеціалізовані місця у загальних туалетах, доступні підйомні пристрої тощо повинні ідентифікуватися міжнародним символом доступності. Показчики напрямку, що вказують шлях до найближчого доступного елемента, повинні бути забезпечені в межах розумного пристосування у недоступних входах у будівлю, недоступних громадських туалетах, виходах і сходах, які не є шляхами евакуації для осіб з інвалідністю. [13]

Фото. Інформаційні показчики, парк Наталка, Київ

Зовнішня тактильна табличка повинна містити основну інформацію про об'єкт, назву об'єкта, години роботи. Місце розміщення зовнішньої тактильної таблички праворуч від входу до об'єкта на висоті від 1,2 м до 1,5 м на стіні або окремому стояку, вертикально по відношенню до поверхні землі або на спеціальному стояку горизонтально під кутом 25-40° на висоті 0,9 м. [13]

Фото. Інформаційні таблички з шрифтом Брайля

Інформаційні таблички та показчики повинні бути розташовані на зручній для вільного зорового сприймання висоті 1,20-1,60 м. Адресні таблички повинні бути розміщені при вході на прилеглу до об'єкта територію (за наявності). Адресні таблички на об'єкті повинні бути розташовані по краях будівлі та перед входом до будівлі. Показчики, які вказують напрям руху до відповідних об'єктів, повинні бути розташовані в зоні видимості відносно один одного. Зміст показників для орієнтування та навігації має бути чітким та лаконічним. [13]

Одним з видів тактильних інформаційних покажчиків є мнемосхема. Це засіб забезпечення навігації (орієнтування) осіб з порушеннями зору, який являє собою тактильний план будівлі, об'єкта, окремих локацій навколишньої території. Основне завдання мнемосхем – забезпечити доступність території або приміщень для самостійного безпечного пересування осіб з порушеннями зору. Тактильна мнемосхема має бути зрозумілою незрячому або слабозорому користувачеві на дотик і давати йому можливість самостійно зорієнтуватися на місцевості.

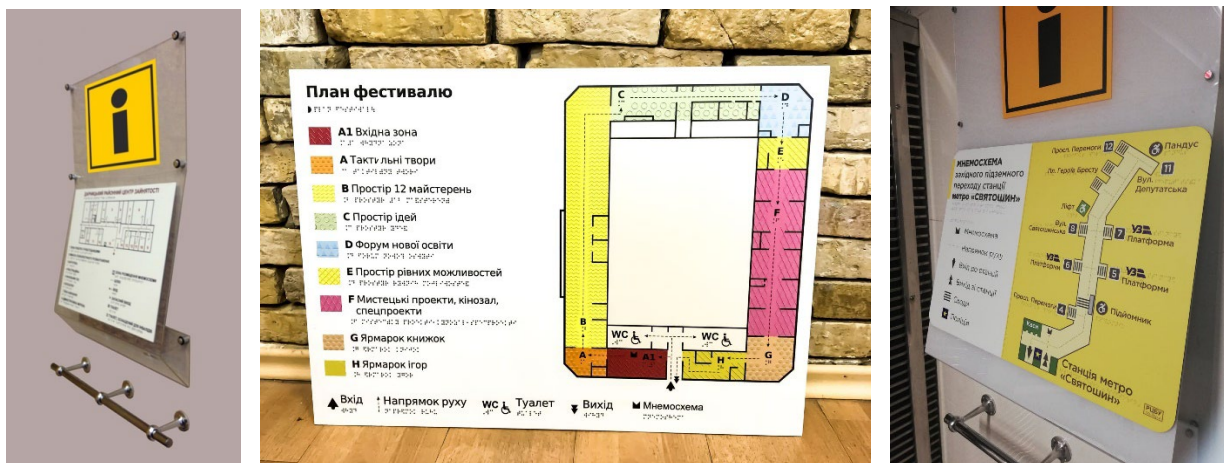

Фото. Приклади мнемосхем, РЦБУ

3.1.10. Елементи благоустрою

В межах громадських просторів доцільно передбачити можливості для короткого перепопочинку, сидіння. Місця для сидіння слід розташовувати в затіненій зоні. Поруч із місцями для сидіння необхідно передбачити додаткове вільне місце для крісел колісних та дитячих візочків.

Сидіння мають бути на висоті від 430 мм до 470 мм і обладнані підлокітниками та спинками, щоб допомогти літнім людям сідати та вставати. [14]

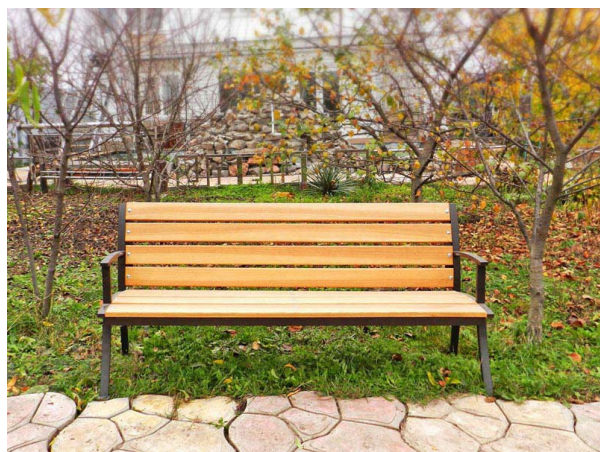

Фото. Лави зі спинкою і поручнями

Фото. Лава з місцем для крісла колісного

Для створення комфортного середовища для батьків і піклувальників з маленькими дітьми у візочках в громадських просторах біля закладів медицини, біля шкіл і дитсадків, магазинів доцільно влаштовувати організовані місця для паркування візочків.

Фото. Обладнання місця для паркування дитячих візочків

3.1.11. Майданчики

До категорії майданчиків, що розміщуються в межах громадських просторів, відносяться дитячі ігрові, спортивні і майданчики для відпочинку.

Розміщення дитячих ігрових майданчиків має на меті створення такого ігрового середовища, де діти будуть:

- отримувати позитивні емоції;
- отримувати новий досвід взаємодії з навколишнім середовищем і спілкування;
- психологічно і інтелектуально розвантажуватись після напруженого навчання;
- здійснювати психо-емоційну розрядку;
- перемикає увагу на інший вид діяльності і активності.

Різноманітні види ігрового обладнання сприяють розвитку різних здібностей дитини. Наприклад, канатні комплекси сприяють безпечному та комфортному подоланню страху висоти, психологічному розвантаженню, розвитку координації рухів, сенсорики і дрібної моторики, і, як наслідок, стимулювання розумових і мовних центрів дитини. Балансири сприяють розвитку координації рухів, стимуляція лівої і правої півкуль і мозжечка, тренування рівноваги, зміцнення м'язового корсету, тренування вестибулярного апарату дитини. Батути сприяють розвитку навички концентрації уваги дитини, розвитку вестибулярного апарату, навичкам м'язового групування, координації рухів і контролю над тілом. Сітки допомагають розвитку п'ястових і плечових м'язів, розвитку навички планування дій, згурпованої роботи м'язів тіла, стимулювання дрібної моторики при контакті з канатами, розвиток комунікаційних і соціально-колективних навичок дітей (взаємопідтримка, згуртованість, координованість дій). Гойдалки допомагають зняттю стресу, стимулюванню мовних центрів, психологічному розвантаженню, тренуванню вестибулярного апарату і координації рухів, відновлення спокою і відчуття умиротворення.

Майданчики для дітей можуть включати в себе зони для рухливих ігор, спортивні містечка, плескальний басейн, затінки для спокійних ігор і занять, майданчики з ігровим устаткуванням (ліанами, гойдалками, гірками, каруселями, бумами), невелику спортивну ігрову зону, місця і устаткування для занять легкою атлетикою, місця, обладнані гімнастичними снарядами, майданчики для вільних ігор, відкриту сцену, куточок оповідача, майданчик, де навчають правилам дорожнього руху, квітники і галявини для дітей, треки для катання на самокатах, гірки для катання на санях. [16]

Дитячі ігрові майданчики розташовують на відстані не менш 6 м від проїздів та автостоянок і не менш 5 м до майданчиків іншого призначення. Входи на майданчики варто організовувати з пішохідних доріжок, а не з проїздів або вулиць з рухом транспорту. Майданчики не повинні бути прохідними, забороняється робити входи на дитячі майданчики через гостьові автостоянки. Від проїздів і автостоянок майданчик повинен бути ізолюваний озелененою смугою шириною не менш 5 м. Поверхня майданчику повинна бути рівною, відповідати вимогам скидання атмосферних вод, покриття не повинні порошити, а після дощу або поливу – швидко висихати. При проектуванні варто виділяти ділянки для активного відпочинку і для дітей у колясках.

Покриття майданчиків повинні бути безпильовими, а після дощу або поливу швидко висихати, тверде покриття влаштовують із плиток або інших декоративних матеріалів, що не зв'язані з застосуванням бітуму, покриття зі спецсуміші влаштовують у гойдалок, каруселей та іншого ігрового обладнання.

Зона майданчика:

Гумові плити

Штучна трава

Мульча

Бруківка без фаски

Пішохідна зона :

Рис. Типи покриттів дитячих майданчиків

Серед зелених насаджень у межах майданчиків рекомендується улаштувати велосипедні доріжки шириною 1,2 – 1,5 м, що не повинні наближатися до проїздів ближче чим на 5 м.

Зелені насадження навколо дитячих майданчиків повинні розміщати з урахуванням забезпечення їхньої інсоляції протягом 5 годин світлового дня, для чого з східного боку дерева висаджуються не ближче 5 м від краю майданчика, з західного та південно-західного боків – не ближче 1,5 м до майданчика, для того, щоб створити тінь та захистити відпочиваючих від гарячих променів полуденного сонця. Рослини по периметру ігрової зони захищають від вітру, пилу та вихлопних газів. Влаштування живоплоту використовується для зонування території і її поділу на частини для різних вікових груп. В асортимент деревно-чагарникових порід для озеленення дитячих майданчиків не повинні включатися колючі, отрутні й плодові рослини.

Дитячі ігрові майданчики повинні освітлюватися у вечірній час, а освітлення повинне носити як функціональний так і декоративний характер, освітлювальні установки можуть бути вбудованими в малі архітектурні форми. Майданчики повинні бути обладнані інформаційними стендами з описом правил користування та телефонами екстрених служб. Виходячи з умов безпеки ігрові майданчики для дітей до семи років слід огорожувати парканом висотою не менше 1,2 м.

Для дітей молодшого віку влаштовують майданчик для ігор з пісочницею, низькими гойдалками, лавами (високі і низькі) тощо, можуть бути влаштовані водні елементи обладнання. Необхідно передбачати окремий майданчик або окрему зону на комбінованому майданчику для ігор дітей до трьох років Така зона має бути відокремлена від пішохідних шляхів, велодоріжок і місць активних ігор дітей старшого віку. Для безпеки ігрову зону потрібно відділити озелененням не нижче ніж 1,5 м або смугою газону не менше 3 м, а також передбачити поруч місця для сидіння дорослих. Для ігор потрібно розміщувати низькі качелі та гірки, обладнання для лазання не вище 80 см.

При розміщенні елементів благоустрою дитячого майданчика обов'язковим є дотримання рекомендацій виробника щодо зон безпеки ігрового обладнання (зона падіння і приземлення). Зони безпеки сусідніх елементів на майданчику не повинні перетинатися.

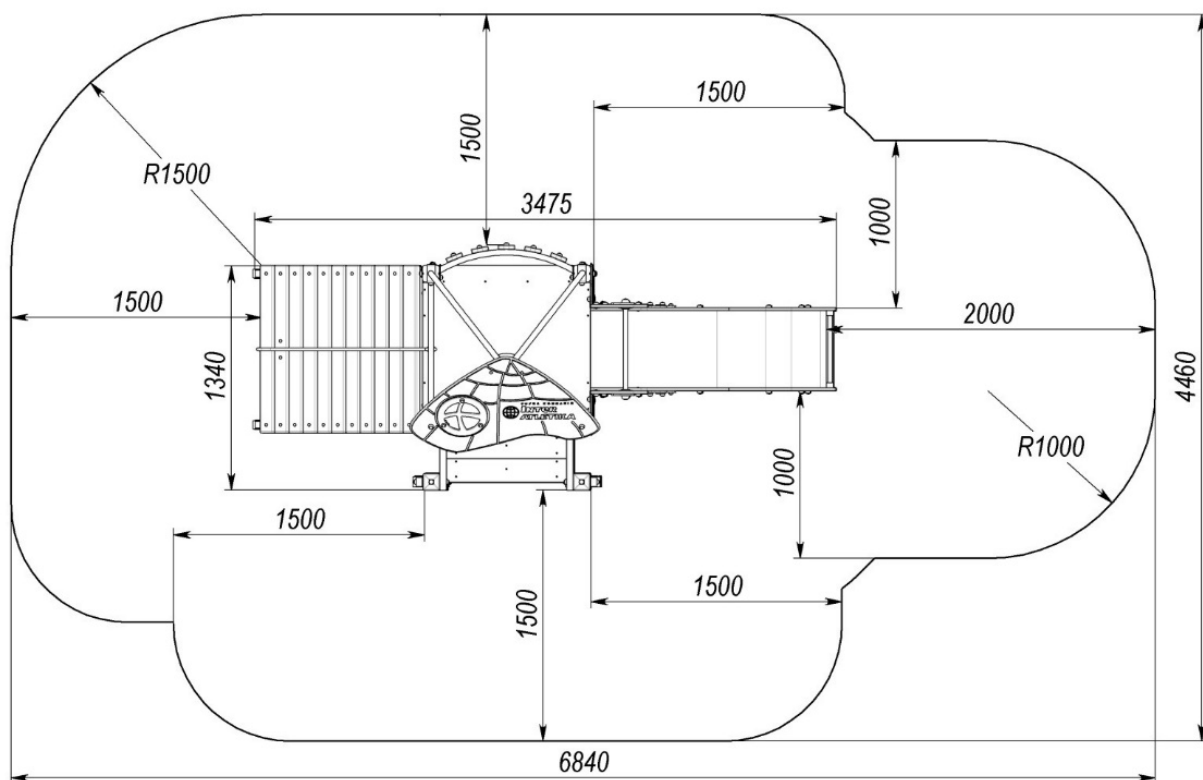

Рис. Приклад зони безпеки ігрового обладнання - гірки (Interatletika).

Майданчик для ігор дітей від трьох до семи років для групових ігор дошкільнят може містити тематичні ігрові комплекси, канатні комплекси, гойдалки, батуту, буми, балансири, каруселі. В межах такого майданчика варто передбачити поруч місця для сидіння дорослих, що супроводжують дітей.

Майданчик для ігор дітей від семи до 12 років призначений для ігор молодших школярів. Тут може передбачається обладнання для активного відпочинку та тихих групових ігор: спортивно-ігрові комплекси, канатні комплекси, альпіністські стінки, батуту, гойдалки.

Майданчик для ігор підлітків від 12 до 15 років призначений для відпочинку дітей середнього та старшого віку. На майданчику можливе розміщення скейт-парку, альпіністської стінки, смуги перешкод, спортивно-ігрового комплексу, тенісних столів та столів для настільних ігор.

Ігрові комплекси для дітей, що користуються кріслом колісним, відрізняються від звичайних тим, що до них (або на них, як у випадках з гойдалкою чи каруселями) можна зручно під'їхати на кріслі.

Ігрові комплекси для дітей з інвалідністю характеризуються такими параметрами, як:

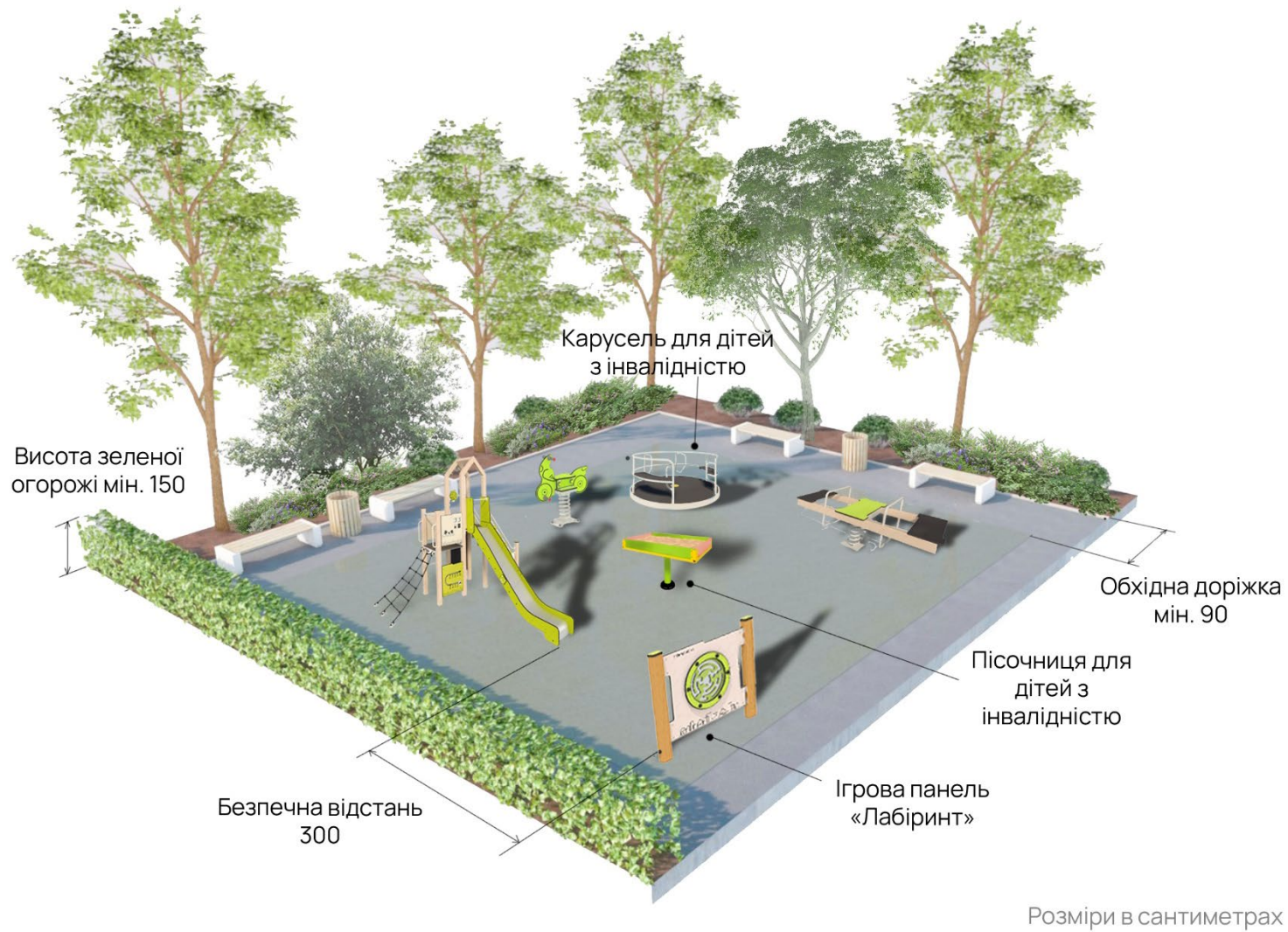
- збільшена площа майданчика, що забезпечує вільний доступ до будь-якого ігрового елемента;
- наявність зручних поручнів для безпечного пересування;
- широкі пандуси для комфортного в'їзду та виїзду дитини на візку;
- наявність спеціальних кріплень для фіксації коляски на гойдалках та каруселях.

Присутність ігрових елементів із великою кількістю дрібних деталей сприяє розвитку тактильних навичок дітей із слабким зором.

Інклюзивні майданчики дозволяють дітям з різними потребами грати разом. Це надзвичайно важливо для їх соціалізації, адже у такому інклюзивному просторі малюки з інвалідністю не почуватимуться відокремленими від інших дітей.

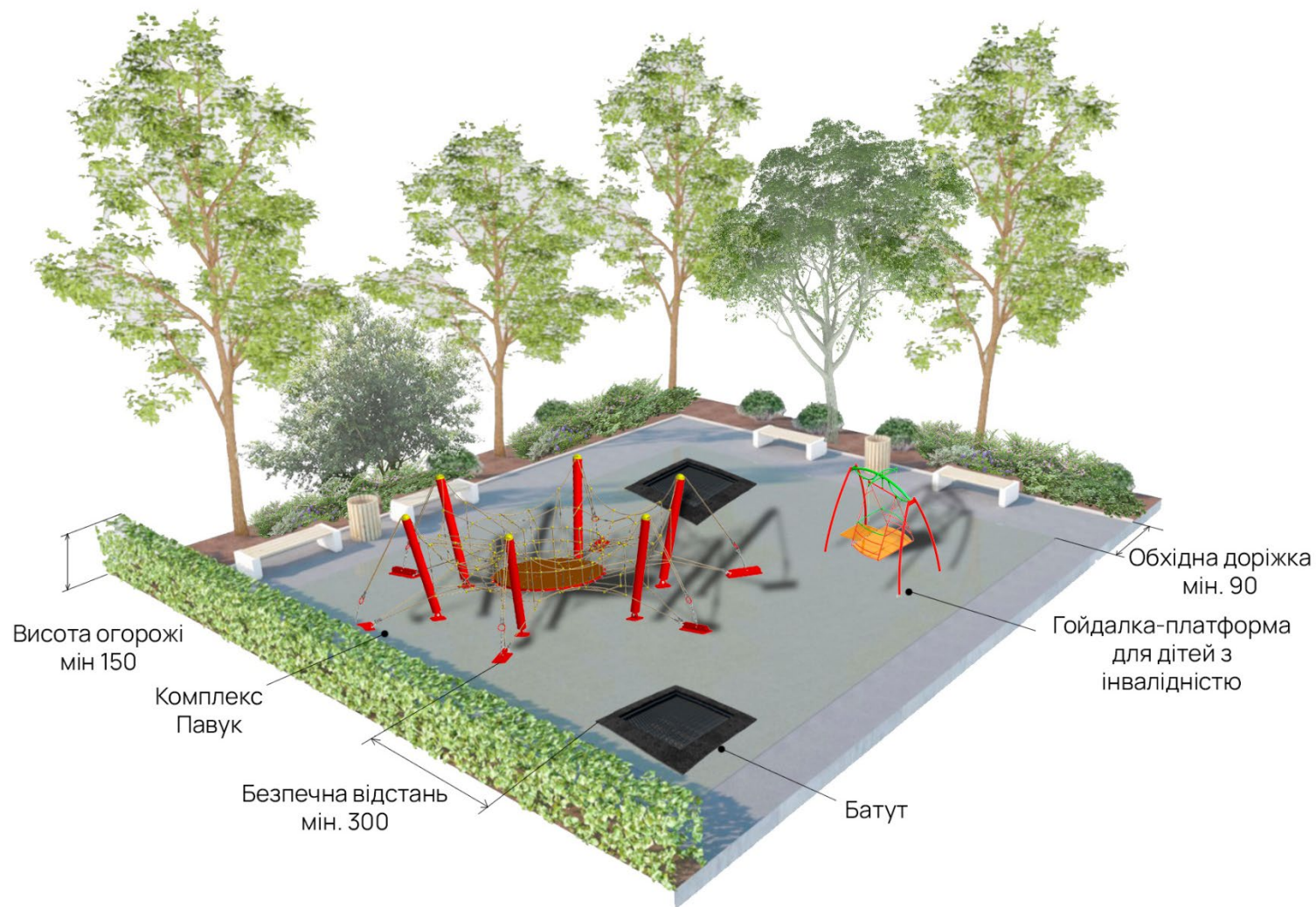
Фото. Елементи інклюзивного спортивно-ігрового майданчика

Рис. Приклад дитячого майданчика для дітей дошкільного віку з інклюзивними елементами ігрового обладнання

Рис. Приклад універсального дитячого майданчика для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку з інклюзивними елементами ігрового обладнання

Рис. Приклад універсального дитячого майданчика для дітей молодшого і середнього шкільного віку з інклюзивними елементами ігрового обладнання

Рис. Приклад універсального дитячого майданчика для дітей середнього шкільного віку з інклюзивними елементами ігрового обладнання

Рис. Приклад універсального дитячого майданчика для дітей молодшого і середнього шкільного віку

Майданчики для дівчат-підлітків

Дівчата і хлопці граються по-різному. Дівчата схильні проводити час у малих групах і розважатися в словесних іграх, просто розмовляти і соціалізуватися. Більшість хлопців надають перевагу великим групам, які заохочують до фізично активніших ігор, наприклад, до футболу. Дівчата частіше полюбляють ігри, де наявний ритм, координація всього тіла, скандування або співи (скажімо, скакалка, «класики» та ігри з оплесками). Водночас хлопці зазвичай вибирають ігри, що потребують фізичної сили та навичок, які призвичаюють щось кидати та попадати у ціль (баскетбол, боротьба, стрільба з лука). Хлопці схильні займати велике, центральне місце, залишаючи дівчаткам простір збоку. Зазвичай на ігровому майданчику хлопці займають удесятеро більшу площу і часто заважають іграм дівчат. Для сприяння ширшому використанню спортивних майданчиків дівчатами можна створити більше виходів на ігровому майданчику, створити місця для сидіння та неформальних розваг дівчат, створення додаткової ігрової зони без накреслених ліній, щоб підтримати неформальні ігри дівчат із м'ячем. [17]

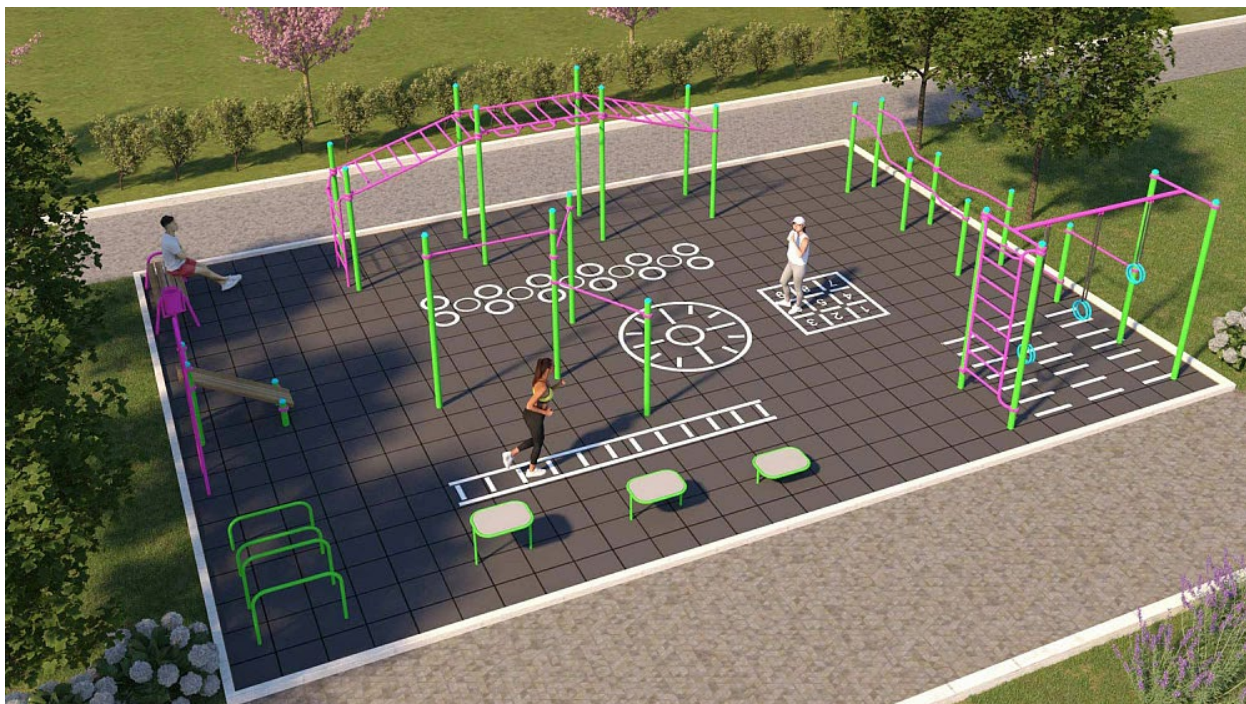
Ігрове обладнання має бути багатофункціональним, тобто крім аспекту руху та спритності, воно повинно мати високу комунікативну цінність (сидіти / лежати - дивитись - рухатись). Необхідно також запропонувати ігрове обладнання, яке може спільно використовуватися кількома людьми одночасно (наприклад, гойдалка-гніздо, вежі для лазання, карусель тощо). Ігрове обладнання, на якому одночасно можуть грати декілька дітей і де можна легко поєднати інтереси молодших і старших дітей, полегшує нагляд за дітьми старшого віку. Якщо можливо, це ігрове обладнання не повинно мати вузьких зон, які може «заблокувати» одна людина.

Передбачається, що такі заходи сприятимуть справедливому розділенню ігрового та спортивного простору, а комфорт під час співіснування хлопців та дівчат сприятиме діалогу та взаєморозумінню.

При розміщенні спортивних майданчиків необхідно враховувати дотримання нормативної відстані щонайменше 12 м (для майданчиків поза межами прибудинкової території, в паркових зонах тощо, краще 20-50 м) від вікон житлових будинків та ізолювати від житлових будинків смугою шумозахисного озеленення. Майданчики повинні бути освітлені, огорожені, обладнані інформаційними стендами з описом правил користування та телефонами екстрених служб.

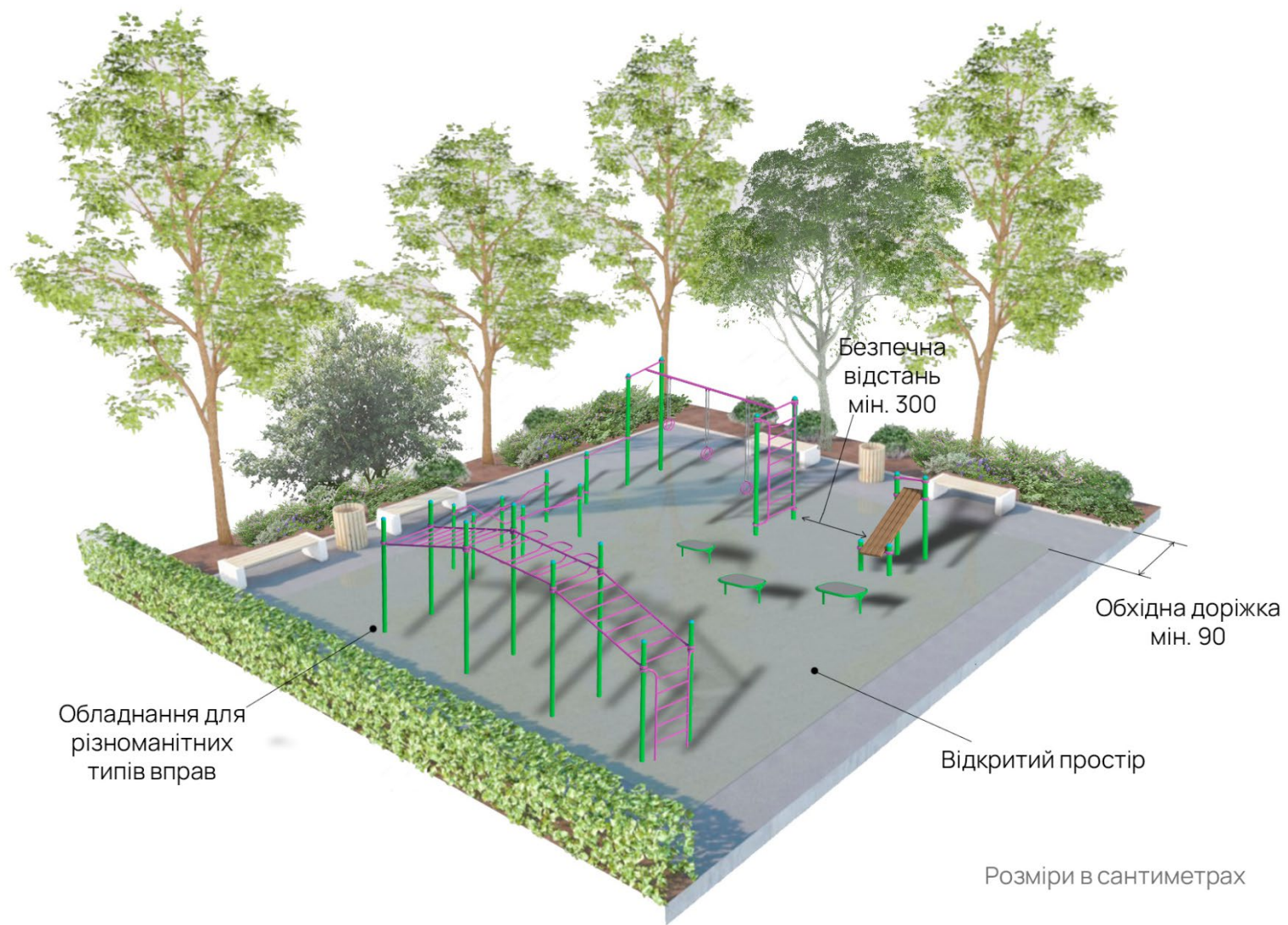
Найбільш поширеними видами спортивних майданчиків є ігрові поля (футбольні, баскетбольні, волейбольні, тенісні корти тощо) і воркауті з силовими тренажерами. Такі типи майданчиків не відповідають в повній мірі потребам всіх категорій населення, зокрема, вони не облаштовані для потреб людей з

інвалідністю та не користуються популярністю і не є зручними для дівчат-підліток і молодих жінок. Вирішити цю проблему можна за рахунок розміщення мультифункціональних спортивних майданчиків, обладнання яких орієнтоване на всі вікові категорії та групи населення. Такі майданчики дозволяють здійснювати тренування не лише за допомогою силових навантажень, а і створює можливості для проведення тренувань з фітнесу, розвитку координації, витривалості, гнучкості, що є більш привабливим для дівчат і жінок, а також підходять для занять з реабілітації, що особливо актуально для тих людей, які відновлюються після травм і поранень.

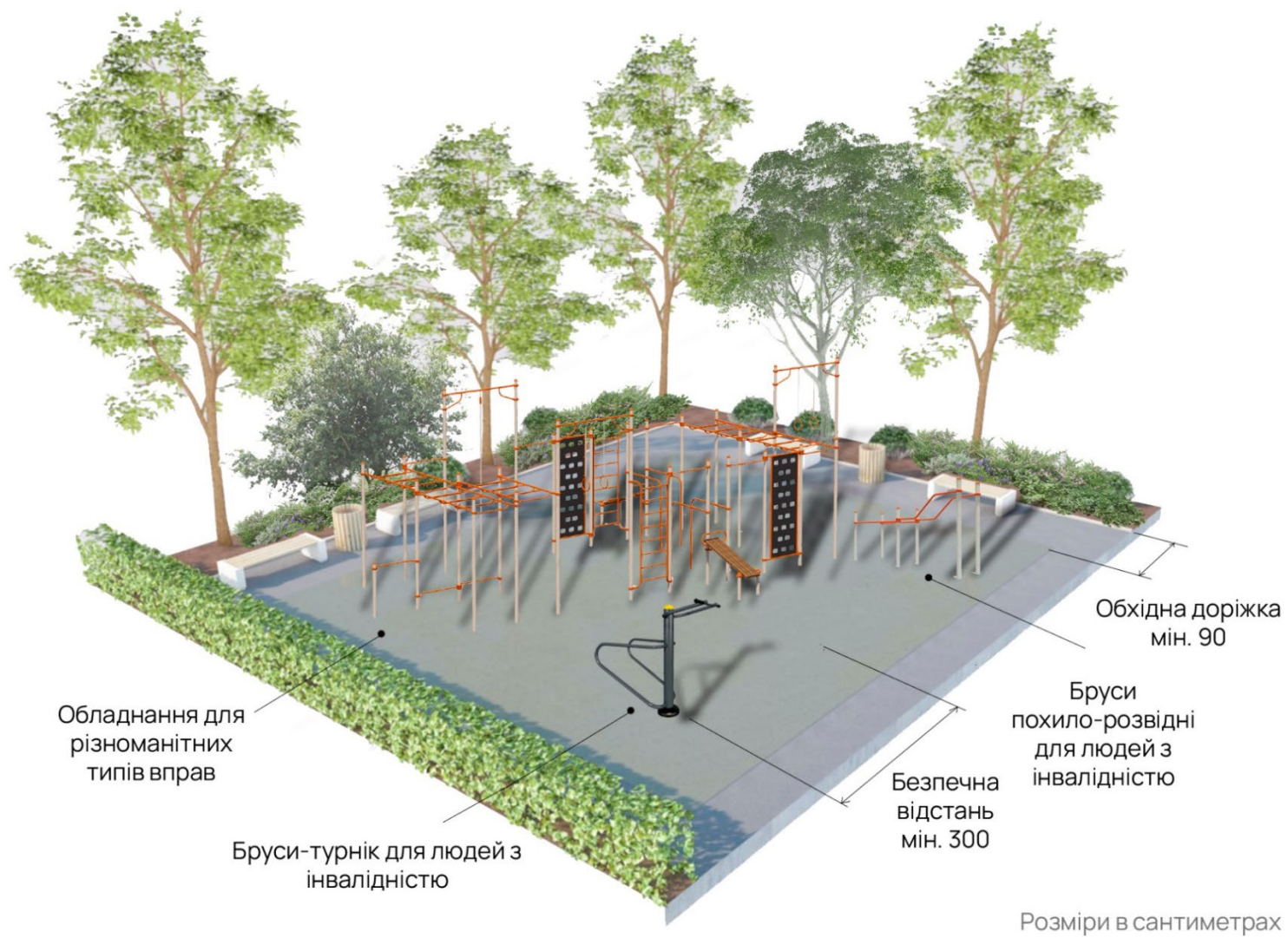

Рис. Приклад мультифункціонального спортивного майданчика, Interatletika

Ще одним важливим аспектом гендерної чутливості є розвиток інфраструктури для людей з інвалідністю, яка включає в себе і спеціально обладнані спортивні майданчики. Такі майданчики мають відповідне обладнання, в т. ч. для людей, що користуються кріслом колісним, для виконання вправ для поліпшення рухливості суглобів, збільшення м'язової сили, поліпшення координації, розвитку витривалості. Інклюзивні спортивні майданчики також можуть бути пристосовані для заняття активними іграми.

Рис. Приклад обладнання мультифункціонального спортивного майданчика

Рис. Приклад обладнання спортивного майданчика для людей з інвалідністю

3.1.12. Паркувальні місця

На відкритих індивідуальних автостоянках біля закладів обслуговування слід виділяти не менше 10 % місць (але не менше одного місця) для транспорту інвалідів. Місце для паркування автотранспорту людей з інвалідністю повинно бути розташоване якнайближче до входу у будинки/споруди громадського призначення, але не далі як 50 м.

Шлях від місця стоянки до будівлі/споруди повинен бути без бар'єрів. Тому необхідно облаштовувати пандуси для виїзду візком зі стоянки на тротуар. Ширина зони для паркування автомобіля особи з інвалідністю повинна бути не менше ніж 3,5 м. Розміри паркувальних місць, які розташовані паралельно бордюру, повинні забезпечувати доступ до задньої частини автомобіля, щоб використовувати пандус або підйомний пристрій. [13]

Розміри:

- мінімальна ширина місця для автомобіля інваліда – 3,50 м;
- для проїзду інвалідним візком між автомобілями на стоянці має бути інтервал щонайменше від 1,00 м. до 1,50 м.

Місця для стоянок автомобілів людей з інвалідністю повинні бути означені знаками, прийнятими в міжнародній практиці.

Рис. Стоянки індивідуального автотранспорту для осіб з інвалідністю. [13]

3.1.13. Велоінфраструктура

Місця для тимчасового паркування велосипедів розміщуються біля вхідних груп будівель, в межах громадських просторів, поблизу спортивних та ігрових

майданчиків тощо. Мінімальна довжина місця для перпендикулярного велосипедного паркування – 2 м.

У стиснених умовах паркування організується під кутами 30°, 45° або паралельно. Рекомендована відстань між стійками велопарковки – щонайменше 0,6 м, мінімальна ширина проходу вздовж паркування з припаркованим велосипедом – 1,2 м. Велопаркування не має перешкоджати руху пішоходів та проїзду транспортних засобів, а саме, мати чітко окреслені зони, конструкція для тимчасового паркування велосипедів має бути надійно закріплена до поверхні передбачати кріплення велосипеда за раму, а не за колесо. [14]

Фото. Приклад велопарковки біля спортивної зони

При облаштуванні на тротуарі велодоріжки необхідно відокремлювати пішохідну зону тротуару від зони, у межах якої рухаються засоби мікромобільності, за допомогою стандартних або спеціальних тактильних смуг, а в разі поєднання тротуару та велодоріжки тактильні смуги повинні контрастно відрізнятися за кольором від поверхні, на яку їх встановлено. [19]

3.1.14. Громадські вбиральні

Громадські вбиральні мають бути розташовані рівномірно по місту з радіусом пішохідної досяжності до 500 м. Сучасна громадська вбиральня, має бути укомплектована, крім жіночої і чоловічої кімнат, туалетною кімнатою для людей з інвалідністю і сімейною туалетною кімнатою.

Фото. Громадська вбиральня, парк Наталка. Київ.

3.1.15. Зонування території

Громадський простір потребує ефективного зонування. У житлових будинках мешкають люди, які в той чи інший період можуть мати як постійну, так і тимчасову маломобільність. Однією з проблем є відсутність різних зон, де кожен зможе провести час та які функціонально задовольняють різні потреби. [14]

Доцільним рішенням при проектуванні громадського простору є виділення зон для різних активностей і їх планувальне відокремлення. Наприклад, можна виділяти частину громадського простору для проведення публічних заходів, натомість в іншій його частині виділяючи територію для зони тихого відпочинку. Так будуть враховуватись як потреби людей, що хотіли би отримати нові враження і активно провести час з інтересами мешканців/ок, які би хотіли усамітнитись і відпочити в тиші.

3.1.16. Паркові зони

Просторова та дизайнерська концепція паркової зони безумовно впливає на можливе її використання та вибір відвідувачів. Проектуючи відкриті простори, можна опосередковано впливати на поведінку різних груп користувачів. Таким чином можуть бути розширені, але й обмежені можливості для дій та спілкування окремих груп. Дітям та молоді потрібен простір для фізичних вправ і зустрічей з однолітками для здорового фізичного та розумового розвитку, а громадські парки є одними з найважливіших безкоштовних місць дозвілля. Особливу увагу слід звернути на потреби дівчат, які часто недостатньо враховуються в традиційно оформлених парках. Гендерні критерії для майбутніх рішень з проектування парків

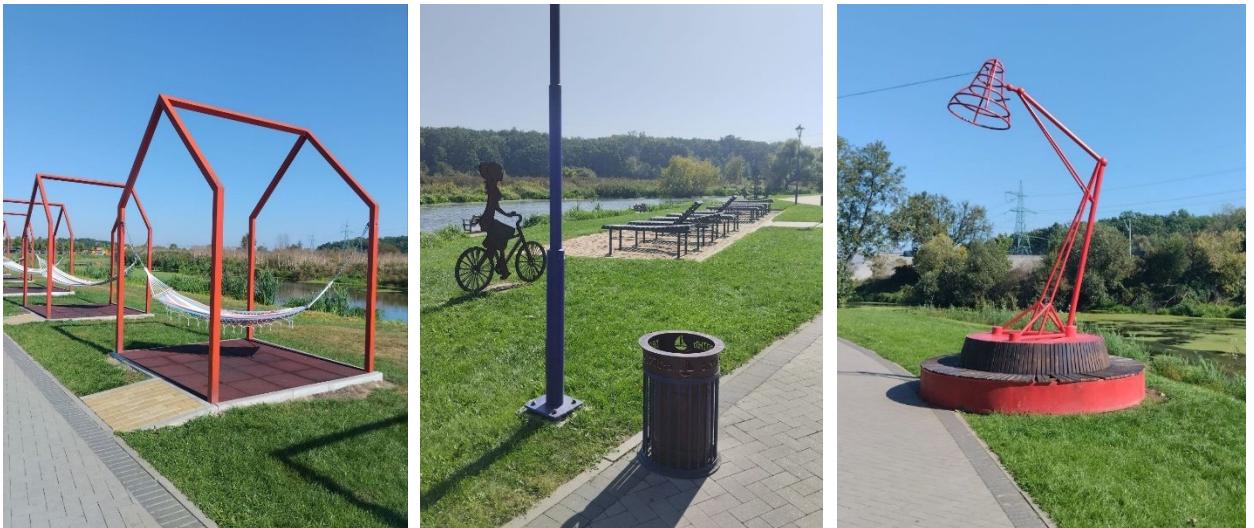
в першу чергу спрямовані на підвищення рівня безпеки перебування в цих зонах для всіх категорій населення. Ось деякі з цих гендерно-специфічних критеріїв:

- достатнє освітлення в парку і на паркових стежках;
- достатня видимість навколо;
- ігрові майданчики для дітей, розташовані близько до будинку, щоб забезпечити контроль з боку опікунів;
- чітка просторова компоновка всього парку і ігрових зон;
- багатофункціональні ігрові майданчики, наприклад, спеціальні майданчики для дівчат, які вважають за краще такі види ігор як, наприклад, бадмінтон і волейбол;
- відкриті майданчики для відпочинку на газоні.

Ще одним важливим гендерно-специфічним аспектом є розподіл соціальних ролей дітей під час їх соціалізації у відповідності до їхньої статі. Внаслідок цих процесів хлопчики частіше об'єднуються в більші групи, вони більш галасливі і успішніше відстоюють свої претензії та інтереси в просторі. За дослідженнями віденських фахівців (дослідження 1996/97 рр. «Упущені можливості? – Дівчата в громадських місцях!») (Магістрат міста Відня – Управління у справах жінок), соціологи Едіт Шлаффер і Шеріл Бенард) переважна більшість дівчат і майже половина хлопчиків вважають, що не варто намагатися ділитися місцями у просторі, які вже зайняті старшими хлопцями, оскільки ті, хто робили відповідні спроби, отримали відмову. У випадку з дівчатами акти відмови часто супроводжувалися сексуальними образами. Як показує практика, існуючі простори використовуються більш наполегливими і сміливими групами, а дівчата, як правило, більш сором'язливі коли справа доходить до використання простору, і через це майже повністю відмовляються від парків і громадських ігрових майданчиків приблизно у віці від 10 до 13 років. Водночас сучасне обладнання дитячих майданчиків переважно надає перевагу дітям чоловічої статі та молоді. Для того, щоб запропонувати дівчатам і хлопцям рівні можливості у використанні громадських місць і, таким чином, збільшити присутність дівчат у парках і розширити спектр їхніх занять, різним моделям поведінки статей слід приділяти рівну увагу при проектуванні. Громадські місця мають бути однаково привабливими для дівчаток і хлопців. Той факт, що дівчата та хлопчики мають різні інтереси до ігор, спорту та діяльності, а отже висувають різні вимоги до дизайну дитячих майданчиків, майже не враховується при проектуванні парків. Для того, щоб парки використовувалися і дівчатами, і хлопцями, їх потрібно планувати та проектувати таким чином, щоб забезпечити гендерну рівність. На рівні просторового планування необхідно створювати мережу відкритих просторів (парків, скверів, бульварів, пішохідних вулиць тощо), де діти та молодь проводять свій час, таким чином розподіляючи навантаження більш рівномірно.

Мережа доріжок у парку повинна сприяти можливості прогулянок по довгому маршруту і враховувати зв'язок з іншими відкритими просторами (пішохідні маршрути). Діапазон просторів має бути різноманітним (малі і великі, закриті і відкриті простори), так само як і можливості їх використання. Великі за площею простори доцільно розділяти на підзони, або не провокувати зайняття найбільшого простору більш наполегливою групою, а ним могли користуватись кілька груп одночасно. Проектовані простори повинні мати можливості для різноманітного використання, змін, в т. ч. для проведення тимчасових заходів.

При проведенні часу в паркових зонах у дівчат і молодих жінок є зацікавленість в іграх і фізичних навантаженнях, таких, як волейбол, бадмінтон, катання на роликах, лазіння, ігри з необхідністю підтримання рівноваги, використання гойдалок, баскетбол, футбол у власному безпечному середовищі. Також у цієї категорії є потреба для певного усамітнення, для чого добре пасуватимуть перголи та низькі стіни для сидіння. В парку можна створити планувально відокремлену комунікаційну зону з дерев'яною платформою та меблями для сидіння, галявини використовувати як простір для руху та ігор.

Фото. Приклади організації місць для відпочинку

Дуже важливим аспектом для дівчат і молодих жінок є безпека перебування в парку. Основні зони загального користування (головні шляхи, важливі шляхи доступу, наприклад, до туалету, вхідні зони тощо) парку мають відповідати цим критеріям. Відчуття безпеки можна підвищити зробивши так, щоб пішохідні доріжки були добре видимими, перебували під соціальним контролем. Активність основних маршрутів або візуальні сполучення з жвавими місцями (наприклад, сусідніми вулицями) підвищують відчуття безпеки. Візуальні зв'язки між окремими ділянками парку та головною алеєю також збільшують можливості соціального контролю. Цьому допоможуть такі планувальні заходи, як створення чіткої концепції маршруту, забезпечення прямої видимості вулиць і житлових та громадських будинків. Пішохідні доріжки через парки повинні бути добре освітлені. Підвищує відчуття безпеки і чистота в парку, наявність в парку та біля ігрових майданчиків чистих та функціональних туалетів. Поєднання видимих і менш помітних зон пропонує, з одного боку, соціальну безпеку, яка є такою важливою для молодих дівчат і хлопців, а з іншого боку, місця для відпочинку, важливі для молоді.

Фото. Приклад ігрового майданчика з канатними комплексами для лазіння

Для зацікавлень хлопців і молодих чоловіків в контексті дозвілля у паркових зонах входять гра у футбол (закриті сіткою та відкриті поля), баскетбол, катання на скейтах.

Для такої категорії, як батьки/опікуни маленьких дітей найбільш важливим є наявність окремих ігрових зон для маленьких дітей, достатня кількість місць для сидіння з гарним оглядом ігрових зон дитячих майданчиків, наявність місць в тіні, доступ до води, чисті та функціональні туалети поруч зі сповивальними столиками, гарне освітлення, щоб парками можна було користуватися після сутінків.

Ще одна категорія відвідувачів/ок паркових зон, що потребує уваги, це літні люди. Вони потребують створення комфортних безбар'єрних просторів для

тихого відпочинку, малорухливих ігор, як то шахи, нарди, доміно, а також створення комфортних умов для підтримання рухової активності. Для людей похилого віку слід запропонувати захищені, затінені зони з візуальним зв'язком з активними зонами.

3.1.16. Житлові території

Врахування гендерного аспекту також є актуальним для територій житлової забудови. Попри те, що в даному випадку розглядались переважно громадські простори, надання загальних рекомендацій щодо підвищення гендерної чутливості житлових територій, оскільки це дозволить комплексно впровадити в громаді принципи гендерно-чутливого проектування.

Питання покращення рівня доступності актуально для житлових зон не менше, ніж для громадських просторів, тож доцільними будуть заходи, спрямовані на реконструкцію проїздів та тротуарів внутрішньоквартальної території. Пішохідні шляхи необхідно облаштовувати у відповідності до нормативних вимог щодо доступності і безбар'єрності з використанням спеціального виду мощення і спеціальних та стандартних тактильних смуг. Об'єкти щоденного використання мають розміщуватись поруч з пішохідними шляхами (радіус доступності до основних входів у житлові будинки не більший за 200–500 м). Прибудинкова територія має бути безпечною, з замкненими чи напівзамкненими житловими дворами, які будуть звільнені від інтенсивного транспортного чи пішохідного потоку. Необхідно боротися з хаотичним паркуванням на прибудинкових територіях, влаштовуючи спеціально обладнані автостоянки з урахуванням нормативних вимог, аби машини не паркували на тротуарі, і мешканці/ки не наражали себе і дітей на небезпеку, виходячи на проїжджу частину.

Модернізація мережі громадського транспорту з заходами, спрямованими на забезпечення доступу до нього для всіх категорій і груп є ключовим кроком для створення доступного житлового середовища. Для цього має бути створена розгалужена мережа громадського транспорту з відповідно облаштованими зупинками (з інформаційними табло, тактильними смугами, навісами з лавами і урнами тощо), а рухомий склад громадського транспорту має бути укомплектований машинами з низькими порогами або приставними платформами, пристосованими для людей з інвалідністю і маломобільних груп населення.

В межах житлових територій на відкритих гостьових автостоянках необхідно облаштовувати спеціальні паркувальні місця для індивідуального транспорту людей з інвалідністю, які повинні знаходитися в безпосередній близькості до житлових будівель.

Території житлової забудови також повинні відповідати умовам безбар'єрності. На прибудинковій території і в локальних громадських центрах мікрорайонів мають бути влаштовані відкриті загальнодоступні зелені зони для відпочинку. На житлових територіях мають бути створені зони для відпочинку, ігор і занять спортом для всіх категорій мешканців, в т. ч. ігрові майданчики для різних вікових і гендерних груп дітей. небезпечні і занедбані території необхідно ревіталізувати з відповідним благоустроєм і озелененням. В зонах загального користування мікрорайонів доцільно встановлювати зручні лави з поручнями і місцем для крісла колісного, освітлювати важкодоступні місця.

Об'єкти загального користування та громадські приміщення (такі як магазини, пошта, кафе, школи, дитсадки, поліклініки тощо) мають бути доступними для усіх груп людей. Входи до цих будівель (якщо вони не відповідають принципам універсального дизайну) мають бути обладнані пандусами, ліфтами, поручнями для комфортного та безперешкодного пересування. Варто розглянути можливість розміщення в громаді центрів з підтримки, які будуть допомагати самотнім літнім людям та людям з інвалідністю, надавати психологічну допомогу. Також такі центри можуть надавати послуги реабілітації та медичного обслуговування тим категоріям населення, які цього потребуватимуть.

Вхідні групи житлових будинків мають відповідати вимогам доступності та безбар'єрності. Входи мають бути облаштовані навісами, пандусами, поручнями, тактильними смугами, контрастним маркуванням сходів, додатковими засобами освітлення тощо. Вхідні групи доцільно обладнати дверями з прозорими склопакетами, оскільки таке рішення суттєво підвищує відчуття безпеки при вході до під'їзду.

3.2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ В МЕЖАХ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Пропозиції для громадського простору в місті Дунаївці

Доступність громадського простору

1. Стимулювання подальшого розвитку велосипедної інфраструктури

Подальший розвиток велосипедної інфраструктури м. Дунаївці може включати в себе такі кроки, як:

- Підвищення рівня безпеки руху по велосипедним доріжкам (як то відокремлення велодоріжки від смуги автомобільного руху дорожніми делінеаторами);
- створення місць для паркування велосипедів біля всіх значних громадських об'єктів, торгівельних закладів і публічних просторів (в межах простору площі біля центру зайнятості, закладів торгівлі, дитячих майданчиків тощо), де вони відсутні.

2. Удосконалення мережі громадського транспорту

Пропонованими заходами щодо удосконалення мережі громадського транспорту є:

- пристосування або оновлення рухомого складу маршрутних автобусів для потреб людей з інвалідністю;
- підвищення рівня благоустрою зупинок громадського транспорту (ремонт покриття, встановлення інформаційних стендів з позначенням назви зупинки і розкладу руху);
- облаштування зупинок у відповідності до потреб людей з порушеннями зору (влаштування тактильних смуг та мнемосхем на зупинках);
- удосконалити систему громадського транспорту, щоб вона рівномірно охоплювала всю територію міста з урахуванням нормативних радіусів доступності до зупинок.

3. Удосконалення мережі місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю

З метою створення більш доступного і комфортного середовища для людей з інвалідністю, що користуються власним автомобілем пропонується:

- перевірити дотримання умов безбар'єрного доступу до існуючих місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю;
- здійснити спеціальне символічне позначення місць для паркування людей з інвалідністю на існуючих автостоянках там, де вони відсутні, у відповідності до нормативних вимог (з позначенням зони для крісла колісного);
- встановити відповідні дорожні знаки, що позначають місця для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю;
- облаштувати відповідно до вимог нормативів підходи і з'їзди з тротуарів до місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю (з пониженням бордюрів і розміщенням тактильних смуг).

Безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах

4. Облаштування комфортного покриття на пішохідних шляхах

Створення безбар'єрного середовища на пішохідних шляхах може бути забезпечено за рахунок таких заходів, як:

- ремонт або заміна покриття на ділянках, де виявлено його незадовільний стан (особливо біля будівлі центру зайнятості);
- застосування найбільш зручних для безперешкодного руху типів твердого покриття (плитка без фаски);
- заміна покриття території публічного простору біля центру зайнятості на плитку без фаски;
- при реконструкції вулиць застосування різних типів покриття для організації руху.

5. Створення безбар'єрного середовища

З метою створення безбар'єрного середовища в межах пішохідних шляхів пропонується:

- влаштування понижень бордюрів в місцях перетину вулиць і з'їздів з тротуарів згідно вимог нормативів і безпеки (відповідної нормативу висоти з пологими з'їздами по боках і тактильною смугою);
- позначення місць, де присутні перешкоди або пішохідні переходи, тактильними смугами;
- позначення сходів, напівсфер (в подальшому їх необхідно замінити на огорожуючі стовпчики) і обмежувальних стовпчиків на шляхах руху пішоходів контрастним маркуванням;

- ремонт і обладнання сходів на площі з пам'ятним знаком з боку вул. Шевченка і з боку центру зайнятості контрастними смугами (верхню і нижню сходинки), пандусами, поручнями і попереджувальними тактильними смугами;
- за можливості розширення тротуару вздовж торговельного центру «ПАККО».

Безперешкодність переміщення до будинків і споруд

6. Забезпечення доступності закладів громадського обслуговування і соціальної інфраструктури

Для забезпечення доступу всіх категорій населення до закладів побутового обслуговування і торгівлі пропонується:

- провести інформування представників місцевих бізнесів щодо важливості створення умов безперешкодного доступу до об'єктів обслуговування для людей з інвалідністю і дотримання при цьому умов безпеки і комфорту (можливо шляхом організації навчальних семінарів онлайн);
- активізація роботи з представниками місцевого бізнесу щодо удосконалення існуючих адаптаційних рішень, які не відповідають нормативам (приведення ухилів пандусів у відповідність до нормативів, дообладнання пандусів поручнями, смугами, що запобігають ковзанню, облаштування входів з перешкодами тактильними смугами, влаштування навісів, контрастне маркування сходів, встановлення підйомників там, де не доступні інші рішення);
- обладнання сходів на входах до будівель поручнями, маркування верхньої і нижньої сходинки контрастними смугами, обладнання сходів накладками, що запобігають ковзанню, розміщення перед сходами тактильних попереджувальних смуг;
- при новому будівництві надання переваги проектним рішенням з використанням принципів універсального дизайну (наприклад, створення виходів в рівень з поверхнею землі без сходів);
- заміна або приведення пандусів біля закладів торгівлі і громадського обслуговування на вул. Шевченка до нормативних вимог;
- розміщення біля адміністративних і важливих громадських будівель (центру зайнятості, торговельного центру, на площі з пам'ятним знаком тощо) інформаційних табличок і стендів з інформацією шрифтом Брайля;

- влаштування безбар'єрних підходів до місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю, на існуючих автостоянках;
- забезпечення вільного проходу і нормативної ширини для проїзду для крісла колісного до входів і на пандусах, запобігання відкриванню дверей в бік заїзду пандуса;
- організація додаткового освітлення вхідних груп в вечірній час.

Безпека шляхів руху

7. Створення додаткових пішохідних переходів

Пропонуються такі заходи, спрямовані на створення додаткових пішохідних переходів в місцях несанкціонованого перетину вулиці:

- створення організованого наземного пішохідного переходу через вулицю Шевченка навпроти торговельного центру «ПАККО».

8. Удосконалення системи регулювання руху

З метою удосконалення системи регулювання руху транспорту і пішоходів та підвищення рівня безпеки пропонується:

- встановлення відповідних попереджувальних знаків і засобів для заспокоєння швидкості руху на вул. Шевченка;
- в разі запровадження світлофорного регулювання в м. Дунаївці облаштувати світлофори біля значних громадських і адміністративних будівель обладнанням для звукового сигналу і можливістю включати звуковий сигнал в разі потреби.

9. Підвищення рівня безпеки на пішохідних переходах

Для створення більш безпечних умов перетину пішохідних переходів пропонується:

- влаштування додаткового освітлення ділянок пішохідних переходів;
- встановлення біля важливих громадських об'єктів знаків «Пішохідний перехід» з підсвітленням;
- на пішохідних переходах з високою імовірністю ДТП влаштування піднятих до рівня тротуару пішохідних переходів (такий варіант переходу є безбар'єрним, оскільки не потребує влаштування пониження бордюру) або влаштування антикишень;

- позначення пішохідних переходів тактильними попереджувальними смугами;
- позначення обмежувальних стовпчиків і напівсфер контрастним маркуванням для кращої видимості в разі їх встановлення.

Наявність системи навігації та інформування

10. Удосконалення системи навігації і інформування

Для покращення навігації в межах публічного простору пропонується:

- розміщення вздовж вулиці Шевченка вказівників і покажчиків, що будуть вказувати напрями руху до прилеглих вулиць, розміщення основних туристичних об'єктів, громадських вбиралень;
- встановлення вказівників розміщення найближчих служб допомоги;
- розміщення візуальної інформації про телефони виклику екстрених служб;
- встановлення в межах публічних просторів (Центральної площі, біля театру, музею тощо) покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю;
- розміщення в громадському просторі тактильних табличок з інформацією щодо зонування простору, зазначеною шрифтом Брайля;
- розміщення мнемосхем з інформацією по території.

Можливість користуватися обладнанням (у тому числі для самообслуговування)

11. Забезпечення можливостей для самостійного використання обладнання всіма категоріями населення

Заходами, спрямованими на створення можливостей для самостійного використання обладнання можуть бути:

- обладнання підйомниками сходів на входах до громадських закладів там, де неможливе влаштування пандусів;
- влаштування додаткових інклюзивних елементів обладнання на дитячому майданчику;
- влаштування громадської вбиральні зі спеціально обладнаними місцями для людей з інвалідністю, сімейного туалету та розміщення сповивальних столиків.

Зручність і комфорт середовища життєдіяльності

12. Забезпечення достатнього рівня освітленості території

Для забезпечення достатнього рівня освітленості території необхідно здійснити такі заходи, як:

- поступова заміна в межах громадського простору застарілих елементів освітлення (ламп) на сучасні енергозберігаючі світильники;
- додаткове освітлення в межах площі біля центру зайнятості.

13. Підвищення рівня комфортності елементів благоустрою

Підвищення рівня комфортності середовища можна здійснити за допомогою таких заходів, як:

- додаткове обладнання або заміна існуючих лав на більш комфортні зі спинкою і поручнями;
- додатковий благоустрій і озеленення площі біля центру зайнятості з розміщенням комфортних лав, урн для сміття, питного фонтанчику, влаштування тіньових зон тощо (можливе влаштування зони тихого відпочинку для людей літнього віку);
- обладнання дитячого майданчика тіньовим навісом, елементами озеленення для екранування проїжджої частини, місцями для сидіння;
- розміщення в межах вулиці Шевченка біля зон відпочинку питних фонтанчиків.

14. Загальні рекомендації щодо підвищення рівня комфортності середовища в межах територіальної громади

Для створення більш комфортних умов для всіх категорій мешканців/ок доцільно:

- створити нові сучасні спортивні та ігрові майданчики, які могли б використовуватися дівчатами підліткового віку;
- модернізувати існуючі або створити нові сучасні дитячі майданчики для дітей старших вікових груп;
- дитячі ігрові майданчики в паркових зонах, де встановлене переважно ігрове обладнання для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, доповнювати ігровими елементами для інших вікових категорій;
- створювати універсальні ігрові майданчики з інклюзивними елементами обладнання;
- обладнати громадськими вбиральнями основні спортивні зони і публічні простори.

Безпека

15. Підвищення рівня безпеки громадського простору

Підвищенню рівня безпеки в межах громадського простору сприятиме:

- ревіталізація території суконної фабрики на вул. Шевченка, 58;
- реконструкція і відновлення роботи кінотеатру на розі вул. Шевченка і Гагаріна;
- завершення будівництва готелю і демонтаж будівельного паркану на вул. Шевченка;
- встановлення відеонагляду в межах вулиці Шевченка, основних публічних просторів;
- розміщення пристроїв/кнопок для виклику поліції та екстрених служб;
- влаштування додаткового освітлення території біля основних громадських закладів, в скверах і паркових зонах, біля зупинок громадського транспорту, в місцях, де є скарги мешканців/ок на погане освітлення або де потенційно можуть відбуватися правопорушення.

3.3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗРОБЛЕННЯ ПІЛОТНИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Проект 1. Реконструкція публічного простору з пам'ятним знаком на честь заснування міста на вул. Шевченка

Площа з пам'ятним знаком на честь заснування міста Дунаївці на вул. Шевченка являє собою відкритий затишний простір перед будинком, де знаходиться центр зайнятості. Її недоліком є те, що вона не облаштована відповідним чином з точки зору безбар'єрності і комфортності середовища.

Для створення умов безперешкодного руху в межах публічного простору пропонується виконати ремонт покриття з заміною його на плитку без фаски, влаштувати пандусні спуски з поручнями і накладками, що запобігають ковзанню в місцях сходів, промаркувати сходи контрастними смугами, в місцях перешкод розмістити тактильні попереджувальні смуги.

Територію публічного простору пропонується зробити більш комфортною для відвідувачів, створивши там зону відпочинку з місцями для сидіння, обладнаними поручнями спинками, урнами для сміття та сучасними енергозберігаючими світильниками. Також передбачено розміщення питного фонтанчику, стенду з інформацією про історію міста Дунаївці біля пам'ятного знаку-стели. До елементів озеленення доцільно включити багаторічні квітучі рослини і злакові, що сприятиме біорізноманіттю і є більш стійким типом насаджень, який не потребує значних зусиль щодо догляду.

На площі доцільно розмістити вказівники та інформаційні таблички з номерами екстрених служб і кнопку виклику поліції. В межах території доцільно розмістити камери відеонагляду на опорах освітлення, що підвищить рівень її безпеки.

Умовні позначення

	Покрівля будинку/ споруди		Питний фонтанчик
	Озеленення		Тактильна плитка
	Пішохідна зона		Лава для сидіння
	Тротуарна плитка безшовна		Існуючі ліхтарі освітлення
	Проектна частина		Проектні ліхтарі освітлення
	Велосипедна доріжка		Існуючі дерева
	Інформаційний стенд		Проектні дерева
	Існуюча стела		

N

Безбар'єрне середовище

Створення відеонагляду території
для підвищення рівня безпеки

Влаштування зон відпочинку,
створення затінку

Вдосконалення системи навігації
та вказівників

Модернізація освітлення

Збільшення озеленення
завдяки мобільним кашпо

Влаштування питних фонтанів

Влаштування зон відпочинку

Модернізація освітлення

Політика дружня до тварин

Безбар'єрне середовище

Збереження та збагачення біорізноманіття

Проект 2. Розширення тротуару вздовж непарного боку вул. Шевченка

Тротуар вздовж непарного боку вулиці Шевченка в районі №59 біля торговельного центру «ПАККО» є завузьким для потоку людей, що там перебувають.

Дискомфорту додають автомобілі, які паркують прямо впритул до тротуару, який затиснений між живоплотом і проїжджою частиною.

Проектною пропозицією пропонується розширити тротуар (можливо за рахунок живоплоту) з перенесенням велодоріжки з проїжджої частини в бік тротуару і встановленню для більшої безпеки делінеаторів. На парковці вздовж вулиці можна влаштувати кілька парклетів з багаторічними рослинами.

Реорганізація велосипедної інфраструктури

Влаштування зон відпочинку

Модернізація освітлення

Реорганізація паркомісць для автомобілів

Безбар'єрне середовище

Збереження та збагачення біорізноманіття

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лейпцизька Хартія «Міста Європи на шляху сталого розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.archive.org/web/20211026212906/http://2.auc.org.ua/sites/default/files/leypcizka_hartiya.pdf
2. Бібік Н.В. «Гендерні окуляри» для урбаністів / Бібік Н. В., Г. Г. Фесенко, Т. Г. Фесенко // Гендер. Екологія. Здоров'я. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 21–22 квітня) 2015 р.). – Харків: ХНМУ, 2015. – С.41-42. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/43801/1/Bibik%20N.Fesesnko%20G.%20Fesenko%20T.pdf>.
3. Фесенко Г. Г. «Дитячий простір» в філософсько-урбаністичній інтерпретації // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред. Вашкевич В. М. – 2017. – Вип.117 (2). – 180 – 184 с.
4. J. Jacobs The Death and Life of Great American Cities, New York: "Random House", 1961. – 458 с.
5. Was ist Gender Mainstreaming? (нем.). Universität Duisburg-Essen. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.uni-due.de/genderportal/mainstreaming_definition.shtml
6. Методичний посібник «Методика проведення комплексного гендерного аудиту міського простору», Центр гендерної культури
7. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) | Division for Inclusive Social Development (DISD). Home | Division for Inclusive Social Development (DISD). URL: <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd> (дата звернення: 30.08.2023).
8. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
9. Про внесення змін до Закону України "Про рекламу" щодо протидії дискримінації за ознакою статі. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1750-20#Text> (дата звернення: 30.08.2023).
10. Про благоустрій населених пунктів. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text> (дата звернення: 24.09.2023).
11. Моніторинг сексистської реклами: методичні рекомендації щодо проведення – X., 2018 <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/06/Guidelines-on-sexist-OF-ADVERTISING-MONITORING.pdf>

12. Методичні матеріали з проведення гендерного аудиту безпеки території /Авт.- упоряд.: Євченко С.В., Остапчук О.Л., Тарасенко Н.Л. – Житомир. 2021
13. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення.
14. Альбом безбер'єрних рішень, Big City Lab, 2021-2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bcl.com.ua/albomrozdil1/>
15. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій»
16. Довідник з благоустрою парків, Урбанина, 2022
17. Як спроектувати справедливе місто? 8 коротких історій про справедливе міське планування в повсякденному житті/ Мілота Сідорова, Жденка Ламмелова, Алевтіна Байнакова, Вероніка Файмонова, Міха Маззіні, Крістіна Стара, Представництво Фонду ім. Гайнріха Бьолля в Україні, АРТ-КНИГА
18. Методичні рекомендації «Тактильні смуги – доступність відкритих громадських просторів для людей із порушеннями зору», Євгеній Світ, 2021, Житомирська обласна ГО людей з інвалідністю «Молодь. Жінка. Сім'я.»
19. Порадник щодо створення доступного середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, Центр реабілітації «Гармонія»

КОЛЕКТИВ РОЗРОБНИКІВ

Рекомендації щодо гендерно-чутливого планування і визначення гендерно-чутливих підходів до проектування елементів житлового середовища та громадських просторів територіальних громад та концептуальні пропозиції для запровадження гендерно-чутливих підходів до організації окремих громадських просторів Первомайської, Ніжинської, Новоукраїнської, Бердичівської, Дунаєвецької і Миронівської територіальних громад розроблено в рамках проекту «Моделі участі в українській реконструкції» («Participatory Models for Ukrainian Reconstruction») на замовлення Громадської організації «МЕРЕЖА ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ «АНТС» групою експертів, очолюваною Київським національним університетом будівництва і архітектури за участю Центру урбаністичних студій у складі:

Керівник проекту від КНУБА,
містопланувальник, к. т. н

Алірза МАМЕДОВ

Координаторка групи експертів,
містопланувальниця, архітекторка, к. т. н.

Любов АПОСТОЛОВА-СОССА

Архітекторка, містопланувальниця, к. ф. н.

Світлана ШЛІПЧЕНКО

Соціологиня

Марія ГРИЩЕНКО

Містопланувальник, інженер

Нікіта КИРИЧКОВ

Інженер

Станіслав КИМАКІВСЬКИЙ

Інженер

Іван МАРТЕНС

Профільні консультації надавали:

Містопланувальниця, фахівчиня з
транспортного планування і мобільності,
к. т. н.

Вікторія ІВАСЕНКО

Архітекторка, містопланувальниця

Валерія СЕМЕНОВА

Архітекторка

Ярослава СКІТЕЙКІНА